

IGAZSÁGOS ZÖLD ÁTÁLLÁS

Egy méltányos klímaátmenet szükségessége
és lehetőségei Magyarországon

SZOCIÁLIS
DEMOKRÁCIÁÉRT
INTÉZET

FOUNDATION FOR EUROPEAN
PROGRESSIVE STUDIES
FONDATION EUROPÉENNE
D'ÉTUDES PROGRESSISTES

Készítette:

**Jávor Benedek, Eörsi Nóra
Merker Iván, Szakál Péter**

TARTALOMJEGYZÉK

Vezetői összefoglaló	4
1.Bevezető	7
2. Irodalmi áttekintés	9
Az igazságos átmenet története röviden	9
ILO-iránymutatások	9
Megjelenés a politikai szférában.....	10
Igazságos átmenet Európában.....	11
Egyéb felmérések, kutatások	18
A klímaváltozást döntően súlyos problémaként azonosítják-e a válaszadók?	19
Kinek a felelőssége? Kinek a feladata?	21
Mire hajlandók a válaszadók Magyarországon a klímavédelem kapcsán?	24
Fizetne többet egy környezetkímélő termékért?	26
Egészségügy és éghajlatváltozás	29
Célkitűzések, stratégiák	31
A klímaváltozás elleni küzdelemhez kapcsolódó pozitív hatásokkal kapcsolatos várakozá- sok	32
A klímaváltozás elleni küzdelemhez kapcsolódó félelmek (károk, veszteségek).....	33
Klímapolitika: kormányzat vs. ellenzék	37
A fiatalok attitűdje.....	40
Régiós eltérések	42
Bizonytalanok attitűdje	43
4. Saját kutatási eredmények	45
A klímaváltozás megítélése.....	45
A klímaselektív gazdasági hatásainak megítélése	47
Klímapolitikai üzenetek társadalmi recepciója	52
A zöld átállás költségeinek megosztása.....	54
Speciális célcsoportok vizsgálata.....	55
Az „igazságos zöld fordulat” szlogen tesztelése	57
5. Javasolt célzott (szak)politikai intézkedések	61
Az Igazságos Zöld Fordulat program elemei.....	61
Energetika.....	62
Forrásoldal.....	65
„Zöld Mobilitás Mindenkinek” program	68
Zöld és igazságos pénzügyi rendszer	70
Zöld munkahelyteremtés	72
Zöld Demokrácia	74
Ábrák.....	77
I.melléklet.....	80

Vezetői összefoglaló

Az Európai Progresszív Tanulmányok Alapítvány (Foundation for European Progressive Studies, FEPS), a Szociális Demokráciáért Intézet Alapítvány és a Megújuló Magyarországért Alapítvány együttműködésében készült tanulmány célja annak megvizsgálása, hogy a klímaváltozás elleni küzdelem elkerülhetetlen lépéseit hogyan lehet összhangba hozni a társadalmi igazságosság elveivel, és hogy hogyan lehetséges egy szociálisan méltányos klímaátmenet kereteit kialakítani. A tanulmány irodalmi adatok és korábbi közvéleménykutatások tapasztalataiból kiindulva felépített kérdőív segítségével végzett közvéleménykutatással mérte fel a magyar társadalom klímaváltozáshoz, az az elleni fellépéshez kapcsolódó attitűdjeit, és térképezte fel a klímaátmenettel, a zöld fordulattal kapcsolatos várakozásokat, félelmeket. A kutatási adatok alapján a magyar társadalom elsöprően nagy arányban (96%) fontosnak vagy nagyon fontosnak tartja az éghajlatváltozás kérdését, 55% inkább egyetért vagy teljesen egyetért azzal is, hogy ma ez a legfontosabb politikai kérdés a világban, ami a személyes döntéseikben is erőteljesen befolyásolja a válaszadókat. A klímaváltozás elleni cselekvés várható gazdasági hatásait a válaszadók többsége inkább, vagy nagyon kedvezően ítéli meg már rövid távon is (72%), de különösen hosszú távon (83%). A várható hatások közül jóval valószínűbbnek tartják a pozitív következményeket (zöld munkahelyek teremtése, épületfelújítások révén a rezsi csökkenése, stb.), mint a negatívakat; az utóbbiak közül messze a leginkább a megélhetési költségek növekedésétől tartanak. Magyarország jelenlegi klímapolitikáját nem tartják kielégítőnek, több mint 70% szerint az országnak jóval komolyabban kéne vennie az éghajlatváltozás kérdését. A kormány klímateljesítményét illetően erős politikai polarizáció figyelhető meg, az ellenzéki szavazók döntően negatívan, a kormánypártiak pozitívabban ítélik meg, de a kormánypártok táborában is erős kisebbséget képeznek azok, akik szerint a kormány inkább a német autógyárak érdekeit, semmint a klímaváltozás ügyét tartja szem előtt. A klímaátmenet költségeit illetően nagyjából fele-fele arányban a nagyvállalatok illetve az állam szerepvállalását tartják elsődlegesnek, de ebben a kérdésben is erős politikai szembenállás tapasztalható - a kormánypártiak a nagyvállalatok, az ellenzékiek (a Momentum szavazóinak kivételével) az állam szerepvállalását hangsúlyozzák. A közvéleménykutatás alapján a magyar társadalom várakozásai a klímaátmenettel kapcsolatban túlnyomórészt pozitívak, az előnyös következményekkel kapcsolatos remények erőteljesebbek, mint a kockázatoktól való félelem. Világosan kirajzolódik azonban az életnívóval kapcsolatos szorongások dominanciája a negatív hatások körében, a megélhetési költségek növekedése, a szociális támogatások csökkenése vezető helyen szerepelnek félelmek között. Ezek a félelmek ráadásul az alacsonyabb iskolázottságú, illetve (lakóhely típusa alapján) becsülhetően alacsonyabb jövedelemmel rendelkező csoportok körében szignifikánsan erősebbek, a pozitív várakozások pedig gyengébbek.

Erre reagál a tanulmány szakpolitikai javaslatcsomagja által körvonalazott **Igazságos Zöld Fordulat klímaprogram**, amely úgy segíti hozzá az országot a közös EU-s kibocsátáscsökkentési célok eléréséhez és a klímaalkalmazkodáshoz, hogy közben a társadalom gazdasági szorongásaira is választ ad, az átmenet várt negatív hatásait hatékonyan kompenzálni és ellensúlyozni képes.

Ennek öt fő célterülete az energetika, a zöld mobilitás, a zöld pénzügyi rendszer, a zöld munkahelyteremtés és a zöld demokrácia.

Az **energetika** területén az évi 300 milliárd forintos “Zöld Otthon Mindenkinék” programon belül előzetes önrész nélküli, szociálisan célzott, ESCO és on-bill rendszerű épületenergiahatékonysági programot, a háztartási szintű megújuló energiahasználat támogatását (“Zöld Energia Mindenkinék”), az energiaközösségek megkülönböztetett támogatását és egy országos energetikai

tanácsadói hálózat kiépítését, valamint a legrosszabb hatékonyságú háztartási berendezések szociálisan célzott cseréjét javasolja a tanulmány. Ennek eredménye évente 150.000 lakás energetikai mélyfelújítása lehet, 2030-ig évente minimum 1,5 millió tonna CO₂ kibocsátás megtakarításával.

A „Zöld Rezsicsökkentés” programja az Energia Alapcsomag bevezetésével egy szociális rászorultság elvű, sávosan csökkenő támogatásokat tartalmazó, a fogyasztással fordítottan arányos szubvenciórendszert hoz létre. A rendszer célja, hogy miközben minden, erre jogosan igényt tartó háztartás számára biztosítsa a kedvezményes áron való hozzáférést egy energia alapcsomaghoz, eközben ösztönözzön az energiamegtakarításra, a takarékosagra és az „Otthon melege” programban elérhető energiahatékonysági beruházásokra. Mindemellett a támogatásokat a valóban rászoruló háztartásokra koncentrálja, és kiemelten érdekelté teszi mind az alacsonyabb, mind a magasabb jövedelmű háztartásokat is az energiahatékonysági lépések megtételében és az energiatakarékosságban. A zöld rezsicsökkentést a klímavisszatérítés támogatásaival egészíti ki, melynek bevételi oldala a javasolt karbonadóból származik.

A **zöld mobilitás** körében az egységes, országos, elektronikus közösségi közlekedési klímajegy bevezetésének célja a közösségi közlekedés vonzerejének, versenyképességének növelése. További közösségi közlekedési fejlesztések (pl. vasúti infrastruktúra javítása, vasútvillamosítás, stb.) részben a közlekedési módváltás felgyorsításához, ezzel a közlekedési dekarbonizációhoz, részben a - főleg hátrányos helyzetű régiókban - a mobilitáshoz való hozzáférés javításával az életesélyek kiegyenlítéséhez kíván hozzájárulni a program. Emellett forrásokat fordít a mikro-mobilitás, a gyalogos és kerékpáros közlekedés feltételeinek javítására, illetve a közösségi közlekedés járműállományának dekarbonizációjára (zöld jármű program). Az egyéni személygépjárművek esetében elsősorban az elektrifikáció infrastrukturális feltételeinek javítását tűzi ki célul, emellett karbonkibocsátási célokat fogalmazna meg a céges járműflották számára és felülvizsgálná a céges autók adókedvezményeit.

A **zöld pénzügyi rendszer** programja egyfelől az - osztrák mintához hasonlóan - nemzeti karbonadó, és az ebből származó bevételeknek a lakosság körében klímavisszatérítés formájában történő szétosztását javasolja. Másik fontos javaslata a környezetvédelmi adók és díjak (1000 milliárd forintos éves nagyságrend) célhoz kötöttségének megteremtése, azaz hogy a költségvetés ilyen forrásból származó bevételeit az Igazságos Zöld Fordulat Alapba irányítva csak a klímaátmenet finanszírozására lehessen fordítani. Az Alap feltöltéséhez emellett az EU Szociális Klímaalapjának támogatásai, a karbonadó bevételei, a költségvetés kvótabevételei, és más források is hozzájárulnak.

A **zöld munkahelyteremtés** a klímaátmenet hatására elvesző fosszilis energia-függő munkahelyek kompenzálását célozza. Célja munkahelyek teremtése olyan „klímabiztos” ágazatokban, mint a zöld gazdaság, egészségipar, digitalizáció, biotechnológia, stb. Ezen belül a megújuló energiahasználat, az épületfelújítások, a fenntartható erdő-, víz-, és mezőgazdálkodás megkülönböztetett figyelmet kap. A program finanszírozására nem csupán az Igazságos Zöld Fordulat Alap és az EU ERFA, ESZA, Helyreállítási Alap és más támogatásai állnak rendelkezésre, de a költségvetés gazdaságfejlesztési kiadásai is, amelyek kedvezményezettjei jelenleg döntően a fosszilis ágazatokban tevékenykedő multinacionális nagyvállalatok.

Végezetül a zöld demokrácia program célja, hogy ne csupán pénzügyi, jövedelmi szempontból kompenzálja az eltérő esélyekből és adottságokból fakadó társadalmi különbségeket, hanem a döntéshozatalhoz való hozzáférésben, érdekérvényesítésben tapasztalható deficitet csökkentése is kísérelje. Ennek eszközei a civil szervezeteket célzó restriktív szabályok felszámolása, támogatásuk és jogköreik bővítése, a részvételi folyamatok erősítése országos és helyi szinten,

az átláthatóság és adatnyilvánosság javítása, a Nemzeti Állampolgári Klímatanács felállítása, és a Jövő Nemzedékek Ombudsmanja önállóságának és jogköreinek helyreállítása. Elengedhetetlen a hatóságok és intézmények megerősítése és mindenekelőtt egy erős, átfogó hatáskörű, komplex, a környezet- természet- és vízügyet, klímacelekvést, energetikát és közlekedéspolitikát magába foglaló fenntarthatósági minisztérium felállítása. Végezetül a Klímabiztonsági program a klímaváltozásnak különösen kitett területek (pl. Homokhátság) és társadalmi csoportok (pl. klímagegettók, vezetékes vízellátásból kimaradó településrészek, hóhullámoknak különösen kitett idősök) esetében a korábbi Országos Környezeti Kármentesítési Programhoz hasonlóan az érintett állampolgárok klímaváltozással összefüggő biztonsági kockázatainak célzott beavatkozásokkal való csökkenése.

1. Bevezető

Jelen tanulmány az Európai Progresszív Tanulmányok Alapítvány (Foundation for European Progressive Studies, FEPS), a Szociális Demokráciáért Intézet Alapítvány és a Megújuló Magyarországért Alapítvány együttműködésében megvalósuló kutatási projekt részét képezi. Célja annak megvizsgálása, hogy a klímaváltozás elleni küzdelem elkerülhetetlen lépéseit hogyan lehet összhangba hozni a társadalmi igazságosság elveivel, és hogy hogyan lehetséges egy szociálisan méltányos klímaátmenet kereteit kialakítani. A tanulmány a vonatkozó szakirodalom feldolgozásán túl megvizsgálja a zöld átállás társadalmi hatásaival kapcsolatos társadalmi véleményekre és attitűdökre vonatkozó néhány felmérés eredményeit, továbbá felhasználja és bemutatja a kutatás keretein belül a Publicus Intézet által 2021. szeptember 24-30. között felvételezett közvéleménykutatás eredményeit is. Áttekinti az igazságos zöld átmenethez kapcsolható, a magyarországi pártok által megfogalmazott javaslatokat, illetve az Európai Unió vonatkozó szakpolitikai és pénzügyi keretrendszerét. Végezetül javaslatokat fogalmaz meg az igazságos zöld átállás lehetséges intézkedéseire és kommunikációs keretezésére vonatkozóan.

A klímaváltozás mára kétséget kizáróan az emberiség legnagyobb kihívásává vált. Az éghajlati rendszerek átalakulásának kezelhető keretek között tartása nem opcionális feladat, hanem a nemzetközi közösség és a nemzeti (valamint helyi) kormányzatok egyik legfontosabb cselekvési területe. A szükséges szakpolitikai intézkedések demokratikus beágyazottsága, legitimációja, társadalmi támogatottsága ugyanakkor kulcskérdés. A klímacélok teljesítése, az ehhez vezető döntések hatékony végrehajtása sem lehetséges a társadalom támogatása nélkül. A nem kellően átgondolt, a társadalmat megosztó intézkedések erőteljes társadalmi ellenállásba ütközhetnek, ahogy az például Franciaországban a sárgamellényesek országos méretű tiltakozó mozgalmát elindító üzemanyagadó esetében történt. Miközben tehát baloldali nézőpontból egyértelmű feladat a szolidaritás és a méltányosság érvényesítése a klímapolitikai jogalkotás, döntéshozatal és cselekvés során, nem csupán elvi igazságossági megfontolások kell, hogy erre késztesse. Az éghajlatváltozás eredményes mérséklésére rendelkezésünkre álló rendkívül szűk időablak (10-15 év)¹ nem enged meg semmilyen elhibázott, konfliktusokba torkolló, adott esetben visszalépéseket eredményező kísérletezgetést. Olyan klímapolitikára van szükség, amely a társadalom meggyőző többségének támogatását élvezi, az eredményes végrehajtásához szükséges társadalmi akarat és egyetértés övezi. Ennek feltétele, hogy ne növelje, hanem csökkentsen a társadalmi különbségeket, a lehető legszélesebb, az alacsony jövedelemmel rendelkező, marginalizált csoportokat is magába foglaló állampolgári kör számára biztosítsa a klímaátmenetbe való bekapcsolódás lehetőségét, ennek terheit pedig ne tegye elviselhetetlenné. A klímapolitikai intézkedéseket a környezeti és klímaigazságosság szempontjai kell hogy vezessék, amely a klímaváltozás és a klímaátmenet terheit méltányosan osztja meg a társadalmi szereplők között, miközben a potenciális előnyeinek kiaknázását, a pozitív hatásokhoz való hozzáférést is mindenki számára elérhetővé teszi. A nagy társadalmi átalakulások, különösen azok, amelyek kevésbé tervezett módon, és inkább kényszer hatása alatt valósulnak meg (például a kelet-közép-európai posztkommunista rendszerváltások), jellemzően az átalakulás során az erőforrások és a döntéshozatal fölötti ellenőrzést domináló elitcsoportok javára osztják újra az erőforrásokat, és hajlamosak növelni a társadalmi egyenlőtlenségeket. Számos jel mutat arra, hogy nem megfelelő megvalósítása során a klímaátmenet is ilyen „perverz újraelosztást”, az amúgy is kedvezőbb helyzetben lévő társadalmi csoportok előnyének növekedését eredményezheti. Magyarországon a kormányzati politika egésze amúgy is az erőforrásoknak az alsó jövedelmi decilisektől a felső középosztály felé való átcsoportosítását állította társadalompolitikájának középpontjába. Legtöbb klímavédelminek elkönnyelhető intézkedése is (épületfelújítási vagy háztartási megújulós programok; energiahatékonysági, pl. háztartási eszközcsere vagy fűtőkorszerűsítés; elektromos autó és kerékpár programok, stb.)

olyan módon valósult meg, hogy a programban való részvétel jelentős saját befektetést igényelt (pl. az épületenergetikai beruházások 30%-os támogatási intenzitása miatt), a programban szereplő eszközök eleve a háztartások nagy része számára luxusjavaknak tekinthetők (pl. elektromos autó vagy kerékpár), a programban szereplő eszközök cseréje még a támogatás mellett sem elérhető széles rétegek számára (nagy értékű háztartási elektromos berendezések cseréje), vagy a fentiek valamiféle kombinációja. Mindez oda vezetett, hogy az – egyébként messzemenően elégtelen – kormányzati klímavédelmi lépések jelen pillanatban a Magyarországon egyre növekvő társadalmi szakadék elmélyüléséhez járulnak hozzá, a zöld átmenetben való részvételt pedig egy szűk felső középosztálybeli elit számára teszik csupán elérhetővé. A kormányzati kommunikáció pedig rá is erősít az ezzel kapcsolatos társadalmi percepcióra, az ambiciózus klímapolitikát és az intenzív környezetvédelmi intézkedéseket valamiféle nyugat-európai, jóléti hóborttnak beállítva, amelyet a gazdag nyugat- és észak-európai országok talán megengedhetnek maguknak, de régióink felzárkózó országai, és különösen azok szegény, kiszolgáltatott társadalmi csoportjai esetében a felemelkedés akadályait jelentik. Pedig éppen hogy a magyar kormányzati klímapolitika hordoz ilyen típusú kockázatot a leszakadó (vagy már rég leszakadt) társadalmi rétegek számára. A klímacelekvés társadalmi megítélése – ahogy vizsgálatunk eredményei mutatják – ennek ellenére meglepően pozitív, ugyanakkor, különösen annak a megélhetés költségeit növelő esetleges hatásai kapcsán, komoly félelmek is övezik.

Egy hatékony baloldali klímapolitika ezzel teljes mértékben ellentétes premisszákra kell, hogy felépüljön. A klímaátmenetet lehetőségként kell kezelni a társadalmi szolidaritás és méltányosság erősítésére, intézkedéseinek a társadalmi szakadék szűkítését kell célozniuk, a gazdaság és a társadalom mély átstrukturálásának egyszerre kell a fenntarthatóságot és az igazságosságot szolgálniuk. Mindez annak a társadalmi háttérnek a megteremtésében is segítségünkre lesz, aminek révén elkerülhetjük az előre szaladások és visszalépések, hajtűkanyarok, vakvágányok időrabló sokaságát. A rendelkezésre álló idő kevés, a feladat pedig óriási. Mindemellett egy jól célzott, a társadalmi félelmekre és várakozásokra megfelelően reagáló méltányos és igazságos klímapolitikai keretrendszer elemei alkalmasak lehetnek az ellenzék 2022-es választásra való felkészülése során egyes társadalmi csoportok megszólítására, mobilizálására is. A cél mindazonáltal nem csupán az esetleg megalapozatlan félelmek eloszlatása, vagy a pozitív várakozások erősítése, hanem olyan intézkedésrendszer kialakítása, amely strukturálisan képes az igazságosság irányába eltolni Magyarország klímapolitikáját, miközben nem csak tartalmában, de társadalmi percepciójában is képes elültetni az ezzel kapcsolatos meggyőződést, érzékenyen reagálva a társadalomnak a klímaátmenet társadalmi igazságosságra gyakorolt hatásaival kapcsolatos szorongásaira, és megválaszolva jogos kérdéseit.

2. Irodalmi áttekintés

Az igazságos átmenet története röviden

Az igazságos átmenet koncepciója az 1970-es évek észak-amerikai munkásmozgalmával kezdődött. Az általános környezetvédelem és az ipari szennyezés első alkalommal történő korlátozásának megjelenésével a szakszervezetek szükségesnek látták, hogy az érintett munkavállalók és a környezetvédelmi szabályozás jogi hatásainak leginkább kitett személyek számára támogatási programokat hozzanak létre. Ahogy a következő évtizedekben a közvélemény egyre jobban tudatosította az éghajlatváltozás és a biológiai sokféleség csökkenésének súlyosságát, a szakszervezetek elkezdtek együttműködni a környezetvédelmi szervezetekkel. Az 1990-es évek végére az igazságos átmenet gondolata világszerte elterjedt ideológiává vált, amelynek két fő, egymással összefüggő célja volt: a zöldebb gazdaságra való gondosan megtervezett átmenet hajtóereje lenni, és biztosítani, hogy ez az átmenet - tekintettel a legsebezhetőbbekre - igazságos legyen. ^[1] ^[2]

A munkásmozgalom és a környezetvédelmi aktivisták együttműködésének első hivatalos eredménye az Igazságos Átmenet Szövetség volt 1997-ben, de az idők során számos szervezet hangot adott az igazságos átmenet támogatásának, és sokan maguk is felvették az eszmét az értékeik közé vagy hozzájárultak annak elméleti fejlődéséhez. A koncepció a 2010-es években lépett be a jogalkotás területére, és a két legnagyobb munkaügyi szervezet elismerését is elnyerte. Az egyik az ENSZ Nemzetközi Munkaügyi Szervezete (ILO), amely 2015-ben megalkotta a Mindenki Számára Fenntartható és Környezetbarát Gazdaságok és Társadalmak Felé Vezető Igazságos Átmenetre Vonatkozó Iránymutatásokat, amely az igazságos átmenet gyakorlatának és irányelveinek megvalósításához szükséges, világszerte leginkább elismert elméleti és gyakorlati eszköz. A másik a Nemzetközi Szakszervezeti Szövetség (ITUC), amely 2016-ban létrehozta az Igazságos Átmeneti Központot, az igazságos átmenet koncepció gyakorlati megvalósításával foglalkozó szervezetet. ^[2]

Ma az Igazságos Átmenet tekinthető a jelenleg mozgásban lévő, a kitermelő gazdaságtól a regeneratív gazdaság felé történő elmozdulás átfogó elméleti és gyakorlati keretének, beleértve annak társadalmi és környezeti dimenzióit is.

ILO-iránymutatások

A mai igazságos átmenet mozgalom alapjául a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet által írt "Mindenki Számára Fenntartható és Környezetbarát Gazdaságok és Társadalmak Felé Vezető Igazságos Átmenetre Vonatkozó Iránymutatások" című kiadvány szolgál. A 2015-ben, a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 2013-as ülészakán az igazságos átmenet politikai keretének elfogadásáról szóló döntést követően publikált, az igazságos átmenetre vonatkozó definíciójukat számos munkaügyi szervezet, vállalat és kormány adaptálta. ^[2] A dokumentum jogilag nem kötelező érvényű és egyrészt a zöld átmenetet globális szinten segítő gyakorlati eszközként, másrészt az igazságos átmenet koncepciójának keretbe foglalására szolgáló teljes körű szabályzatként íródott. ^[9]

A **politikaalkotás** szintjén az Iránymutatások azt javasolják, hogy a kormányok a szociális partnerekkel együtt támogassák a fenntarthatóbb gazdaságra való átállást, főként a speciálisan

képzett munkavállalók, az oktatás, valamint a környezetvédelmi kérdések és szakpolitikák iránt kialakulóban lévő igények közötti kapcsolat felülvizsgálatával.

Az iránymutatások **kilenc kulcsfontosságú szakpolitikai területet** határoznak meg: makrogazdasági és növekedési szakpolitikák; ipar- és ágazati szakpolitikák; vállalkozáspolitikák; készségfejlesztés; munkahelyi biztonság és egészségvédelem; szociális védelem; aktív munkaerő-piaci szakpolitikák; jogok; szociális párbeszéd és tripartizmus. ^[9]

A dokumentum alapelvei az ILO egyik fő koncepcióján, a **Tisztességes Munka Programján** alapulnak, amelynek négy koncepcionális alappillére van: szociális párbeszéd, szociális védelem, munkahelyi jogok és foglalkoztatás. Ez a négy elképzelés jelenti az ENSZ jövőre vonatkozó munkaügyi koncepcióinak fő átfogó alapját, és a 2030-ig szóló Programban is szerepelnek.

Hónapokkal az iránymutatások megjelenése előtt elkészült az **ENSZ 2030-ig szóló Fenntartható Fejlődési Céljai**, amelyek előkészítették az Iránymutatások néhány fő alapelvét: különösen az 1. cél - a szegénység felszámolása, a 7. cél - tiszta energia mindenki számára, a 8. cél - tisztességes munka mindenki számára és a 13. cél - az éghajlatvédelem, azok amelyek mind központi fogalmak a dokumentumban. ^[2]

Azzal a céllal készültek, hogy segítsék az országokat a "Nemzeti Szinten Meghatározott Hozzájárulásaik" (NDC) elérésében, ami a Párizsi Megállapodás fő elszámoltathatósági eszköze. ^[5] Ezzel kapcsolatban - az Éghajlatváltozási Teljesítményindex szerint, amely azt értékeli, hogy a Párizsi Megállapodásban részes tagországok mennyire közel kerültek ígéreteik teljesítéséhez - egyetlen ország sem tett eleget ahhoz, hogy a kibocsátását bármelyik felmelegedési célértékből a rá eső rész alá csökkentse - még 2 °C-ra sem, nemhogy 1,5 °C-ra. ^[10]

Az ILO-t, mint az igazságos átmenet koncepciójának globális szaktekintélyét, valamint Iránymutatásait, heves kritikák érték a környezetvédelemmel foglalkozó tudósok részéről. Velicu és Barca azzal érvel, hogy az iránymutatásokat nem az éghajlati igazságosság szem előtt tartása vezérelte, hanem inkább „a munkahelyek biztosítása érdekében a szén-dioxid-kibocsátás utáni átmenetben, amelyet a Föld bolygó biofizikai korlátai kényszerítenek a munkaerőre”. Azzal érvelnek, hogy a kapitalista rendszert a társadalmi szerveződés legfejlettebb és egyetlen lehetséges formájaként fogadják el, ami az ILO stratégiáját „a munkások azon jogának követelésére korlátozza, hogy a szén-dioxid-kibocsátás utáni kapitalista átmenet asztalánál ülhessenek. Ez a megközelítés tükrözi annak korlátozott megértését, hogy milyen igazságosság érinti a munkavállalókat, amely a tisztességes zöld munkahelyek és az éghajlatváltozás elleni harcban és a zöld kapitalizmusra való átállásban való „lemaradás” elkerülése mellett szól”. ^[16]

Megjelenés a politikai szférában

Az igazságos átmenet koncepciója nagyjából akkor került először nemzetközi ENSZ-szerződésbe, amikor a legnagyobb nemzetközi munkaügyi szervezetek is felkarolták: a Felek 21. Konferenciáján (COP21) elfogadott **2016-os Párizsi Megállapodás** a „[...] a munkaerő igazságos átmenetének, valamint a tisztességes munka és a minőségi munkahelyek megteremtésének szükségszerűségeit figyelembe véve, a nemzeti szinten meghatározott fejlesztési prioritásokkal összhangban [...]” a törekvések között sorolja fel. ^[5]

Az Európai Unió is ekkor kezdte el kidolgozni a saját koncepcióját a témában: először a Juncker-bizottság által 2015 februárjában elindított **Energia Unióval**, amelynek kimondott célja „egy olyan energiaunió létrehozása, amely biztonságos, fenntartható, versenyképes és megfizethető energiát biztosít az uniós fogyasztóknak - a háztartásoknak és a vállalkozásoknak”,^[6] majd 2017-ben a **Szénipari Régiók Átalakulóban Platformmal**, amelynek célja, hogy „segítse a szénbányászati tevékenységet folytató régiókat az életképes gazdasági és technológiai átalakulás elindításához szükséges projektek azonosításában, kidolgozásában és végrehajtásában, valamint a politikai keretről és szabályozásról folytatott, több érdekelt felet érintő párbeszéd lehetővé tételében”.^[7] Jelenleg az Európai Unió igazságos átmenetre vonatkozó szakpolitikáit az **Európai Zöld Megállapodás** - pontosabban az **Igazságos Átmenet Mechanizmus** - alatt egyesítik.^[13]

Ezt követte egy szerződés, amely kifejezetten az igazságos átmenet eszméjét célozza: **“Sziléziai Nyilatkozat a Szolidaritásról és az Igazságos Átmenetről”** címmel, amelyet a 2018-as katowicei COP24 konferencián fogadtak el. Ez a megállapodás főként két okból bír különleges jelentőséggel: ez az első olyan nemzetközi szerződés, amely kifejezetten a zöld átmenettel együtt felmerülő globális problémák kezelésére irányul, és a Nemzetközi Szakszervezeti Szövetség szerint a szakszervezetek is támogatják.^[12] A nyilatkozat hangsúlyozza, hogy „a munkaerő igazságos átállása, valamint a tisztességes munka és a minőségi munkahelyek megteremtése kulcsfontosságú az alacsony üvegházhatású gázkibocsátású és az éghajlatváltozással szemben ellenálló fejlődésre való [...] átállás biztosításához, valamint a Párizsi Megállapodás hosszú távú céljainak eléréséhez szükséges közvélemény támogatásának növeléséhez”, továbbá az éghajlatváltozással szemben ellenálló infrastruktúra fejlesztéséhez, amelynek további célja a munkahelyteremtés és különösen az éghajlatváltozással szembeni ellenálló képesség javítása a sebezhető országokban. Továbbá annak hangsúlyozására is módot talál, hogy a zöld gazdaságokra való átállás nemcsak új foglalkoztatási lehetőségeket rejt magában, hanem már most is számos munkahelyet teremtett világszerte.

Az igazságos átmenet elveinek politikai értelmezése nem maradt kritika nélkül a környezeti igazságossággal foglalkozó tudósok részéről. Velicu és Barca azzal érvel, hogy az igazságos átmenetet jelenleg széles körben úgy értelmezik, hogy az átmenet költségeit úgy osztják újra, hogy azok ne a már kiszolgáltatottakat terheljék. Emögött az az érvelés húzódik meg, hogy „az újraelosztás, az elismerés vagy a részvétel környezeti igazságossági elvei rosszul kezelik az erőforrásokhoz való ellenőrzött hozzáférés már eleve faji alapú, patriarchális és militarizált politikai-gazdasági mintáit”.^[16]

Igazságos átmenet Európában

Az igazságos átmenet célkitűzései

Az Öko-Institut az Európai Bizottság Környezetvédelmi Főigazgatósága számára készített, **„Igazságos Átmenet az EU Környezetvédelmi Politikájának és az Európai Zöld Megállapodásnak az Összefüggésében”** című 2020-as jelentésében^[14] a társadalmilag igazságos környezetvédelmi szakpolitikák kidolgozásának három alapvető célja a következő:

1. A társadalmilag igazságos környezetvédelmi szakpolitikák - miközben általában véve javítják a környezet állapotát az emberek javára - csökkentik a társadalmi és regionális egyenlőtlenségeket

a környezeti egészségügyi kockázatok és hatások eloszlása, az ökoszisztéma-szolgáltatásokhoz való hozzáférés vagy a társadalmi befogadás tekintetében.

2. Maguk a társadalmilag igazságos környezetvédelmi szakpolitikák nem terhelik aránytalanul a kiszolgáltatott háztartásokat (pl. az alacsony jövedelemmel rendelkező vagy vidéki háztartásokat), és biztosítják, hogy a pénzügyi (megtakarítási) lehetőségek számukra is elérhetőek legyenek.

3. A társadalmilag igazságos környezetvédelmi szakpolitikák pozitívan befolyásolják a foglalkoztatás minőségét és mennyiségét, és a strukturális szakpolitikával együtt perspektívákat nyitnak az átmenet által érintett munkavállalók és régiók számára is.

Az átmenet lehetséges hatásai

Az Öko-Institut a különböző környezetvédelmi átmenetek és politikák lehetséges hatásait európai kontextusban is a következőképpen kategorizálja ^[14]:

	Potenciális hatások a munkahelyekre / munkavállalókra és régiókra	Potenciális hatások a háztartásokra / fogyasztókra
Pozitív hatások	Egészségesebb munkakörülmények (pl. kibocsátási vagy levegőminőségi előírások révén) A hosszú távú gazdasági jólét és a munkahelyek, az erőforrások, a biológiai sokféleség és az ökoszisztéma-szolgáltatások megőrzésétől függ - A tétlenség magas költségeinek elkerülése: hosszú távon a cselekvés elmaradása (különösen az éghajlatváltozás és a biológiai sokféleség tekintetében) drágább út (társadalmi-)gazdasági szempontból Potenciális hatások a háztartásokra / fogyasztókra	Jólét: Kevesebb környezetromlás és környezetszennyezés, biztonságosabb termékek, valamint az érintetlen ökoszisztémákhoz és szolgáltatásaikhoz (élelmiszer, tiszta levegő, víz, éghajlati stabilitás stb.) való jobb hozzáférés biztosítja a jó megélhetést, és javítja az egészséget és a jólétet Egyenlőség: A környezetvédelmi politikák csökkenthetik a környezeti veszélyek eloszlásában és az ökoszisztéma-szolgáltatásokhoz való hozzáférésben mutatkozó egyenlőtlenségeket is Inklúzivitás: A zöld infrastruktúrák és közszolgáltatások javítják a társadalmi inklúzivitást, különösen az alacsony jövedelmű háztartások esetében)
Korlátozottan pozitív hatások	Költségmegtakarítás: A környezetvédelmi politikák költségmegtakarítást eredményezhetnek mind a vállalkozások, mind a fogyasztók számára (pl. az energiamegtakarítás csökkenti az energiaköltségeket; a tartósabb termékek csökkentik a csere költségeit; a környezet tisztításának és a közegészségügynek az alacsonyabb költségei általában csökkentik a vállalkozások és a fogyasztók adóterheit); azonban:	
		Társadalmi egyenlőtlenségek: Egyes megtakarítási lehetőségek nem feltétlenül (könnyen) elérhetőek mindenki számára a magas kezdeti beruházási költségek miatt, vagy mert a beruházás másoktól függ (pl. a rosszul szigetelt házak bérleti)
	A zöld iparágak és szolgáltatások új munkahelyeket és bevételi lehetőségeket teremtenek - a munkavállalók túl is (pl. megújuló energia a gazdálkodók és a háztulajdonosok számára); azonban:	

	Társadalmi & regionális egyenlőtlenségek: A munkahelyek nem egyformán alakulnak ki a különböző társadalmi-demográfiai/ társadalmi- gazdasági csoportok, képzettségi szintek és régiók között -- Munkaügyi feltételek: Új ágazatok kedvezőtlenebb munkafeltételekkel rendelkezhetnek például a fizetés, a munkahely biztonsága, a munkavállalók védelem, munkavállalói jogok stb. terén	Társadalmi egyenlőtlenségek: Lehetőségek (áttérés) az új technológiákba történő befektetések nem biztos, hogy (könnyen) elérhetők az alacsony jövedelmű háztartások számára Mellékhatások: Az új üzemek (pl. környezeti javakat előállító gyárak, megújuló energia létesítmények) a környék lakóinak károsodásával járhatnak (pl. kibocsátások, zaj)
Potenciális negatív hatások	Ágazati munkahelyek megszűnése: a „barna” iparágak destabilizációja, zsugorodása vagy akár az exnovációja a munkahelyek megszűnéséhez vezethet -- ami, ha tartósan fennmarad, rontja a munkavállalók megélhetését és életminőségét Regionális értékkeremtés: A jelenleg a „barna” ágazatoktól függő régiók növekvő munkanélküliséggel, csökkenő adóbevételekkel és közkiadásokkal, esetleg az infrastrukturális felszereltség és a minőség romlásával, valamint területi és társadalmi egyenlőtlenségek növekedésével küzdhetnek Csökkenő vásárlóerő: Zöld adók és áremelkedések (pl. energia- / CO2-intenzív) ter-	mékek és szolgáltatások árai aránytalanul nagymértékben terhelhetik az alacsony jövedelmű háztartások vagy más kiszolgáltatott csoportok (pl. a családlátogatások miatt légi közlekedésre szoruló bevándorlók) pénztárcáját Az egyenlőség akadályai: Az erőforrás-igényes termékekhez való hozzáférés korlátozása szemben áll a társadalmi egyenlőség elősegítéséhez bevett normákkal (pl. utazás, szimbolikus fogyasztás)

Az Európai Zöld Megállapodás

Az Európai Unió átfogó válasza a környezeti válságra az Európai Zöld Megállapodás, amelyet 2019 decemberében vezetnek be. A közlemény kijelenti, hogy célja „az EU természeti tőkéjének védelme, megőrzése és gyarapítása, valamint a polgárok egészségének és jólétének védelme a környezethez kapcsolódó kockázatokkal és hatásokkal szemben. Ugyanakkor ennek az átmenetnek igazságosnak és inkluzívnak kell lennie. Az embereket kell előtérbe helyeznie, és figyelmet kell fordítani azokra a régiókra, iparágakra és munkavállalókra, amelyek a legnagyobb kihívásokkal néznek majd szembe”.^[13]

Az európai Green Deal legfontosabb pontjai a 2050-ig megvalósítandó klímasemlegességre és a körforgásos gazdaságra vonatkozó ígérekhez, a „zéró szennyezéshez” - a tiszta levegőre és a biztonságos vízellátásra utalva -, az üvegházhatású gázok kibocsátásának a korábbi célokhoz képest megnövelt csökkentési célértékéhez, a mezőgazdasági alapok fenntartható átirányításához (a DG Agri közös agrárpolitikája), a fenntartható élelmiszertermelés és - fogyasztás átfogó, a biológiai sokféleséget figyelembe vevő földhasználati tervéhez - a Farm to Fork stratégiához -, valamint egy beruházási tervhez - a Fenntartható Európa Beruházási Tervhez - kapcsolódnak. Bár a fent említettek mindegyike kapcsolódik az igazságos átmenet koncepciójához, az utóbbi közvetlenül is foglalkozik velük az Igazságos Átmenet Mechanizmusának és az Igazságos Átmenet Alapjának bevonásával.^[13]

A Green Deal és mechanizmusai több okból is kritikát váltottak ki. Az egyik a „nettó nulla” koncepció: a terv nem a megújuló energiára való teljes átállásban és a fosszilis tüzelőanyagok földből való kitermelésének megszüntetésében fejezi ki érdekeltségét, hanem a 2050-ig történő nettó nulla szén-dioxid-kibocsátásban. Ez azt jelenti, hogy az EU még 30 év múlva sem hajlandó elszakadni a fosszilis tüzelőanyagoktól. Még konkrét célt sem tűz ki például a megújuló energiaforrások arányára vonatkozóan az energiaágazatban csak annyit mond, hogy az ágazatot „nagyreszt” megújuló forrásokra kívánja alapozni, ami túlságosan homályos és kétértelmű ahhoz, hogy valódi elszámoltathatósági potenciált hordozzon magában. Az összefoglaló idővonalában a Bizottság megjegyzi, hogy „A 2050-ig meg nem szüntethető kibocsátásokat például a természetes szén-dioxid-nyelők, mint az erdők és a szén-dioxid befogó és -tárolási technológiák segítségével fogják eltávolítani”.^[13] Azt, hogy a terv mennyiben támaszkodik a szén-dioxid-kibocsátás megállítására, szemben a folyamatos kibocsátás szén-dioxid-megkötési technológiákkal történő kompenzálásával, nem részletezi, noha a tudósok hangsúlyozzák annak fontosságát, hogy a szennyezést a gyökerénél állítsuk meg, ami azzal kezdődik, hogy a fosszilis tüzelőanyagokat érintetlenül a földben hagyjuk.^[17] Figyelemre méltó, hogy a szén-dioxid eltávolítása nem szerepelt a Green Deal első tervezetében - a koncepció a fosszilis tüzelőanyagok és a mezőgazdaság lobbistáival folytatott számos találkozó után jelent meg. Egyesek szerint ezeknek az ágazatoknak a befolyása jelentősen gyengítette a Green Dealt.^[18] Ezek a kritikák összhangban vannak azokkal a kérdésekkel, amelyeket egyes tudósok az ILO igazságos átmenet koncepciójával kapcsolatban vetettek fel.

Az Igazságos Átmenet Mechanizmus

Az Európai Zöld Megállapodás^[13] 2.2.1. szakaszában, amelynek címe: „A Zöld Finanszírozás és Beruházások Ösztönzése és az Igazságos Átmenet Biztosítása”, a Bizottság elismeri az igazságos átmenet biztosításához szükséges pénzügyi háttérrel. Ehhez hozta létre az Igazságos Átmenet Mechanizmusát.

A Mechanizmus finanszírozása három pillérre támaszkodik:

☐ Egy, 17,5 milliárd eurós (2018-as árakon: 19,3 milliárd Euró), **Új Igazságos Átmenet Alap** várhatóan közel 30 milliárd eurónyi beruházást mozgósít majd.

Az Alap olyan energiaprojekteket támogat, amelyek

☐ összeegyeztethetőek a tiszta energiára való átállással (megfizethető tiszta energia, megújuló energiaforrások, energiahatékonyság)

☐ az átmenet társadalmi-gazdasági következményeit kezelik, valamint új gazdasági tevékenységeket és munkahelyeket teremtenek a régióban; a legkiszolgáltatottabb közösségeket támogatják/az energiaszegénységet kezelik, az érintett munkavállalókat átképzik

☐ összhangban van a régió, a település és az ország átfogó energiastratégiájával (pl. NECP, felújítási stratégia, szerkezetátalakítási stratégia, szén-kivezetés stb.)

☐ **Az InvestEU „Igazságos Átmenet” programja** az InvestEU program keretében költségvetési garanciát nyújt a négy szakpolitikai ablakon keresztül, valamint egy InvestEU Tanácsadó Központot hoz létre, amely a tanácsadói támogatás iránti kérelmek első lépcsőjeként működik.

A tervek szerint 10-15 milliárd Eurót mozgósít majd, főként a magánszektorból származó befektetések formájában.

☐ Az **Új Közszektorbeli Hitelkeret** az uniós költségvetésből finanszírozott 1,5 milliárd Euró összegű támogatást és az Európai Beruházási Bank 10 milliárd euró összegű hitelét fogja egyesíteni, hogy 25-30 milliárd euró összegű közberuházást mozgósítson.

A Mechanizmus hangsúlyozza, hogy a méltányos átállásra irányuló erőfeszítéseket a fosszilis tüzelőanyagoktól és a szén-dioxid-intenzív iparágaktól erősen függő régiókra kell összpontosítani. Megállapítja, hogy ezeknek a régióknak „át kell alakítaniuk iparukat, és biztosítaniuk kell, hogy az új gazdasági tevékenységek képesek legyenek a gazdasági és társadalmi szerkezetet egyben tartani, tiszteletben tartva a környezetet, és biztosítva az érintett munkavállalók számára az új munkahelyek megtalálásához szükséges képzést”.^[15]

Szociális Klímaalap

Az Európai Bizottság klímacsomagjának részeként javaslatot tett egy olyan alap felállítására, amely a tagállamok rendelkezésére áll 2025-2032 között a rászoruló társadalmi csoportok esetében a klímaátmenet terheinek kompenzálására. Ahogy az alapra vonatkozó szabályozás megfogalmazza:

“A fosszilis tüzelőanyagok árának emelkedése azonban olyan jelentős társadalmi és elosztási hatásokkal jár, amelyek aránytalanul érinthetik a kiszolgáltatott helyzetben lévő háztartásokat, a kiszolgáltatott helyzetben lévő mikrovállalkozásokat és a kiszolgáltatott helyzetben lévő közlekedési felhasználókat, akik jövedelmük nagyobb részét energiára és közlekedésre fordítják, és bizonyos régiókban nem férnek hozzá alternatív, megfizethető mobilitási és közlekedési megoldásokhoz. A veszélyeztetett csoportokra gyakorolt ilyen hatások tagállamonként eltérnek, és az alacsonyabb átlagjövedelemmel rendelkező tagállamokban, régiókban és népesség körében valószínűleg erőteljesebben érvényesülnek az árakra gyakorolt hatások. A tüzelőanyagárak szén-dioxid-árak révén történő emelkedésének következményeként a kibocsátáskereskedelem bevételeket generál, amelyek felhasználhatók a veszélyeztetett csoportok terheinek enyhítésére.”

Az Alap célja az új szén-dioxid-árak árhatásának enyhítése, és finanszírozást kell biztosítani a tagállamok számára az ilyen kibocsátáskereskedelem által a kiszolgáltatott helyzetben lévő háztartásokra, a kiszolgáltatott helyzetben lévő mikrovállalkozásokra és a kiszolgáltatott helyzetben lévő közlekedési felhasználókra gyakorolt társadalmi hatások kezelésére irányuló szakpolitikáik támogatásához. Ezt mindenekelőtt ideiglenes jövedelemtámogatás, valamint olyan intézkedések és beruházások révén kell megvalósítani, amelyek célja a fosszilis tüzelőanyagoktól való függés hosszú- és középtávú csökkentése az épületek energiahatékonyságának növelésével, az épületek fűtésének és hűtésének dekarbonizációjával, többek között a megújuló energia integrálásával, valamint a kibocsátásmentes és alacsony kibocsátású mobilitáshoz és közlekedéshez való jobb hozzáférés biztosításával. A Szociális Klímaalap az Európai Unió kvótabevételeiből finanszírozva a 7 éves időszakban összesen mintegy 70 milliárd eurót irányoz elő szociális támogatásokra. Ennek megoszlása a következő:

Maximális költségvetési juttatás uniós tagállamonként

Tagállam	Részesedés az összes juttatásból (%)	ÖSSZESEN 2025-2032 (EUR, folyó áron)	2025-2027 vonatkozásában (EUR, folyó áron)	2028-2032 vonatkozásában (EUR, folyó áron)
Belgium	2,56	1 844 737 639	605 544 073	1 239 193 566
Bulgária	3,85	2 778 104 958	911 926 420	1 866 178 538
Csehország	2,40	1 735 707 679	569 754 460	1 165 953 219
Dánia	0,50	361 244 536	118 580 270	242 664 266
Németország	8,19	5 910 983 488	1 940 308 984	3 970 674 504
Észtország	0,29	207 004 992	67 950 392	139 054 600
Írország	1,02	737 392 966	242 052 816	495 340 150
Görögország	5,52	3 986 664 037	1 308 641 796	2 678 022 241
Spanyolország	10,53	7 599 982 898	2 494 731 228	5 105 251 670
Franciaország	11,20	8 087 962 701	2 654 912 964	5 433 049 737
Horvátország	1,94	1 403 864 753	460 825 411	943 039 343
Olaszország	10,81	7 806 923 117	2 562 660 358	5 244 262 759
Ciprus	0,20	145 738 994	47 839 531	97 899 463
Lettország	0,71	515 361 901	169 170 042	346 191 859
Litvánia	1,02	738 205 618	242 319 573	495 886 046
Luxemburg	0,10	73 476 421	24 118 991	49 357 430
Magyarország	4,33	3 129 860 199	1 027 391 783	2 102 468 416
Málta	0,01	5 112 942	1 678 348	3 434 594
Hollandia	1,11	800 832 270	262 877 075	537 955 195
Ausztria	0,89	643 517 259	211 237 660	432 279 599
Lengyelország	17,61	12 714 118 688	4 173 471 093	8 540 647 595
Portugália	1,88	1 359 497 281	446 261 573	913 235 708
Románia	9,26	6 682 901 998	2 193 694 977	4 489 207 021
Szlovénia	0,55	397 623 987	130 522 001	267 101 985
Szlovákia	2,36	1 701 161 680	558 414 568	1 142 747 112
Finnország	0,54	386 966 933	127 023 772	259 943 161
Svédország	0,62	445 050 067	146 089 842	298 960 225
EU-27	100 %	72 200 000 000	23 700 000 000	48 500 000 000

Magyarország esetében tehát a Szociális Klímaalap két szakaszban összesen mintegy 3,13 milliárd eurót (2021. december 11- árfolyamon nagyjából 1150 milliárd forintot) irányoz elő, melyből valamivel több mint 1 milliárd euró (370 milliárd forint) 2025-2027, 2,1 milliárd euró (767 milliárd forint) pedig 2028-2032 között áll rendelkezésre. A Szociális Klímaalap forrásai a tagállami kormányok számára elérhetők, felhasználásuk mind közvetlen szociális juttatások, mint pedig a fosszilis energiahordozóktól való függés csökkentését célzó programok keretében lehetséges, a pontos finanszírozási keretek kialakítása a tagállamok felelőssége.

3. Korábbi közvéleménykutatási adatok

Egyéb felmérések, kutatások

Egyéb szervezetek, intézmények is végeztek a közelmúltban olyan kutatásokat, amelyeknek témája, felvetett alapkérdései kapcsolódnak a jelen kutatás tárgyához. Az alább felsorolt felmérések, kutatások tartalmaznak releváns eredményeket, a fejezet célja, hogy ezek főbb megállapításait ismertesse.

Eurobarométer

Az Eurobarométer éghajlatváltozással foglalkozó, 513. sz. tematikus felmérése keretében 26 669 különböző társadalmi és demográfiai csoporthoz tartozó polgárt kérdeztek meg 2021. március 15. és április 14. között az EU 27 tagállamában.

Greens/EFA EU Polling Report Zöldek/ESzSz frakció kutatása

A felmérést 2021 február 1. és március 5. között végezte el a feladattal megbízott Ipsos egy 1000 fős minta megkérdezésével Luxemburg, Málta és Ciprus kivételével minden uniós tagállamban.

Policy Solutions és a Friedrich-Ebert-Stiftung

A Policy Solutions és a Friedrich-Ebert-Stiftung közös kutatása a zöld baloldali politika előtt álló lehetőségeket mérte fel Magyarországon. Az elemzés megalapozásához 2020. augusztus 5–19. között végeztek közvéleménykutatást a Závecz Research közreműködésével.

Scale Research Kft./Bankindex

A Scale Research Kft. úgynevezett Bankindex kutatása kifejezetten azzal a céllal készült, hogy a banki-pénzügyi szektor számára szolgáltatson adatokat és azokra alapozva tanácsadást. Az idézett kutatás a 18-69 éves magyar lakosok részvételével készült 2020 őszén, hullámonként 1000 fő megkérdezésével.

Klímaparát Települések Szövetsége/Magyar Természetvédők Szövetsége

A Klímaparát Települések Szövetsége egy KEHOP program keretében bízta meg Magyar Természetvédők Szövetségét egy átfogó felmérés elkészítésével. Az adatok felvétele regionális léptékben reprezentatívan történt 2016. október-november között történt, 1607 magyar állampolgár részvételével. A kutatás során a magyar emberek éghajlatvédelemmel kapcsolatos tudását, beállítódását és cselekvési készségét vizsgálták, érdekessége, hogy a lakosság megkérdezése mellett külön kezelte a véleményvezérek hatását, szokásait és motivációit.

Bogáromi Eszter, Hortay Olivér és Pillók Péter: A klímaváltozás szerepe a magyar lakosság jövőtől való félelmében

A tanulmány egy 2017-es és egy 2020-as telefonos adatfelvételi hullám eredményein keresztül hasonlítja össze, miként változott a magyar lakosság jövőhöz való viszonyában a klímaváltozás szerepe. Az első hullám reprezentatív mintájának elemszáma elérte az 53071 főt.

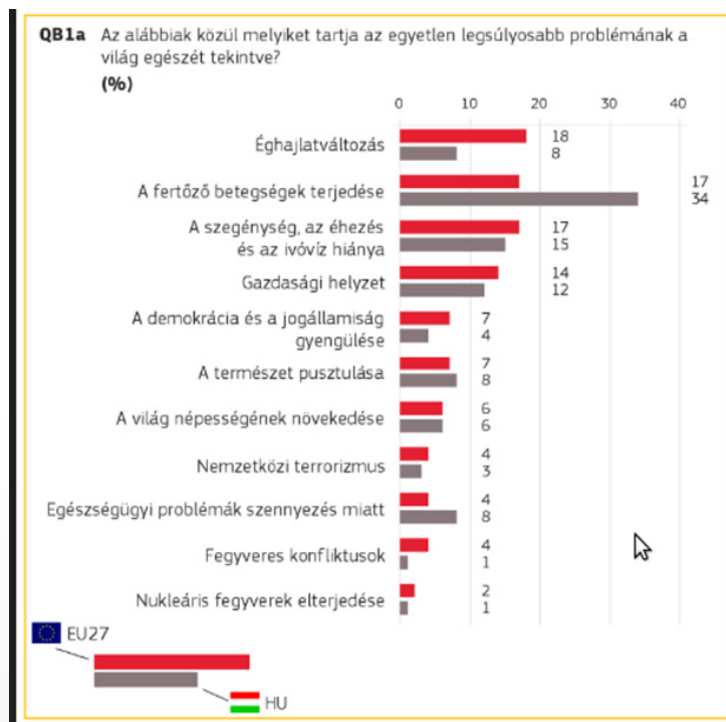
Az eredmények szerint inkább azok tartanak a klímaváltozástól, akiknek az alacsonyabb rendű szükségletei biztosítottak. Az egyik levonható következtetés az, hogy hazánkban a nemzetközi mérésekhez hasonló demográfiai tényezők mentén szegmentálható az emberek klímaattitűdje. A másik következtetés, hogy az elmúlt években a klímaváltozás negatív hatásaira építő kommunikáció hatása a magasan képzettek, a városlakók, a fiatalabbak és a nők esetében erősebb.

Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács / Társi

wwwIntézet egy kutatást a hazai lakosság környezettel, éghajlatváltozással kapcsolatos attitűdjéről. A vizsgálat 1000 fős mintavételezésen alapult.

A klímaváltozást döntően súlyos problémaként azonosítják-e a válaszadók?

Az **Eurobarométer** felmérése szerint az éghajlatváltozást 2019-ben a második legjelentősebb problémának látták, míg 2021-ben már a negyedik helyen említették a válaszadók Magyarországon. A közvélemény-kutatás szerint tíz válaszadóból több, mint nyolc (81%) szerint nagyon súlyos probléma az éghajlatváltozás, ami az EU átlag (78%) feletti érték.

3.1.ábra: A világot fenyegető különböző problémák megítélésének felmérése Magyarországon

A **Scale Research Kft.** felmérése az Eurobarométerhez hasonlóan arról tájékoztat, hogy tízből közel kilenc magyar válaszadó számára fontos téma a fenntarthatóság és a környezetvédelem és minden második honfitársunk számára nagyon fontos. A nők, a 30 évnél idősebbek, és érdekes módon a 60-69 évesek körében még ennél is nagyobb mértékben tartják fontosnak ezt a témát. Bár a falvakban élők és az alapfokú végzettségűek számára elméletileg nem olyan kritikus kérdés a fenntarthatóság, a kutatás szerint közülük is tízből nyolcan látják fontos feladatnak a környezet védelmét.

A helyzetet árnyalja, hogy a **Greens/EFA** kutatása szerint a saját hazájukra vonatkoztatva a klímaváltozás veszélyeit csupán a magyarok 20%-a (!) látja valóban fenyegetőnek. Az EU-s átlag a kérdés kapcsán 40%, érdekes, hogy a lengyel válaszadók esetében ez 37%, azaz jóval közelebb áll az EU-s átlaghoz, míg a németek és franciák aggodása átlagon felüli (50, illetve 49%).

% WORRIED BY CLIMATE CHANGE/ THREATS TO THE ENVIRONMENT IN THEIR COUNTRY

Base: All respondents
Question: Which three of the following topics do you find most worrying in your country...?
© Ipsos | Public opinion polling in the EU27

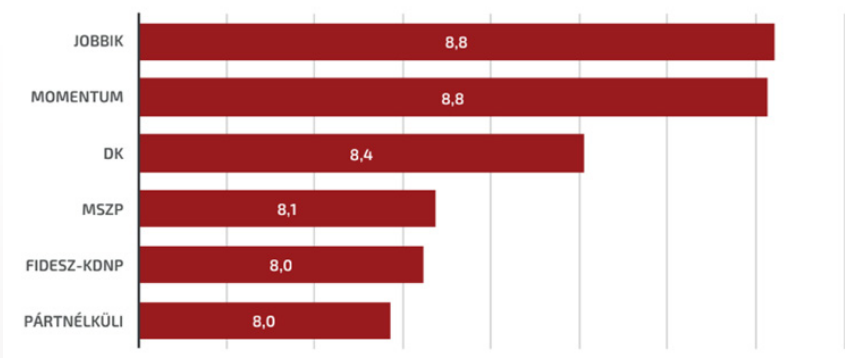

3.2.ábra: Mennyire látják valóban fenyegetőnek a klímaváltozás jelenségét az Unió tagállamaiban

A **Policy Solutions** és a **Friedrich-Ebert-Stiftung** 2020-as közös kutatása a pártpreferenciák függvényében is megvizsgálta, hogy mennyire tartják aggasztónak a klímaváltozás jelenségét. A felmérés szerint a Jobbik és a Momentum szavazói látják leginkább borúsan a helyzetet, míg a preferenciával nem bírók és a Fidesz szavazók körében a legalacsonyabb az aggodás mértéke.

2. ábra

Ön mennyire tartja aggasztó problémának a klímaváltozást?

3.3.ábra: A klímaváltozáshoz kapcsolódó aggodalmak megítélése pártpreferenciák függvényében

A **Tárki** 2019-es kutatás azt mutatja, hogy a magyar lakosság mindössze 2,2%-a tartja a környezeti problémát a legfontosabb kérdésnek. Sőt, a második legfontosabb kérdésnek is csak a válaszadók 10%-a jelölte meg a környezeti kérdéseket. A felmérés szerint a lakosság csaknem harmada a klímaváltozást nevezi meg a legfontosabb problémának, a légszennyezés és a vegyszerek kezelésének kérdése előtt.

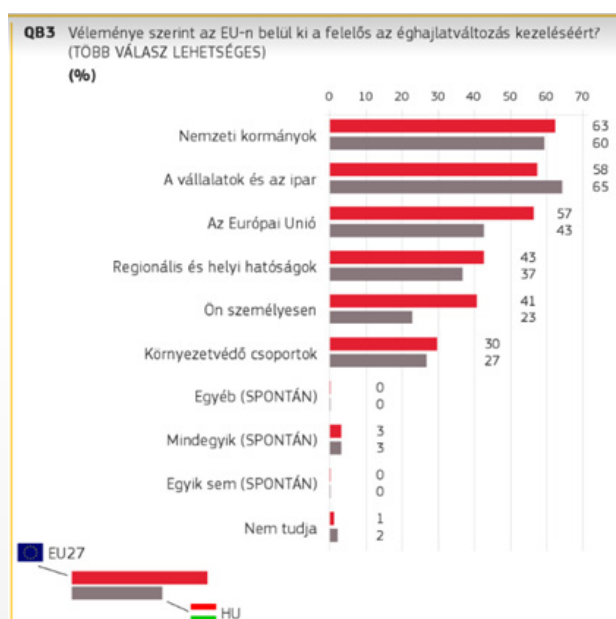

3.4.ábra: Környezeti kérdések, problémák megítélése

Kinek a felelőssége? Kinek a feladata?

Magyarországon egyre többen gondolják úgy, hogy a nemzeti kormányok, illetve a vállalatok, az ipari szereplők felelősek az éghajlatváltozás kezeléséért, ugyanakkor egyre többen látják a folyamatok alakulásában a személyes felelősségüket.

Az **Eurobarométer** 2021-es felmérése azt mutatja, hogy a válaszadók 65%-a szerint a vállalatok és az ipar felelősek az éghajlatváltozás kezeléséért (az EU-átlag 58%), míg 60% szerint a nemzeti kormányok, szemben a 63%-os EU-átlaggal) a felelősek, ami 2019-hez képest rendre 13 és 17 százalékpontos emelkedést jelent. Ugyanakkor csupán a válaszadóknak kevesebb mint a negyede (23%, jóval az EU 41%-os átlaga alatt) érzi úgy, hogy személyesen felelős az éghajlatváltozás kezeléséért, ami 2019-hez képest öt százalékpontos növekedést jelent.

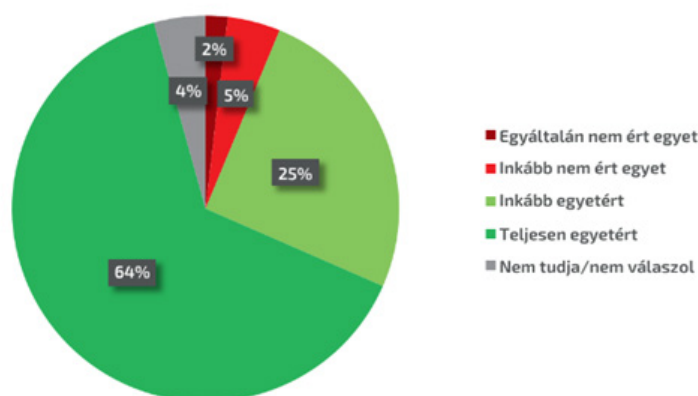

3.5.ábra: Az éghajlatváltozáshoz kapcsolódó felelősség megítélése a magyar lakosság körében

Szintén az Eurobarométer felmérése alapján Magyarországon tízből több mint kilenc válaszadó tartja fontosnak, hogy mind a nemzeti kormány (95%, szemben a 88%-os EU-átlaggal), mind az Európai Unió (94%, szemben a 87%-os EU-átlaggal) ambiciózus célokat tűzzön ki a megújuló energia használatának növelésére 2030-ig.

A **Policy Solutions** és a **Friedrich-Ebert-Stiftung** 2020-as közös kutatása során a válaszadók 60%- teljesen egyetért, további 25%-a pedig egyetért azzal, hogy magasabb adó kiszabásával a környezetszennyező cégekre kell terhelni a költségeket, ami az mutatja, hogy szerintük a felelősség e vállalkozások (és ezek szolgáltatásait és termékeit vásárló fogyasztóik) tekintetében nagyobb mértékű, amit érvényesíteni kell.

Magasabb adót kellene kivetni a környezetszennyező cégekre

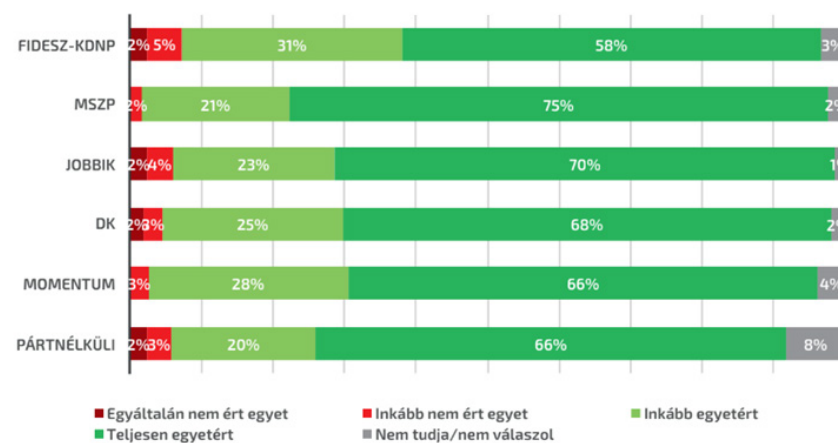

3.6. ábra: A környezetszennyező cégekre kivetendő adó megítélése

Érdekes módon ez a vélemény pártpreferenciától független, a kutatás eredményei szerint a kormányzó Fidesz-KDNP és a Jobbik szavazók elnézőbbek a környezetszennyező cégekkel.

8. ábra

Magasabb adót kellene kivetni a környezetszennyező cégekre

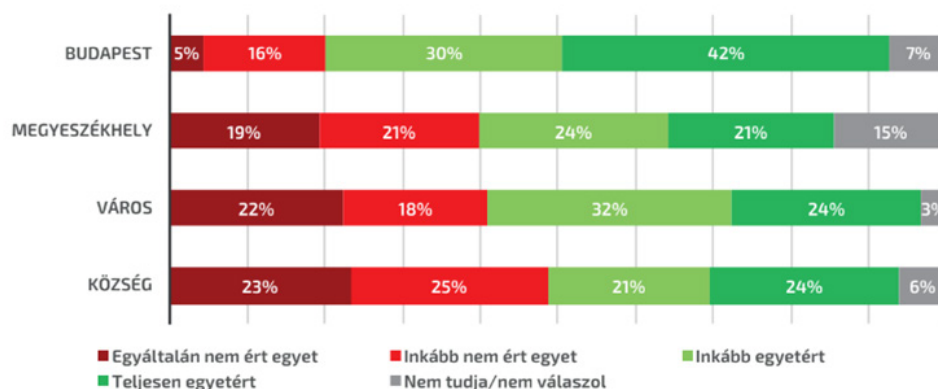
3.7. ábra: A környezetszennyező cégekre kivetendő adó megítélése pártpreferenciák függvényében

A kutatás során megvizsgálták azt is, hogy hogyan viszonyulnak a különböző településtípusokon élő válaszadók a fosszilis energiahordozók árának emeléséhez akkor, ha ez számukra is drágulást jelent. A válaszok alapján az látszik, hogy a fővárosban kiugróan magas mértékben fogadják el az

áremelést (72%), míg a megyeszékhelyeken, városokban már csak a lakosok fele látja ezt pozitívan, s minél kisebb a település mérete, annál inkább ragaszkodnak a fosszilis energiahordozók esetében az alacsony árakhoz.

13. ábra

Meg kellene emelni a fosszilis energiahordozók (kőolaj, szén, gáz) adóját, még ha ez a fogyasztók számára áremelkedéssel is járna

3

3.8.ábra: A fosszilis energiahordozók adójával járó áremelkedés megítélése

A **Policy Solutions** és a **Friedrich-Ebert-Stiftung** felmérése azt is vizsgálta, hogy a válaszadók szerint mennyire van feladat az államnak a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése kapcsán.

29. ábra

Társadalmi egyenlőtlenségek

3.9.ábra: Az állami beavatkozás szükségességének megítélése a társadalmi egyenlőtlenségek kezelése kapcsán

Az eredmények egyértelműek: elsőprő többség (82%) gondolja úgy, hogy az államnak magától értetődik a felelőssége a társadalmon belüli egyenlőtlenségek kezelése kapcsán, és mindössze 15% gondolja azt, hogy e téren az Államnak nincs semmi tennivalója.

A kutatás pártpreferenciák szerint is megmutatta az eredményt, ebből az derül ki, hogy a legnagyobb arányban (26%) a kormánypárti válaszadók szerint nincs dolga az államnak a társadalmi egyenlőtlenségek kezelésével, és még a pártpreferenciával nem rendelkezők között is jóval alacsonyabb az e véleményt magukénak érzők aránya (10%). Másik oldalról elemezve is érdekes az eredmény, hiszen a Fidesz-KDNP szavazók 72%-a egyetért azzal, hogy az állam feladata a társadalmi egyenlőtlenségek kezelése, csökkentése.

Társadalmi egyenlőtlenségek

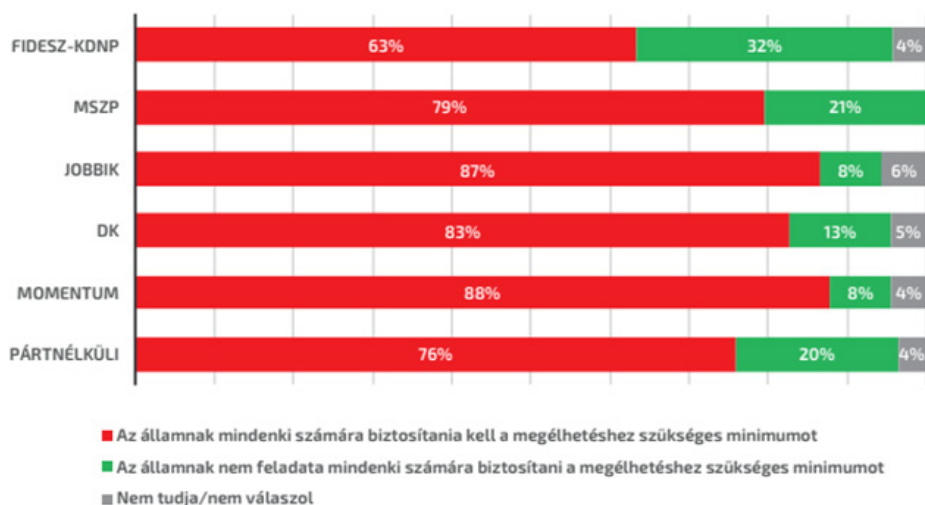

3.10. ábra: A társadalmi egyenlőtlenségek kezelése kapcsán az állami beavatkozás szükségességének megítélése pártpreferenciánként

A kutatás az Alapjövedelem elvéről is megkérdezte a részt vevő alanyokat, a válaszok nagyjából hasonló képet mutatnak a társadalmi egyenlőtlenségek kezelésének a kérdésével, azzal az eltéréssel, hogy a pártpreferencia nélküli válaszadók véleménye nagyobb arányban mutat hasonlóságot a kormánypárti szavazókéval (32% vs. 20%).

32. ábra

Alapjövedelem

3.11. ábra: Az alapjövedelem megítélése pártpreferenciák szerint

Mire hajlandók a válaszadók Magyarországon a klímavédelem kapcsán?

Az **Eurobarométer** 2021-es kutatása szerint a magyar válaszadók 67%-a, azaz kétharmada már tett valamilyen lépést az éghajlatváltozás elleni küzdelemben az elmúlt hat hónapban (az EU átlag 64%). Magyarországon a hulladék mennyiségének csökkentése és az újrahasznosításhoz való

szétválogatása a leggyakrabban tett lépés (63%), s ez az érték sajnos jelentősen alacsonyabb az EU átlagánál (75%).

3.12.ábra: A klímaváltozás elleni küzdelemhez kapcsolható egyéni döntések, cselekedetek felmérése

A **Scale Research Kft.** felmérése megerősíti az eredményeket, s azt mutatja, hogy honfitársaink túlnyomó többsége a mindennapokban is igyekszik tenni valamit a környezet védelme érdekében. A felmérés szerint csupán a válaszadók 4%-a nem tesz semmilyen konkrét lépést a fenntartható életvitel felé.

Hasonlóan az Eurobarométer 2021-es eredményeihez, e kutatás szerint is tízből közel heten gyűjtik már szelektíven a szemetet, míg a lakosok kevesebb, mint háromnegyedére jellemző a tudatos víz vagy villanyfogyasztás. Minden második személy ügyel arra, hogy a kimerült elemeket az erre a célra kialakított tárolókba helyezze.

Másrészt azonban a kutatás adatai rávilágítanak arra, hogy a komolyabb lemondással járó környezettudatos cselekedetek korántsem jellemzőek a társadalom többségére. Mindössze a lakosság kétötöde választja az autót helyett a tömegközlekedést (ha erre lehetősége van), a műanyag szemét vásárlásának elkerülésére pedig csak minden harmadik ember figyel a vásárlás során. A komposztálás lehetőségét is csak a lakosság negyede használja ki, a falun élők körében ez az arány valamivel nagyobb.

A **Magyar Természetvédők Szövetsége** által készített felmérés szerint (önbevallás alapján) a magyar háztartások az elmúlt időszakban átlagosan öt területen tettek az éghajlatvédelem irányába ható lépéseket, és a következő három évben legalább további két fejlesztést terveznek. A válaszadók többsége, közel négyötödük környezettudatosnak vallja magát a hulladékgazdálkodás területén. Sokan tettek már olyan lépéseket, amelyek csak kisebb anyagi ráfordítást igényelnek. A háztartások több mint fele valósított meg legalább egy épületenergetikai fejlesztést és ötödük a következő három évben is tervez ilyen fejlesztést. Egyelőre kevesen valósítottak meg megújuló energia fejlesztést, a válaszadók tizede tervezi a közeljövőben.

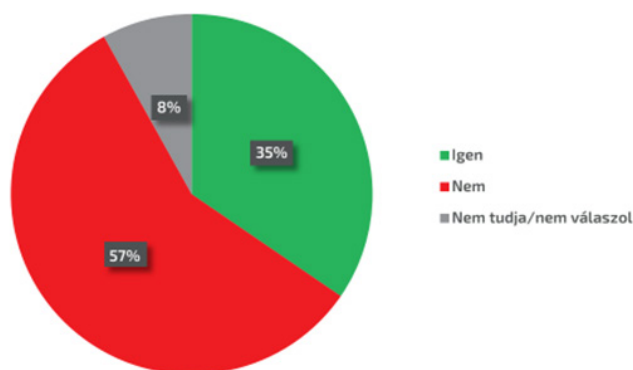

Fizetne többet egy környezetkímélő termékért?

A **Policy Solutions** és a **Friedrich-Ebert-Stiftung** kutatás során megkérdezték a résztvevőktől, hogy hajlandók lennének-e többet fizetni egy termékért, ha az környezetbarát módon lett előállítva. A klímaváltozásra adott lehetséges válaszlépések közül ennél a kérdésnél lett a legalacsonyabb a pozitív válaszok aránya. A megkérdezettek többsége (57%) nem adna ki több pénzt környezetbarát termékekért, és mindössze 35%-uk lenne hajlandó többlet megfizetésére.

Az eredmények tehát azt mutatják, hogy a zöld célok teljesülését az emberek többsége nem a vásárlási szokásainak megváltoztatásában látja - különösen, ha ez többbe kerül.

Ön hajlandó lenne többet fizetni a termékekért, ha biztosan tudná, hogy környezetkímélő módon gyártották őket?

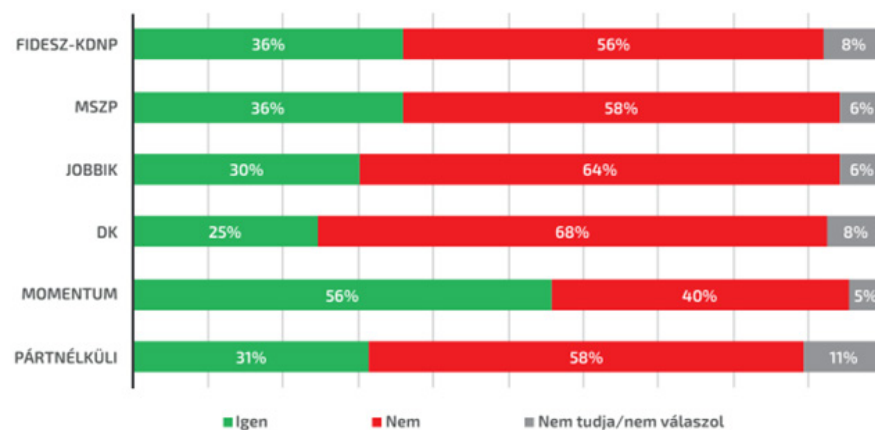
3.13.ábra: A környezetkímélő termékek kapcsán jelentkező plusz költségek elfogadásának a felmérése

A kutatás a pártpreferenciák figyelembevételével, a végzettség és a településkategóriák szintjén is elemezte a kérdésre adott válaszokat.

A válaszok azt mutatják, hogy egyedül a Momentum szavazói között vannak többségben azok, akik zöld termékekért fizetnének akár többet is (56%), mint akik erre nem hajlandók (40%).

26. ábra

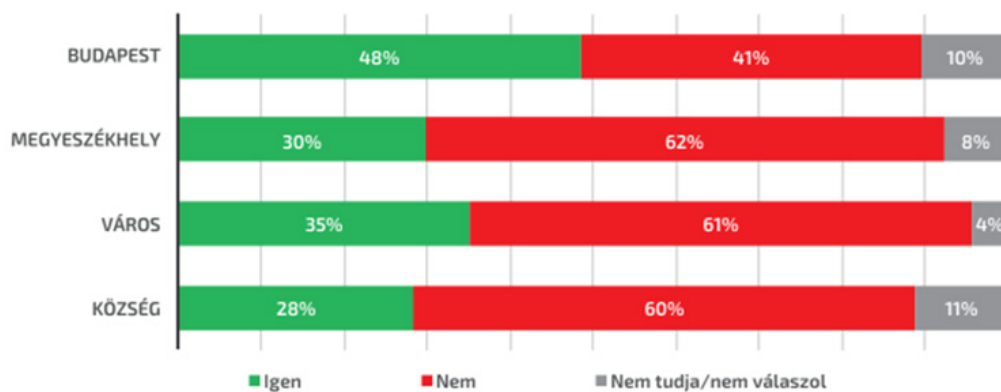
Ön hajlandó lenne többet fizetni a termékekért, ha biztosan tudná, hogy környezetkímélő módon gyártották őket?

3.14.ábra: A környezetkímélő termékek kapcsán jelentkező plusz költségek elfogadásának a felmérése pártpreferenciánként

27. ábra

Őn hajlandó lenne többet fizetni a termékekért, ha biztosan tudná, hogy környezetkímélő módon gyártották őket?

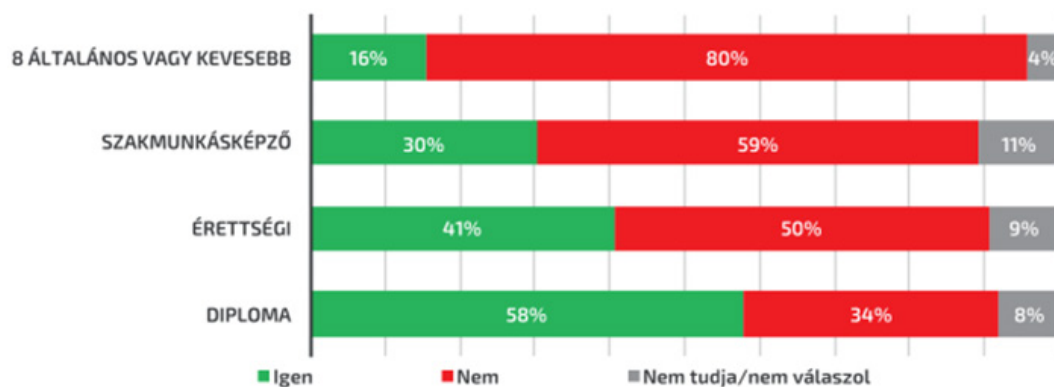

3.15. ábra: A környezetkímélő termékek kapcsán jelentkező plusz költségek elfogadásának a felmérése településtípusonként

Településtípusonkénti nézetben az látszik, hogy egyedül Budapesten vannak többségben azok, akik többet fizetnének környezetbarát termékekért (48% vs. 41%). A többi településkategóriákban egyharmad körüli az igen és 60% körüli a nem válaszok aránya.

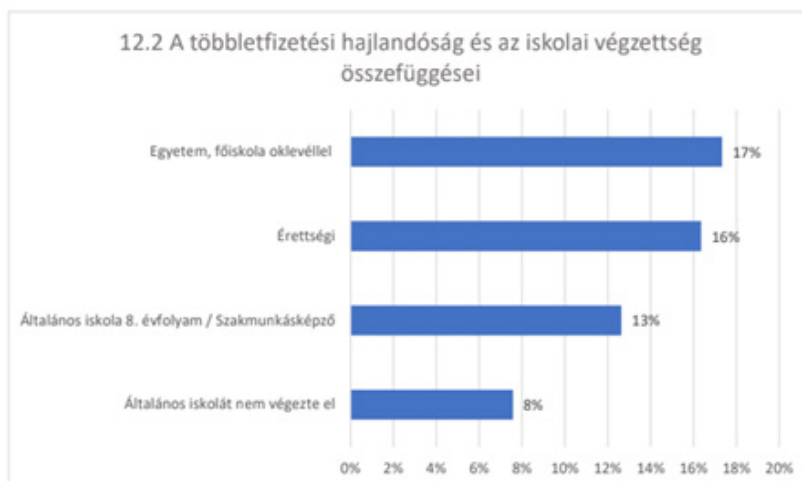
Végzettség szerinti bontásban nem látható kiugró eredmény, viszont megfigyelhető egy trend: a magasabb iskolázottsági kategóriák felé haladva növekszik az igen válaszok aránya. Míg a legfeljebb 8 általánost végzetteknek csak 16 %-a fizetne többet zöld termékekre, addig a diplomások többsége (58%) hajlandó lenne többet költeni.

Őn hajlandó lenne többet fizetni a termékekért, ha biztosan tudná, hogy környezetkímélő módon gyártották őket?

3.16. ábra: A környezetkímélő termékek kapcsán jelentkező plusz költségek elfogadásának a felmérése a válaszolók végzettségének tükrében

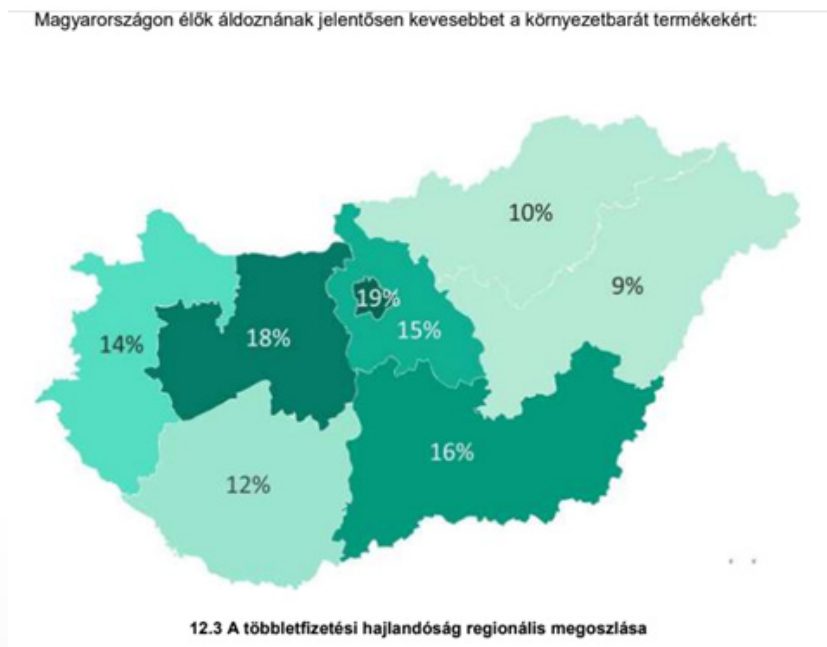
A Magyar Természetvédők Szövetsége által készített felmérés megerősíti a Policy Solutions és a Friedrich-Ebert-Stiftung kutatás által megfigyelt trendet, miszerint a magasabb végzettséggel egyenes arányban nő a többletfizetési hajlandóság.

3.17.ábra: A környezetkímélő termékek kapcsán jelentkező pluszkiadások elfogadásának a felmérése a válaszolók végzettségének tükrében

A válaszok alapján elmondható, hogy a környezetbarát termékekért a megkérdezettek átlagosan 15%-kal hajlandók többet fizetni. A válaszadók felének többletfizetési hajlandósága 5-20% közötti, egyötödük pedig egyáltalán nem hajlandó egy ilyen termékért többet áldozni.

Régióként bontva is elérhetők az eredmények, jól látszik, hogy az ország középső, gazdaságilag jobb állapotban lévő régióiban lakó válaszadók jelentősen többet költenének környezetbarát termékekre, mint a elmaradottabb, szegényebb régiók lakói.

3.18.ábra: A környezetbarát termékekhez kapcsolódó többletfizetéshez kapcsolódó attitűd

A kutatás válaszadóinak közel 60%-a szerint a magyarok csak akkor tesznek a klímavédelemért, ha az anyagilag is megéri nekik. A megkérdezetteknek mindössze az ötöde gondolja a magyarokról, hogy anyagi érdek nélkül is szívesen tesznek az éghajlatváltozás ellen, egy másik ötöde azt, hogy nem is érdekli őket a téma.

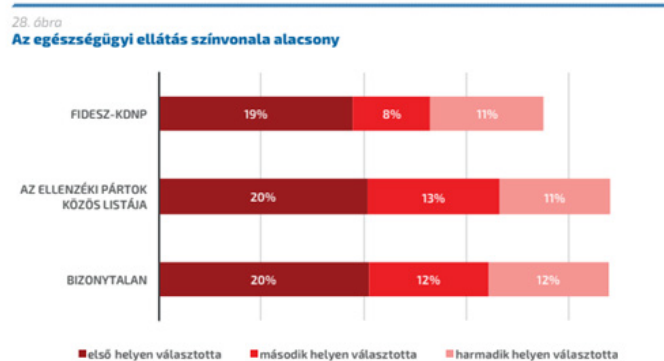
Egészségügy és éghajlatváltozás

Minden létező kutatás azt mutatja, hogy a lakosok számára a klímaváltozásnál fontosabb kérdés az egészségügy helyzete, az elszegényedés és a pazarló fogyasztás. Az Eurobarometer elemzése szerint „Magyarországon tízből több mint nyolc válaszadó (85%) egyetért abban, hogy az éghajlatváltozás és a környezetvédelmi problémák kezelésének elsőbbséget kellene élveznie a közegészség javítása érdekében (az EU átlag 87%).”

A **Greens/EFA EU Polling Report**-ja kiemeli, hogy az egészségügy minőségével és megfizethetőségével kapcsolatos félelmek Magyarország és Lengyelország a legmagasabbak, 72, illetve 71%.

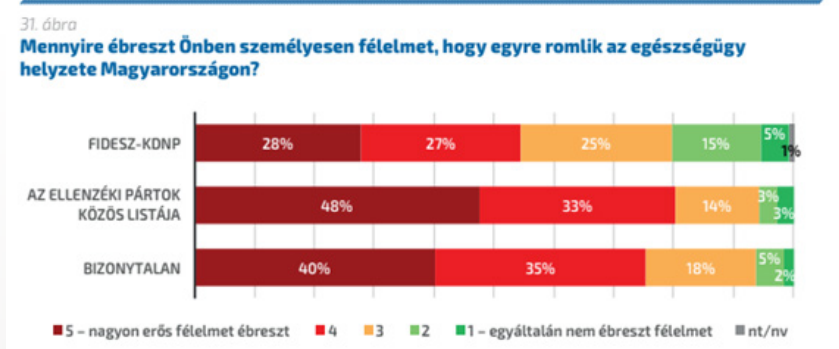
A Magyar Természetvédők Szövetsége felmérése településtípus alapján is megvizsgálta a lakosság egészségügyi hatásokhoz kapcsolódó félelmeit. A válaszok jelentős eltérést mutattak: a fővárosban élők nagyobb arányban tartanak (35%) az egészségügyi hatásoktól, mint az átlag. A portól és általában a légszennyeződéstől a községben élők tartanak kevésbé (9%). Az általuk végzett felmérés említi azt is, hogy az egészségügyi hatásoktól az 50 év felettiak (30%) jobban tartanak, mint a 24 év alattiak (13%).

A **Policy Solutions** és a **Friedrich-Ebert-Stiftung** kutatása megvizsgálta, hogy pártpreferenciák mentén mit gondolnak a válaszadók az egészségügy színvonaláról.

3.19.ábra: Az egészségügyi ellátás színvonalához kapcsolódó percepciók felmérése

Az adatokból az rajzolódik ki, hogy a kormányt pártolók kevésbé érzik problémának, hogy alacsony az egészségügyi ellátás színvonala, míg az ellenzékiek és a bizonytalanok nagyságrendileg hasonló érzékenységgel bírnak a az egészségügy minőségének romlása kapcsán.

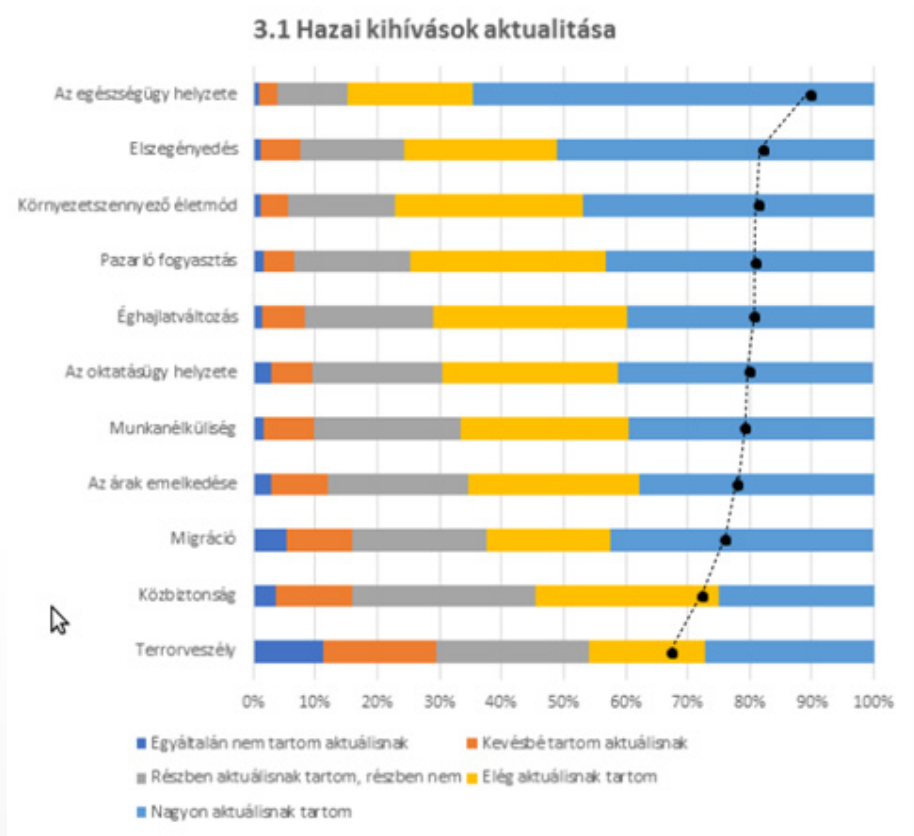
3.20.ábra: Az egészségügyi ellátás színvonalához kapcsolódó percepciók pártpreferenciák függvényében

A **Tárki** kutatás adatai szerint a válaszadók fele említi az egészségügy helyzetét a legfontosabb megoldandó kérdésnek (ebben a felmérésben a klímaváltozás kihívásait mindössze 2,2 % nevezi meg az első helyen).

3.21.ábra: legfontosabb megoldandó problémák Magyarországon

A **Magyar Természetvédők Szövetsége** felmérése is magasan az egészségügy helyzetét dektálta a legfontosabb hazai kihívásnak (65%), az elszegényedés (53%), a környezetszennyező életmód (47%) és érdekes módon a migráció (46%) előtt.

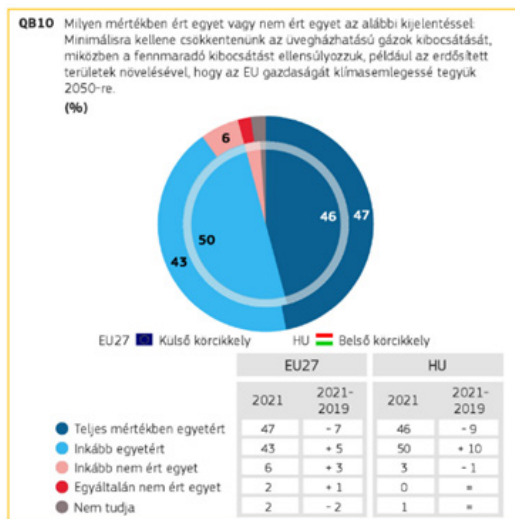
3.22.ábra: A különböző fenyegető kihívások érzékelés a magyar lakosság körében

Célkitűzések, stratégiák

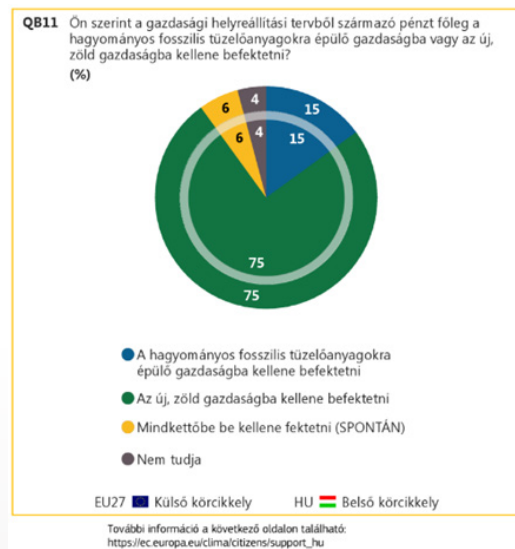
Megoszlik a magyar állampolgárok álláspontja azzal kapcsolatban, hogy pontosan kinek, mi volna a feladata a klímaváltozással, illetve a környezet védelmével kapcsolatban.

Az **Eurobarométer** felmérése szerint Magyarországon a válaszadók 96%-a (ez az EU 90%-os átlaga feletti érték!) egyetért abban, hogy minimálisra kellene csökkenteni az üvegházhatású gázok kibocsátását, és közben a fennmaradó kibocsátást ellensúlyozzuk, és az EU gazdasága 2050-re klímasemleges legyen.

3.23.ábra: A klímacélok elérésének gyakorlatához kapcsolódó attitűd felmérése.

Sőt, a válaszadók háromnegyede (az EU-átlaggal megegyezően 75%) véli úgy, hogy a gazdasági helyreállítási tervből származó pénzt az új, zöld gazdaságba kellene befektetni.

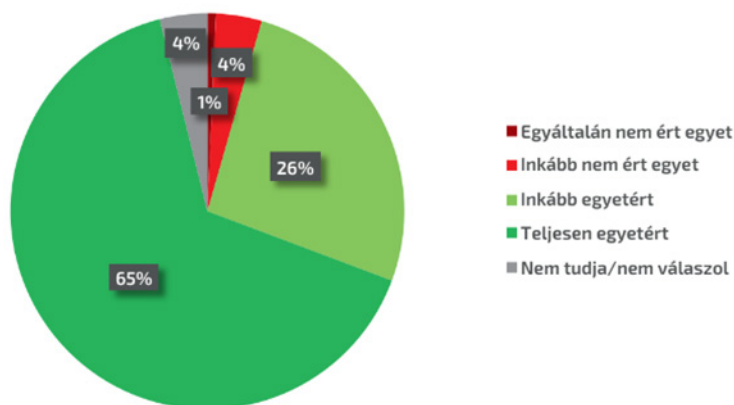
3.24.ábra: A helyreállítási terv forrásainak a felhasználási lehetőségeihez kapcsolódó felmérés

A **Policy Solutions** és a **Friedrich-Ebert-Stiftung** kutatása kiemeli, hogy egyértelműen erős potenciál van a környezetvédelmi szempontok előtérbe helyezésében és a klímasemlegesség

irányába való elmozdulásban. Ezt világosan mutatja, hogy szinte egyhangú a támogatottsága a megújuló energiaforrásokra való átállásnak (92%), az energiahatékony épületfelújításoknak (94%), a környezetszennyező cégek magasabb adóztatásának (89%) és a bioélelmiszerek áfa-kedvezményének (85%). Ennél valamivel mérsékeltebb, de még mindig magas a népszerűsége a régi, különösen szennyező autók forgalomból való kitiltásának (70%), a környezetvédelmi repülőjegyadó (70%) és a karbonadó (54%) bevezetésének.

A felmérés adataiból kiderül az is, hogy a magyar válaszadók elsőpró többsége (91%) támogatja azt, hogy az Állam támogassa a fosszilis alapú energiahordozók használatáról való átállást megújuló energiák használatára.

Jobban kellene támogatni az átállást a megújuló energia használatára

3.25.ábra: A megújuló energia használatára való áttéréshez kapcsolódó attitűd felmérése

Ez az eredmény korrelál az EU átlaggal, sőt némileg felette van - az Eurobarométer felmérése szerint ugyanis tíz európai közül közel kilenc (87%) tartja fontosnak, hogy az EU ambiciózus célokat tűzzön ki a megújuló energia használatának előmozdítására, és a válaszadók ugyanilyen százalékos aránya véli úgy, hogy az energiahatékonyág javításában kiemelt szerepe van az uniós támogatásnak. Ugyanez a kutatás tájékoztat arról, hogy tíz megkérdezett európai közül több mint nyolc (81%) egyetért azzal, hogy több közpénzt kell áldozni a tiszta energiára, még akkor is, ha ez a fosszilis tüzelőanyagokra nyújtott támogatás csökkenését vonja maga után.

A klímaváltozás elleni küzdelemhez kapcsolódó pozitív hatásokkal kapcsolatos várakozások

Az **Eurobarométer** felmérése foglalkozik a klímaváltozáshoz kapcsolódó lehetséges pozitív hatásokkal, illetve a lakosság ilyen irányú várakozásaival. A válaszadók egyetérteneek abban, hogy az éghajlatváltozás elleni fellépés lehetőségeket rejt mind az uniós polgárok, mind az európai gazdaság számára.

Az európaiak 78%-a egyetért azzal, hogy az éghajlatváltozással kapcsolatos fellépéseknek van innovációs hatása, azaz közvetetten növelik az európai vállalatok versenyképességét. A válaszadók ugyanilyen arányban (78%) osztják azt a véleményt, hogy a tiszta technológiák terén meglévő uniós szakértelem EU-n kívül történő előmozdítása segíthet új munkahelyeket teremteni az Unióban.

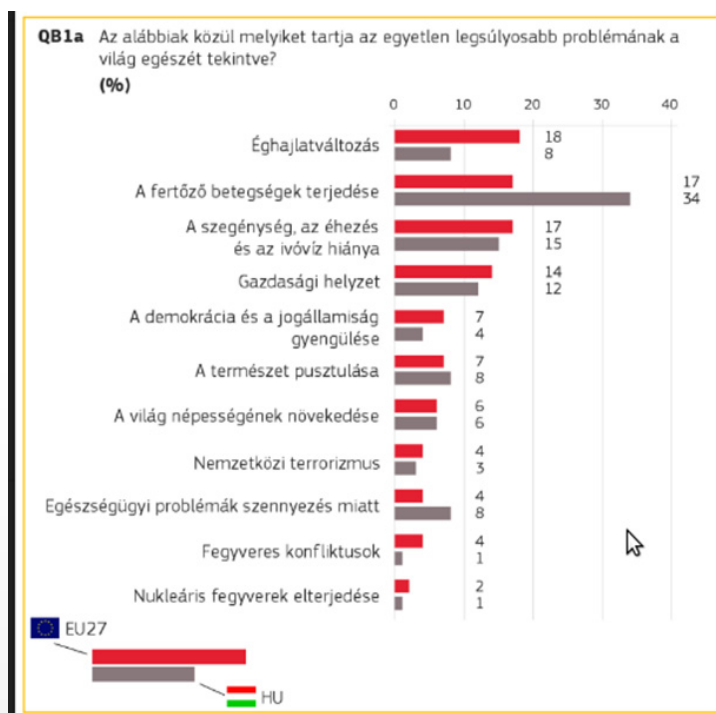
A fosszilis tüzelőanyagok behozatala kapcsán a válaszadók 70%-a gondolja, hogy a csökkentés gazdasági előnyöket jelenthet az EU számára. Az európaiak többsége (74%) egyetért azzal, hogy az éghajlatváltozás okozta károk helyreállítási költségei sokszorosan meghaladják a zöld átálláshoz szükséges beruházások nagyságát.

A klímaváltozás elleni küzdelemhez kapcsolódó félelmek (károk, veszteségek)

A klímaváltozáshoz, illetve a éghajlatváltozás elleni küzdelemhez is kapcsolódnak félelmek, hiszen mindenki számára nyilvánvaló, hogy a kapcsolódó károk viselése és a felkészülés védekezés által az emberiségre rótt feladatok is komolyan megterhelik a társadalmat és természetesen a közszolgáltatásokat igénybe vevő lakosságot. A félelmek, veszélyek, kockázatok megítélése nagy eltéréseket mutat. A fejezet célja, hogy az elérhető egyéb kutatások releváns eredményeit ismertesse.

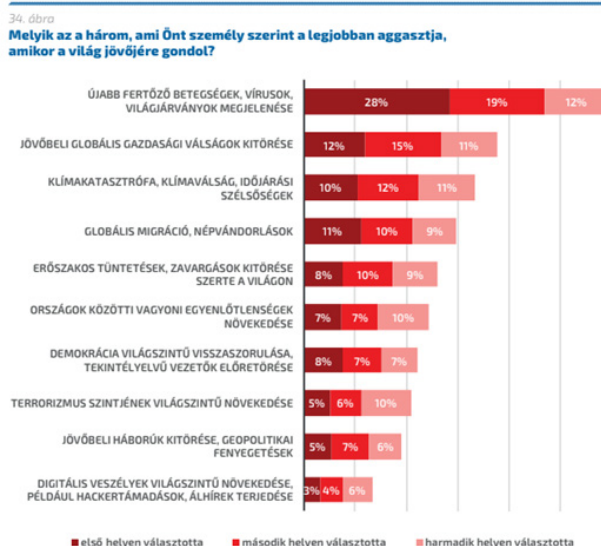
Az Eurobarométer kutatása szerint a válaszadók 72%-a egyetért azzal, hogy az éghajlatváltozás miatti károk költsége sokkal magasabb, mint a zöld átálláshoz szükséges befektetéseké (EU-átlag 74%).

A világ egészét tekintve a válaszadók nagy része nem a klímaváltozást nevezte meg az egyetlen legsúlyosabb problémaként, az adatok alapján aktuálisan a fertőző betegségek terjedése jelenti a legnagyobb félelmet. Ezután következik a szegénység, az éhezés és ivóvízhiány, továbbá a világgazdasági helyzet, s csak negyedik helyen található az éghajlatváltozás jelensége. A természet pusztulását és a szennyezés által bekövetkező egészségügyi problémákat - azaz közvetetten az éghajlatváltozás kísérőjelenségeit - az klímaváltozáshoz hasonló arányban nevezték meg a válaszadók.

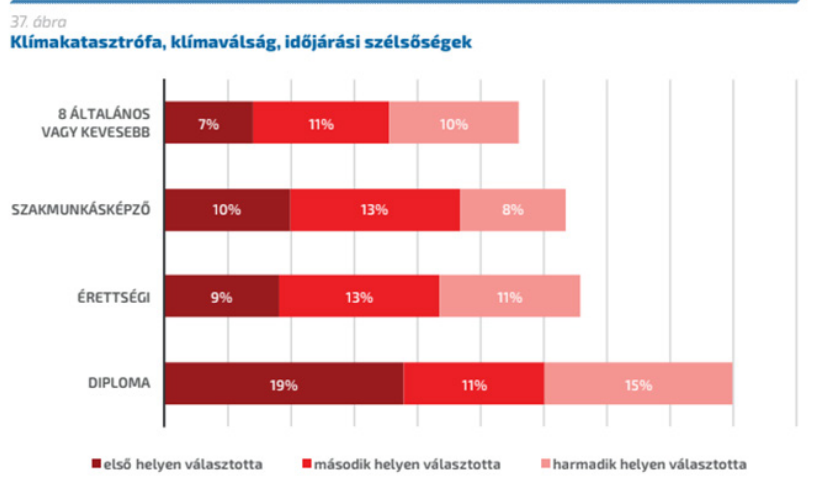
3.26.ábra: A globálisan megoldandó "egyetlen" probléma azonosítása

A Policy Solutions és a Friedrich-Ebert-Stiftung felmérése más válaszadási lehetőségeket adva szintén megvizsgálta a kérdést. Az eredmény sok hasonlóságot mutat, a fertőző betegségektől való félelem itt is toronymagasan vezeti a rangsort, ahogy a gazdasági válságoktól való félelem is a legjelentősebb aggodalmak között van, s csak ezután következik az éghajlatváltozás problematikája.

3.27.ábra: A globális világot fenyegető 3 legnagyobb veszély érzékelésének a felmérése

A felmérés készítői a végzettség mentén is elemezték az adatokat, s ebből kiderül egy egyértelmű trend: a magasabb végzettségű válaszadókat jobban jellemzi a klímakatasztrófával kapcsolatos szorongás. Érdekesség, hogy az érettségivel rendelkező válaszadók alacsonyabb arányban jelölték meg a klímaváltozást a legfontosabb problémák között, mint a szakmunkások.

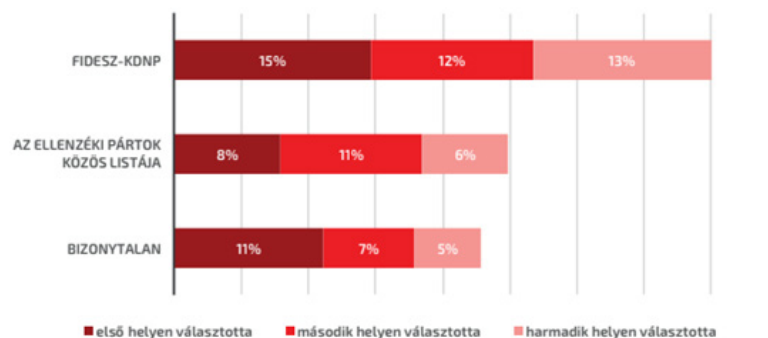

3.28.ábra: A klímaváltságtól és hatásaitól való félelem felmérése iskolázottsági szint bontásában

Egyértelműen kimutatható az összefüggés a klímafélelmek és a politikai beállítottság között a globális migráció kérdésénél; a kormánypárti válaszadók jóval nagyobb arányban jelezték, hogy komolyan aggódnak a népvándorlás következményeivel kapcsolatban. Mint látható, a bizonytalanok értékei inkább az ellenzéki szavazókkal korrelálnak, és jól látható eltérést mutatnak a kormánypárti szavazók értékeihez képest.

38. ábra

Globális migráció, népvándorlások

3.29.ábra: A népvándorlás migráció általi fenyegetéshez kapcsolódó attitűd felmérése politikai oldalhoz való tartozás függvényében

A felmérés készítői megvizsgálták, hogy a válaszadók mely problémákat érzékelik a legsúlyosabbnak, ebben az esetben is magasan az egészségügy helyzetét nevezték meg a legtöbben, s a környezetvédelem ebben az esetben is a lista végére került.

Fontos megjegyezni, hogy az lista élére került legjelentősebb öt problémából négy közvetlenül érinti a társadalmi egyenlőtlenségek kérdését (alacsony fizetések, magas megélhetési költségek, túl nagy társadalmi különbségek, alacsony nyugdíjak).

1. ábra

A legnagyobb problémák ma Magyarországon

3.30.ábra: A legsúlyosabb problémák érzékelésének feltérképezése a lakosságban

A **Greens/EFA** EU Polling report-ja országoként megvizsgálta a szegénységtől és a társadalmi egyenlőtlenségektől való félelem mértékét. Magyarországon a lakosság 60%-a aggódik a társadalmi egyenlőtlenségekkel kapcsolatban, ami bőven az EU átlag fölött van (53%), s ráadásul a negyedik legrosszabb eredmény a tagállamok körében.

Különösen szomorú ez az eredmény annak a tükrében, hogy a társadalmi egyenlőtlenségektől való aggodalmak kapcsán a történelmileg, gazdaságilag és a társadalmi változások szempontjából is hasonló ívet leíró visegrádi országok kivétel nélkül mind az EU átlag alatt vannak (Csehország 36%, Lengyelország 41%, Szlovákia 51%).

% WORRIED BY POVERTY AND SOCIAL INEQUALITY IN THEIR COUNTRY

Base: All respondents
Question: Which three of the following topics do you find most worrying in your country...?
© Ipsos | Public opinion polling in the EU27

3.31.ábra: A társadalmi egyenlőtlenségek kapcsán aggódók aránya tagállamonként, Forrás: A Zöldek/ESzSz frakció kutatása (Greens/EFA EU Polling Report), 2021. február – március

A **Magyar Természetvédők Szövetsége** által végzett felmérés szerint a lakosság 89%-a említ valamilyen káros hatást, amitől a saját életét illetően tart. A leggyakrabban (közel az emberek fele) a szélsőséges időjárási jelenségeket említik. A válaszok 60%-a éghajlati, természeti változásokra, 15%-a az élővilágban bekövetkezett változásokra és 25%-a valamilyen társadalmi, gazdasági jellegű hatásra vonatkozik.

3.32.ábra: Az éghajlatváltozás káros hatásainak érzékelésére vonatkozó felmérés

Az egészségügyi hatásoktól azonban e kutatás szerint is jobban tartanak az idősebbek és a nyugdíjasok, kevésbé a fiatalok és tanulók. Érdekes módon a növényzet károsodását féltők aránya pont fordított az említett korosztályokban. A Fővárosban élők félnek legjobban az egészségügyi hatásoktól, a falusiak tartanak legkevésbé a légszennyezéstől. A felsőfokú végzettségűek kétszer annyi káros hatást tudnak megjelölni, mint az általános iskolát nem végzett emberek. Az utóbbi csoport negyede egy hatást sem tud/akar megjelölni.

A Bogáromi Eszter, Hortay Olivér és Pillók Péter által készített „A klímaváltozás szerepe a magyar lakosság jövőtől való félelmében” című tanulmány megvizsgálta a félelemcsökkentő hatásokat, és többek között azt, hogy a klímaváltozás megoldása mennyivel járulna hozzá a válaszadók félelmeinek a csökkenéséhez.

A szerzők a felméréseket követően arra a következtetésre jutottak, hogy a klímaváltozás megoldása a jövőtől való félelmeiket inkább a fiatalabbaknak, a magasabb iskolai végzettségűeknek és a budapestieknek csökkenti. A jövőtől való szorongás csökkenését a legtöbb válaszadó számára a családban megjelenő szeretetteljes hangulat bizonyossága okozza (90,6 %). A második félelemcsökkentő tényező a biztos munkahely, ahol emelkedés figyelhető meg, 2020-ban 10,9 százalékponttal több megjelölés társult a tényezőhöz.

A klímaváltozás tényezője a harmadik helyen szerepel, esetében 11,4 %-os visszaesés figyelhető meg.

1. táblázat. A potenciális félelemcsökkentő tényezők

Tényező	2017 (%)			2020 (%)		
	Hozzájárul	Nagymértékben hozzájárul	Összesen	Hozzájárul	Nagymértékben hozzájárul	Összesen
A családban jó hangulat, szeretet lenne	17,1	73,5	90,6	9,9	80,5	90,4
Biztos munkahelyem lenne	15,9	52,7	68,6	12,0	67,5	79,5
Sikerülne megállítani a környezetszennyezést/klímaváltozást	20,2	64,1	84,3	19,4	53,6	72,9
Kiegyensúlyozott politikai vezetés lenne	22,7	62,1	84,8	20,7	49,7	70,4
Megszűnnének a hiteim/nem kellene sosem hitelt felvennem	15,1	56,2	71,3	9,0	52,4	61,4
Megtanulnék felsőfokon egy nyelvet	15,1	30,6	45,7	10,9	35,5	46,4

Forrás: Jövőkép kutatás 2017, 2020 (saját szerkesztés)

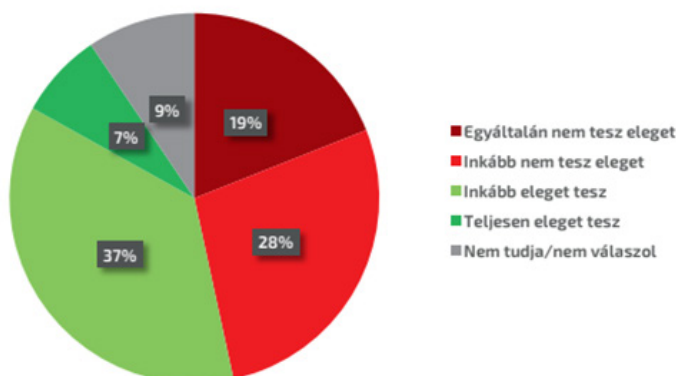
3.33.ábra: A félelemcsökkentő tényezők felmérése

Klímapolitika: kormányzat vs. ellenzék

A **Policy Solutions** és a **Friedrich-Ebert-Stiftung** kutatása szerint a politikailag semleges zöld-politikai kérdések kapcsán a kormánypártiak és az ellenzékiek válaszai hasonló arányt mutatnak. Ezzel szemben a politikával átitatott zöld témák esetében a válaszadók véleményét felülírja a pártpreferencia, amikor a kormány klímapolitikáját kellett értékelni.

A válaszadók többsége szerint (47%) nem kielégítő az Orbán-kormány klímapolitikája, ugyanakkor közel ennyien (44%) elégedettek a kormány zöld teljesítményével.

3. ábra
Az Ön véleménye szerint eleget tesz a magyar kormány a klímaváltozás ellen és a környezet védelméért?

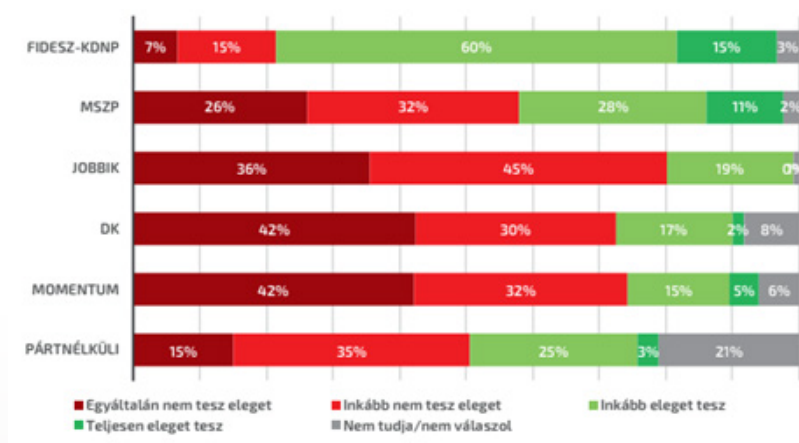

3.34.ábra: A magyar kormány teljesítményének megítélése a környezet védelme kapcsán hozott intézkedései kapcsán

A pártpreferenciákat figyelembe véve természetesen már óriási eltéréseket tapasztalhatunk.

A kormányzó párt, azaz a Fidesz-KDNP támogatóinak háromnegyede elégedett a kormányzati zöldpolitikával, mindazonáltal érdemes megjegyezni, hogy eszerint minden ötödik fideszes a kritikusok közé tartozik. Az ellenzéki szavazók nagyobb része elégedetlen, az egyetlen kiugró értéket az MSZP szavazói kapcsán tapasztalták a kutatás készítői, akiknek 39%-a elégedett a kormány klímaváltozás elleni politikájával(!). Más irányból nézve is vannak feltűnő értékek, a Momentum és a Demokratikus Koalíció szavazóinak közel 20%-a elégedett a kormányzati zöld teljesítménnyel. A párt nélküliek pontosan a fele elégedetlen a kormányzati zöld politikával, ám köztük a legnagyobb a nem válaszok aránya (21%).

4. ábra
Az Ön véleménye szerint eleget tesz a magyar kormány a klímaváltozás ellen és a környezet védelméért?

3.35.ábra: A magyar kormány környezet védelme kapcsán hozott intézkedéseinek megítélése pártpreferenciák mentén bemutatva

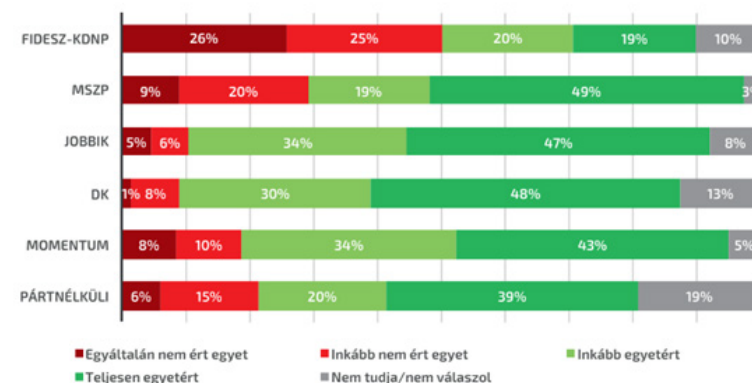
A paksi atomerőmű bővítésének leállításáról szóló vélemények szintén politikai törésvonalak mentén váltak ketté. A válaszadók abszolút többsége (57%) egyetértett azzal, hogy le kell állítani az atomerőmű bővítését, 31% szerint viszont folytatni kell a megvalósítását - egyértelmű különbség mutatkozott a kormánypárti és az ellenzéki válaszadók között. A Paks 2 beruházás

leállítását és a folytatását támogató válaszadók aránya a Jobbiknál 82%–10%, a DK-nál 78%–9%, a Momentumnál 76%–19%, az MSZP-nél 68%–29%, és a párt nélküliek többsége is az ellenzéki szavazókkal ért egyet (59%–21%). Ezzel szemben a Fidesz–KDNP támogatóinak a többsége (51%) nem ért egyet a bővítés leállításával.

Meglepő információ azonban, hogy még a Fidesz–KDNP szavazók 40 százaléka is azt nyilatkozta, hogy le kellene állítani az atomerőmű építését, azaz a kormány legnagyobb állami beruházását!

24. ábra

A Paksi Atomerőmű bővítését le kellene állítani

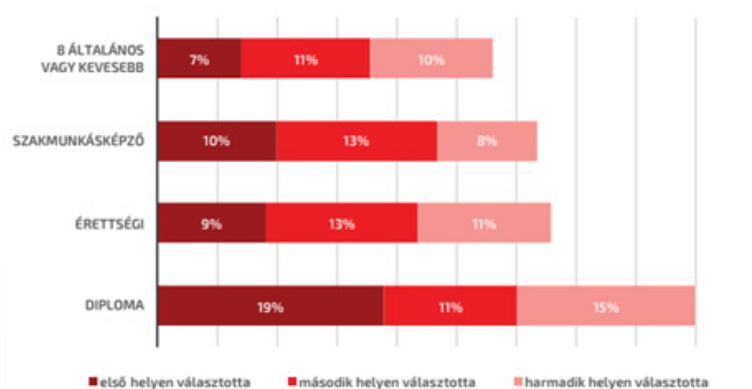

3.36.ábra: A Paksi atomerőmű bővítésének megítélése a politikai pártok táborában

A klímakatasztrófától való félelem kapcsán nincs szignifikáns eltérés a kormánypárti (36%) és az ellenzéki szavazók (34%) között. Ugyanakkor jelentős különbség mutatkozik, ha az iskolázottságot figyelembe véve vizsgáljuk ezt a kérdést. A kutatás eredménye szerint a képzettebbek jóval nagyobb arányban aggódnak a klímaválság miatt: míg a 8 általánost végzett válaszadóknak csupán a 28%-a nevezte meg ezt a 3 legfontosabb veszély között, addig a diplomásoknál ez az arány 45%. A különbség még markánsabb, ha azt vizsgáljuk, hogy a válaszadók hány százaléka szerint ez a legjelentősebb probléma, az alacsony végzettségűek esetében ez az érték 7%, míg a diplomások esetében 19%.

37. ábra

Klímakatasztrófa, klímaválság, időjárási szélsőségek

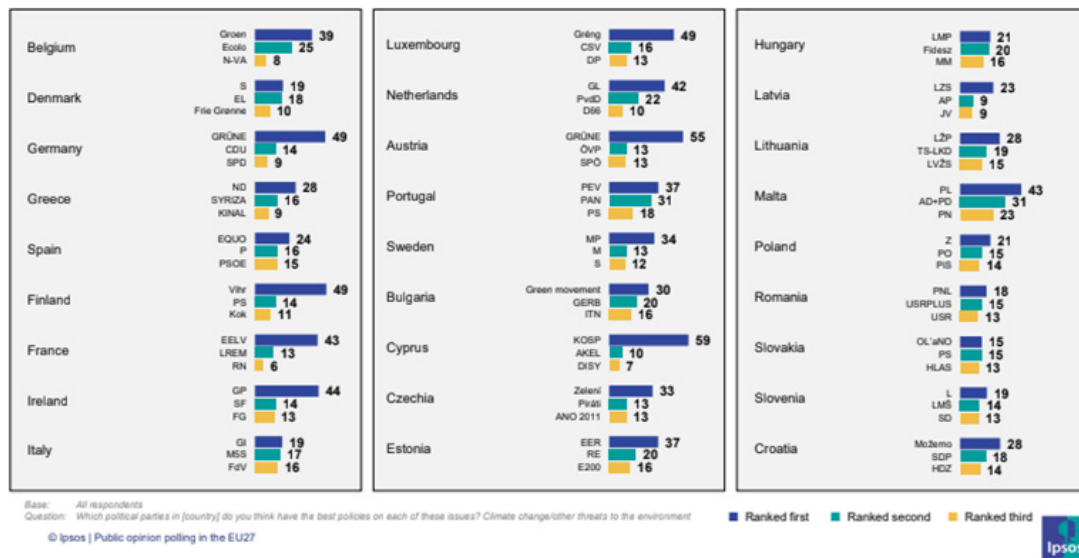

3.37.ábra: A klímaválság okozta fenyegetés percepciójának felmérése a válaszadók végzettségének a függvényében

A **Greens/EFA** azt a kérdést tette fel a válaszadóknak, hogy szerintük melyik az a párt, amely a klímaváltozás, illetve egyéb természeti fenyegetettségek elleni küzdelemben a leghatékonyabb politikát/elveket képviseli. A legtöbb válaszadó az LMP-t jelölte meg, és második helyre a Fidesz

került nagyon kicsi különbséggel, és a Momentum (MM) került a harmadik helyre. Ahogy a többi kutatás esetében, itt is vélhető, hogy a kormánypárt szimpatizánsai a Fideszt látják a leghatékonyabbnak, az ellenzéki oldalon kevésbé a pártpreferencia volt a meghatározó, hiszen az LMP jelentősen nagyobb arányban lett megnevezve, mint ahogy azt a párt táborának mérete alapján feltételeznénk.

% VIEWING EACH PARTY AS HAVING THE BEST POLICIES ON CLIMATE CHANGE/ENVIRONMENTAL THREATS

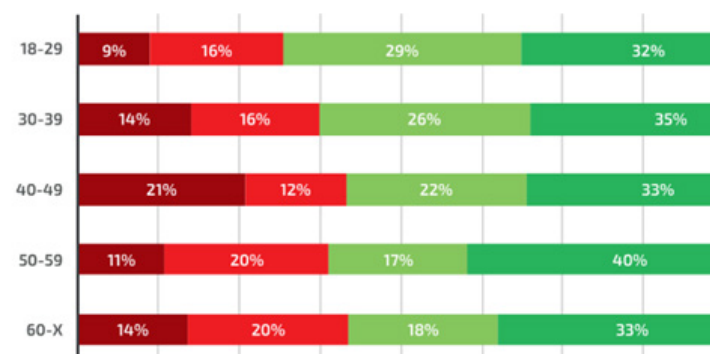
3.38.ábra: Az egyes Uniós országokban a környezetvédelem kapcsán meghatározó politikai erők rangsorolása a lakosság percepciói alapján

A fiatalok attitűdje

A Policy Solutions és a Friedrich-Ebert-Stiftung 2020-as felmérése szerint a fővárosiak mellett leginkább a fiatalokra jellemző a környezetbarát magatartás. A 18–29 évesek 10 százalékponttal magasabb arányban elégedetlenek a jelenlegi zöldpolitikával (52%), mint a 60 év felettiek. Közülük 10%-al többen támogatják a karbonadót (56%), 9 százalékponttal a Paks-2 projekt leállítását és 5 %-al többen a megújuló energiaforrásokra való átállás megsegítését (96%). Szintén a 18–29 évesek fizetnének a legnagyobb mértékben többet a környezetbarát termékek kapcsán (40%).

23. ábra

A Paksi Atomerőmű bővítését le kellene állítani

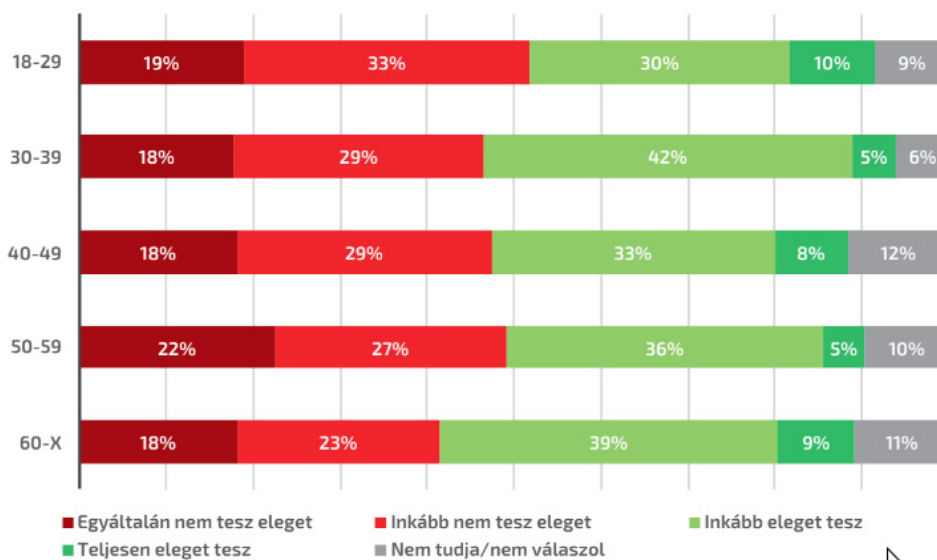

3.39.ábra: A Paksi atomerőmű bővítésének megítélése a válaszolók életkorának függvényében

A kormány klímaváltozás elleni és környezetvédelemhez kapcsolódó tevékenységének megítélése kapcsán markáns különbség mutatkozik a fiatalok és az idősebb korosztály válaszai között. A 18–29 évesek között nagy többségben vannak azok, akik elégedetlenek a kormány zöld teljesítményével (52%) míg csak 40%-uk elégedett, ez az arány pont fordított a 60 év felettiek között (48% elégedett, 41% elégedetlen). A többi korcsoportban az elégedetlenek vannak többen, kivéve a 30–39 éveseket – ebben a korcsoportban ugyanannyi az elégedett és az elégedetlen (47%–47%).

Az Ön véleménye szerint eleget tesz a magyar kormány a klímaváltozás ellen és a környezet védelméért?

3.40.ábra: A magyar kormány környezet védelme kapcsán hozott intézkedéseinek megítélése a válaszadók életkorának a függvényében

A Magyar Természetvédők Szövetsége által végzett felmérés megállapítja, hogy az átlagos társadalmi véleménytől a 15-24 év közötti fiatalok válaszai térnek el leginkább, a feltett kérdések nagy többségében szignifikánsan.

A kutatás szerint a fiatalok kevésbé hisznek abban, hogy az éghajlatváltozásban jelentős szerepe van az emberi tevékenységnek. Az egyes problémák közül lényegesen kevésbé látják aktuálisnak az éghajlatváltozás problematikáját, ugyanakkor kevésbé látnak összefüggést a migráció és az éghajlatváltozás között, mint az idősebb korosztályok. Kevésbé tartanak a klímaváltozás által okozott egészségügyi hatásoktól, ugyanakkor jobban aggódnak a növényzet károsodása miatt.

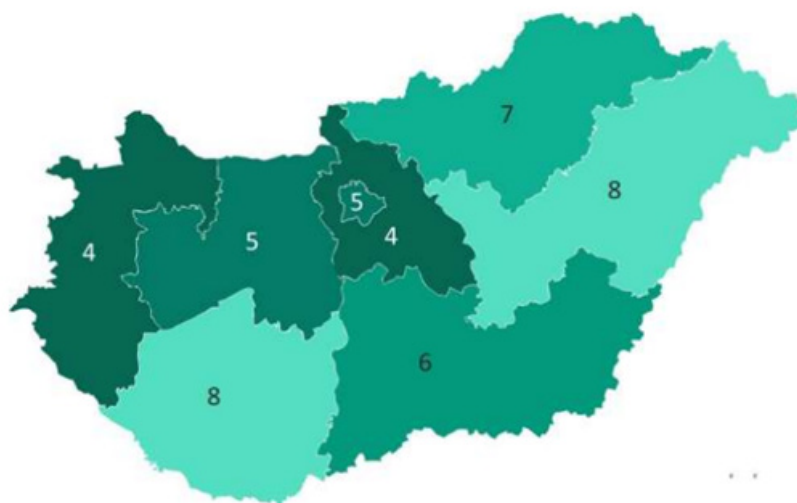
A fiatalok a klímaváltozás kezelése kapcsán kevésbé tartják felelősnek a gazdasági és a pénzügyi szektort. Emellett nagyobb arányban nevezték meg az alkalmazkodás egyik módszereként a zöldfelületek megóvását és a személyes változtatásokat.

Ehhez képest a 65 év feletti korosztály válaszai csak a kérdések felében mutatnak szignifikáns eltérést a többségtől, ők nagyobb arányban gondolnak félelmekre, inkább hisznek a migráció és a klímaváltozás összefüggésében, természetesen jobban tartanak az éghajlatváltozás egészségügyi hatásaitól, és kevésbé félnek a zöldterületek károsodásától, mint a fiatalabb korcsoportok.

Régiós eltérések

A **Magyar Természetvédők Szövetsége** felmérése megvizsgálta az egyes régiók jellemzőit. Az adatok alapján a kutatók megállapították, hogy a kérdések közel felében tapasztalhatók különbségek az egyes régiókban élők válaszaik között. A klímavédelem kapcsán a legpozitívabb attitűddel a Budapesten és Pest megyében élők rendelkeznek, akik az éghajlatváltozás kapcsán több káros hatást, lassítási és alkalmazkodási módot tudnak megnevezni, mint az egyéb régiókban élők. Az itt élőknek fontosabb probléma a klímaváltozás, nagyobb arányban fizetnének többet a környezetbarát termékekért is. Számukra kevésbé fontos probléma az éghajlatváltozás, kevesebbet fizetnének a környezetbarát termékekért és kevésbé tudnak/akarnak saját forrást rendelni az energetikai beruházásokhoz.

A dunántúli régiókban és Dél-Alföldön élők attitűd szempontjából a fenti két csoport között helyezkednek el.

3.3 Az éghajlatváltozás helye a tizenegy kihívás között

3.41.ábra: Az éghajlatváltozáshoz kapcsolódó fenyegetés jelentőségének megítélése a többi globális fenyegetéshez képest

A tanulmány szerint a regionális eltérések egy részét megmagyarázzák a természeti és gazdaság-földrajzi jellemzők. Az alföldön nyilvánvalóan a csapadékeloszlás zavara (aszály, áradás) lehet a leginkább észlelhető hatása lehet az éghajlatváltozásnak. Ehhez képest Észak-Magyarországon a légszennyezés a leginkább érezhető környezeti probléma, míg a sűrűn beépített Fővárosban logikus az egészségügyi hatásoktól való félelem.

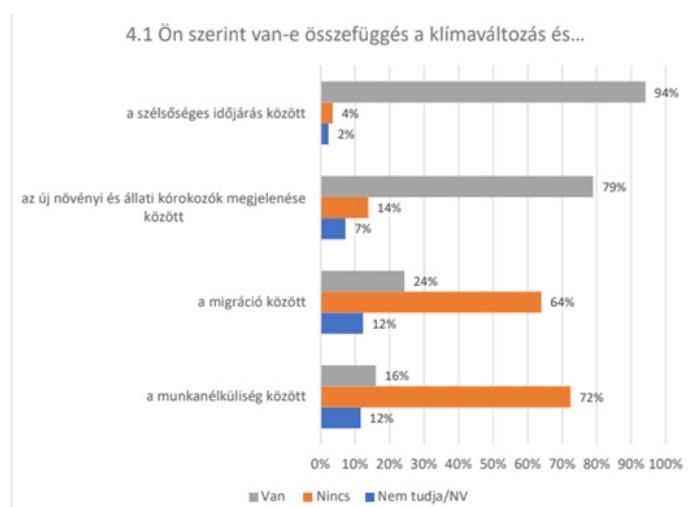
A **Tárki** kutatása azt mutatja, hogy a budapesti lakosok az átlagosnál kedvezőtlenebbül ítélik meg a az éghajlatváltozás hatását. A megyeszékhelyeken és városokban élők kevésbé negatívan vélekednek a lehetséges következményektől.

A **Policy Solutions** és a **Friedrich-Ebert-Stiftung** 2021-ben készült tanulmánya demográfiai bontásban vizsgálta meg a bevándorlástól való félelmet. Látványos különbség mutatkozik a városokban és a falvakban lakó válaszadók attitűdje között. Míg a városokban csak nagyon kevés ember számára okoz félelmet (25%–29%), hogy más kultúrájú emberek, bevándorlók költöznek a közelébe, a falvakban kiugróan sok válaszadó (41%) szerint ijesztő ez a lehetőség. A kutatók állítása szerint a politikai és más demográfiai hatások kiszűrését követően is szignifikáns maradt ez az eltérés.

Bizonytalanok attitűdje

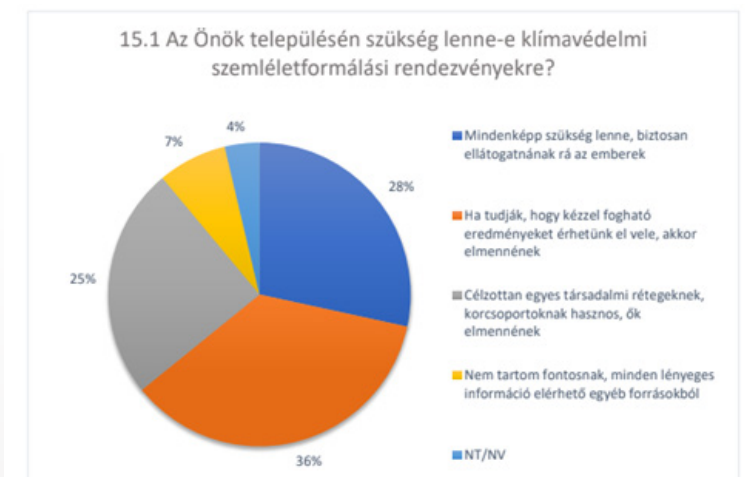
Egyetlen kutatás sem vizsgálta kifejezetten a bizonytalanok viszonyát az éghajlatváltozáshoz, így erről nem érhető el releváns és az aktuális helyzetet mutató konkrét információ. Mindazonáltal a kutatások egyes kérdései kapcsán látható, hogy dominál-e az adott témára adott válaszok kapcsán a pártpreferencia, illetve, hogy van-e olyan detektálható motívum, vagy hatás, ami információként használható a bizonytalanok elérésére, hiteles meggyőzése kapcsán.

A **Magyar Természetvédők Szövetsége** felmérése szerint a migráció és a terrorveszély megítélése a legkevésbé konszenzusos a válaszadók körében. A klímaváltozáshoz kapcsolható következmények megítélése kapcsán pedig szembevetendő, hogy a válaszadók zöme nem lát összefüggést az éghajlatváltozás és a migráció (64%), illetve a munkanélküliség (72%) között. Ebből arra következtethetünk, hogy a kormányzat éveken át tartó kommunikációja jól működött ezek a területen, az ezen összefüggések mentén megfogalmazott üzenetek nem használhatók hatékonyan.

3.42.ábra: A klímaváltozáshoz kapcsolódó összefüggések társadalmi percepciójának a felmérése

Szintén a Magyar Természetvédők Szövetsége felmérése mutat rá, hogy van igény a klímaváltozás elleni védekezés kapcsán különböző szemléletformáló rendezvényekre: a válaszadók 90%-uk alapvetően jó ötletnek tartja az ilyen jellegű rendezvényeket, 64%-a pedig részt is venne, ha úgy látná, hogy az valóban kézzelfogható eredményeket közvetítene a résztvevőknek.

3.43.ábra: A klímavédelmi szemléletformáló rendezvények kapcsán jelentkező igény felmérése

A bizonytalanokat befolyásolásában minden bizonnyal markáns szerepe van a véleményvezéreknek; a **Magyar Természetvédők Szövetsége** által készített tanulmány megvizsgálta a véleményvezérek attitűdjét.

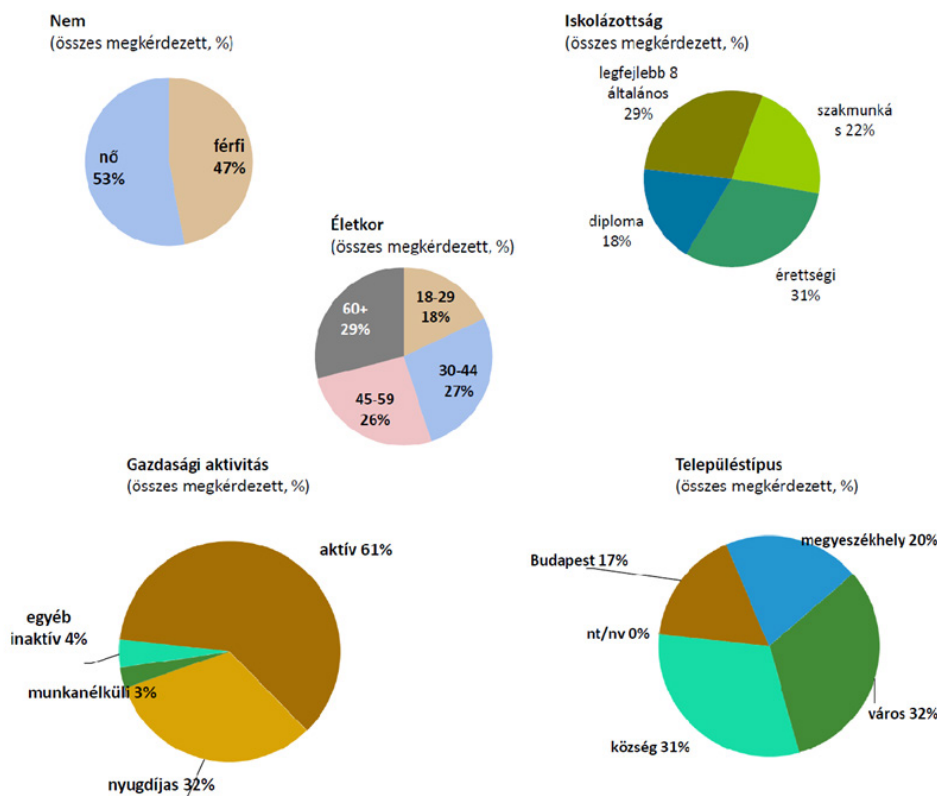
A tanulmányból az derül ki, hogy a véleményvezérek érzékenyebbek a klímaváltozás társadalmi hatásaira. Jó példa erre, hogy míg az éghajlatváltozás és a migráció között a teljes lakosságnak csupán 28%-a lát összefüggést, (és még a diplomásoknak is csak a 40%-a), a véleményvezéreknek közel a fele jelezte, hogy látja a kapcsolatot a két jelenség között (48%).

A véleményvezérek az éghajlatváltozás kapcsán lényegesen nagyobb felelősséget tulajdonítanak az energiaszektoroknak és a pénzügyi szektoroknak. Tíz, illetve nyolc százalékponttal nagyobb arányban tartják ezen szektorokat nagyon felelősnek, mint az egyéb csoportok. Árnyaltabban ítélik meg a felelősség kérdését, általánosságban tájékozottabbak a klímavédelem kapcsán és nagyobb készséget mutatnak a cselekvésre, ha a környezet, az éghajlat védelméről van szó.

4. Saját kutatási eredmények

A nemzetközi kutatások mellett vizsgálatunk során saját adatfelvételt is végeztünk. A Publicus Intézet a kutatási projekt megbízásából végzett közvéleménykutatása telefonos és online kérdőíves (I. melléklet) adatfelvételen alapult, melyre 2021. szeptember 24-30. között került sor. A válaszadók a kérdőív kérdéseire a kérdezőbiztosoknak telefonon és online válaszoltak. A mintába 1022 fő került, a kutatás eredményeként kapott adatbázis a magyarországi felnőtt népességre nem, életkor és iskolázottság szerint reprezentatív. A teljes mintában a mintavételi hiba +/- 3,1 százalékpont volt. (4.1. ábra) A közvéleménykutatás fő tanulságai a következők voltak.

A minta demográfiai jellemzői

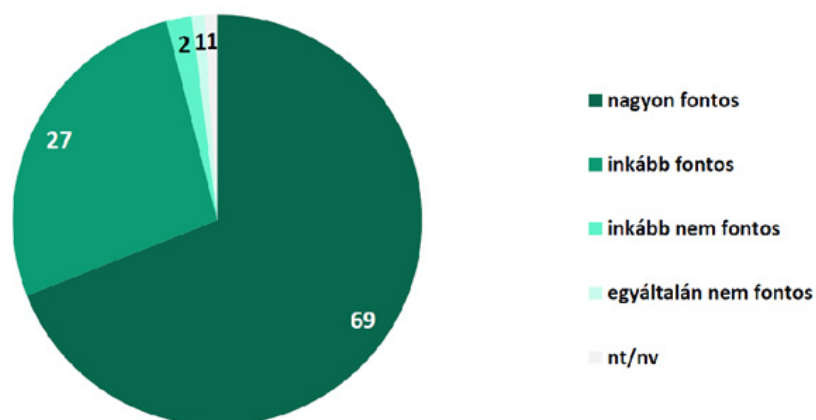
4.1.ábra: A minta demográfiai jellemzői

A klímaváltozás megítélése

Más, korábban ismertetett közvéleménykutatási adatokkal alapvetően összhangban, de azoknál még nagyobb arányban az éghajlatváltozást döntően (96%-ban) súlyos problémaként azonosítják a válaszadók, 69 százalékuk szerint nagyon fontos probléma. (4.2. ábra) A válaszadók 54%-a még azzal is teljesen vagy inkább egyetért, hogy a klímaváltozás a legsúlyosabb probléma amivel szembe kell néznünk, ami más, korábban ismertetett kutatások eredményeinél is erősebbnek mutatja a társadalom problémaészleletét. (4.3.ábra) A személyes döntések esetében, ugyancsak más kutatási

Mennyire fontos téma az Ön számára a környezetvédelem, a klímaváltozás megfékezése? (Összes megkérdezett, %)

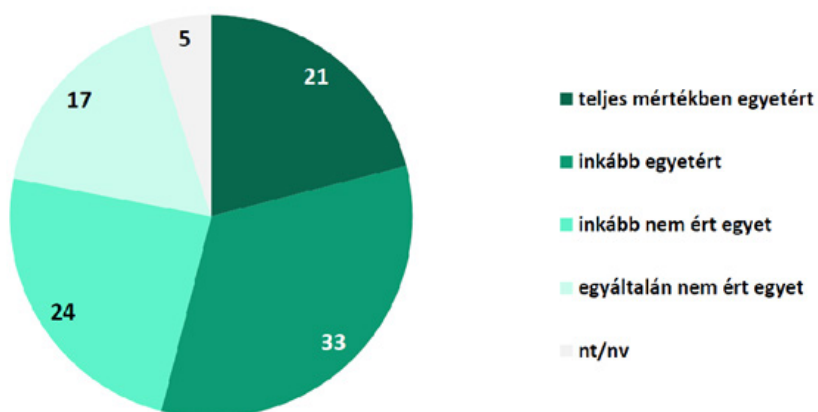

Publicus
Research

4.2.ábra: Mennyire tartják a válaszadók fontosnak a klímaváltozás elleni fellépést.

eredményeknek megfelelően, valamivel alacsonyabb arányban veszik figyelembe a válaszadók a klímaváltozás szempontjait. Politikai elkötelezettség mentén nem tapasztalható érdemi eltérés a kormányoldal és az ellenzék között, személyes döntéseiknél nagyjából azonos súllyal veszik

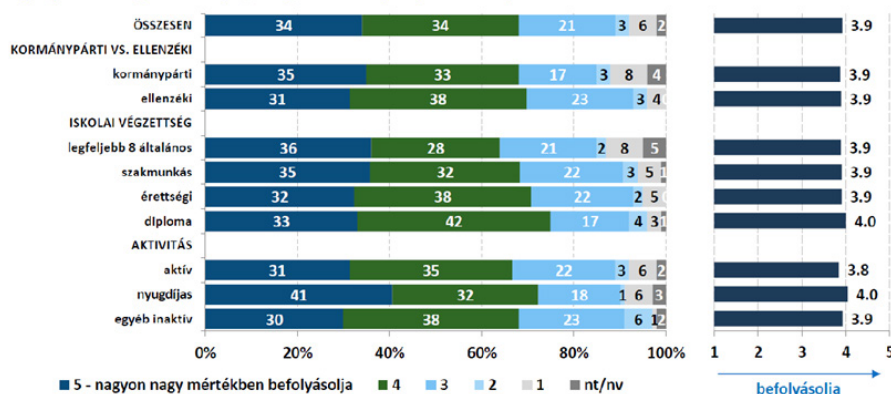
Mennyire ért egyet azzal az állítással, hogy ma a világban a politika legfontosabb problémája a klímaváltozás? (Összes megkérdezett, %)

Publicus
Research

4.3.ábra: Egyetért-e azzal, hogy a klímaváltozás a politika legfontosabb kérdése?

Önnek személyesen mennyire befolyásolja a döntéseit a klímaváltozás elleni küzdelem (például figyel a vízhasználatra, a természetbarát termékek vásárlására, stb.)? (Összes megkérdezett, %, átlagok 1-től 5-ig terjedő skálán)

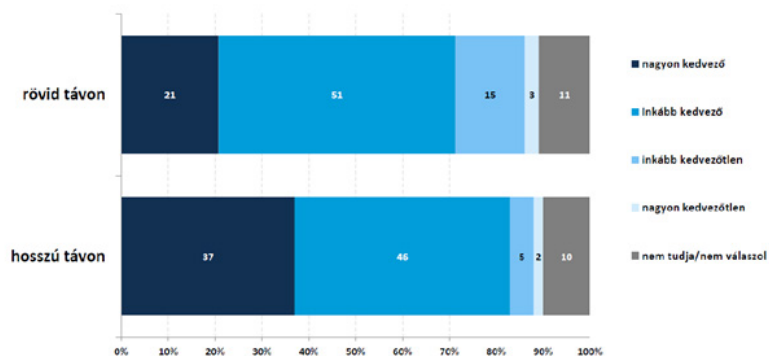
4.4.ábra: Mennyire befolyásolja a személyes döntéseit a klímaváltozás elleni küzdelem?

figyelembe a klímaváltozást. (4.4. ábra) Ahogy egyébként az iskolázottság, életkor vagy gazdasági aktivitás mentén sincsenek nagy különbségek ebben a kérdésben – bár meglepő módon az idősebbek, nyugdíjasok és alacsonyabb iskolázottságúak kicsit fontosabbnak látják, és enyhén elkötelezettebbek a cselekvés iránt. A későbbiekben, a részletesebb kérdéseknél látni fogjuk, hogy összességében az ellenzéki szavazók, ha konkrét kérdésekre bontjuk le a klímaváltozás ügyét, akkor valamivel fontosabbnak tartják, ugyanakkor az ellenzék egészen belül jelentős különbségek mutatkoznak. A Jobbik szavazói az ellenzéki tábor további részénél markánsan alacsonyabb jelentőséget tulajdonítanak a kérdésnek, még a Fidesz szavazóinál is alacsonyabb értékek jellemzik őket. A két tábor közötti kiegyenlített eredmények valójában az ellenzéken belüli jelentős véleménykülönbségek eredőjeként születtek.

A klímacselekvés gazdasági hatásainak megítélése

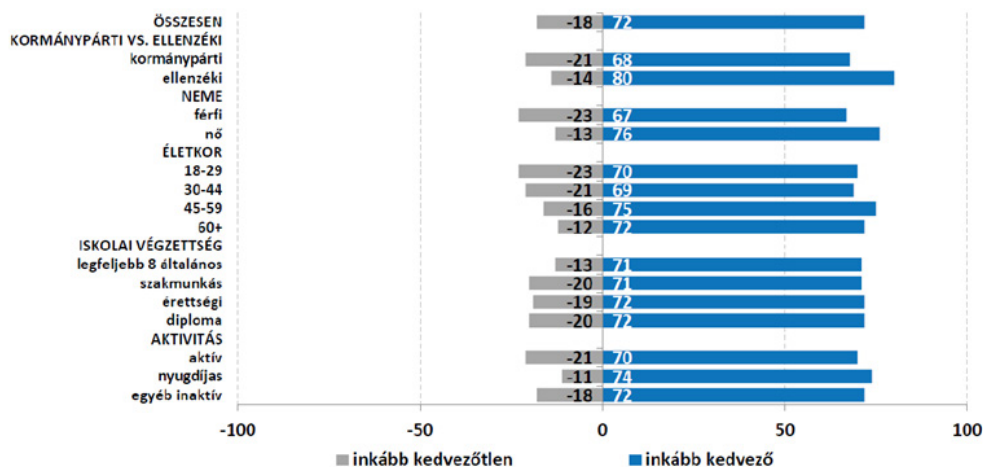
A felmérés válaszadói a klímaváltozás elleni küzdelem gazdasági hatásait inkább pozitívnak látják már rövid távon is (72%) de hosszú távon végképp (83%) (4.5. ábra) Ennek megítélésében azonban már

Ön szerint ... kedvező vagy kedvezőtlen hatása lenne a magyar gazdaságra annak, ha Magyarország a jelenleginél fontosabbnak kezelné a klímaváltozás problémáját és ennek megfelelő intézkedéseket vezetne be? (Összes megkérdezett, %)

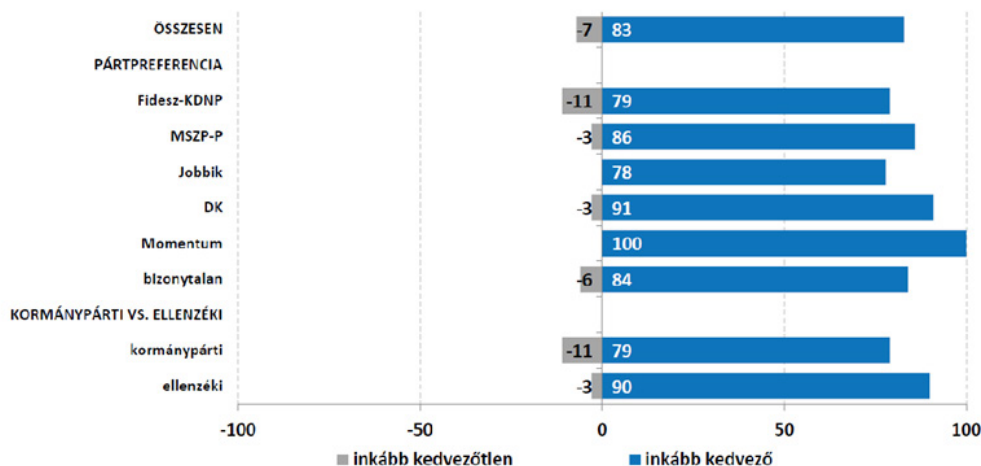

4.5.ábra: A klímacselekvés gazdasági következményeinek megítélése

Ön szerint **rövid távon** kedvező vagy kedvezőtlen hatása lenne a magyar gazdaságra annak, ha Magyarország a jelenleginél fontosabbként kezelné a klímaváltozás problémáját és ennek megfelelő intézkedéseket vezetne be? (Összes megkérdezett, %)

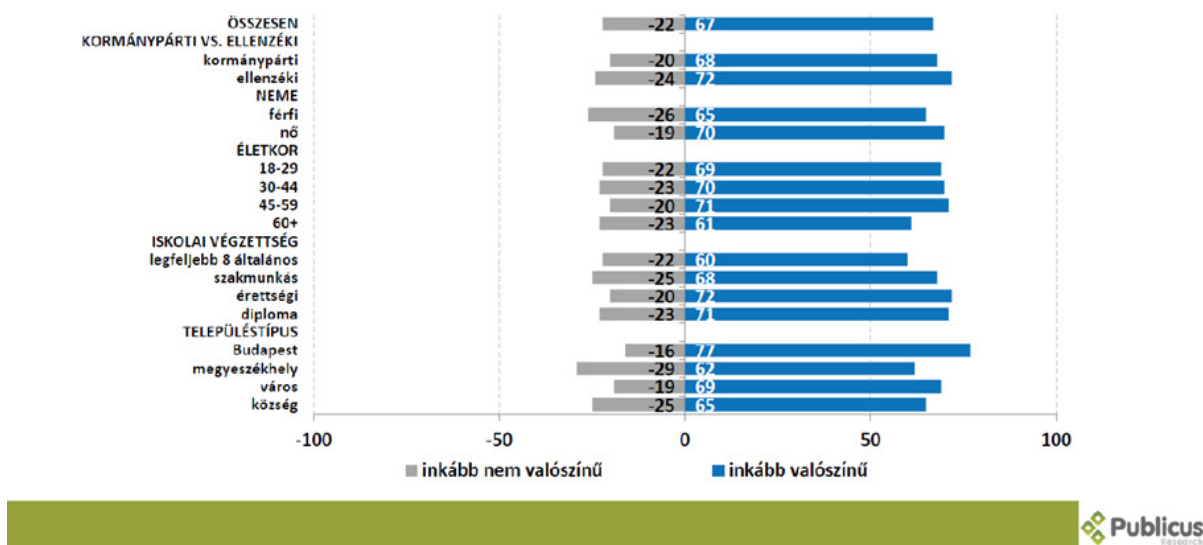
Ön szerint **hosszú távon** kedvező vagy kedvezőtlen hatása lenne a magyar gazdaságra annak, ha Magyarország a jelenleginél fontosabbként kezelné a klímaváltozás problémáját és ennek megfelelő intézkedéseket vezetne be? (Összes megkérdezett, %)

4.6.ábra: A klímaváltozás elleni fellépés gazdasági hatásainak megítélése

markáns különbség van a kormányoldal és az ellenzék között, az ellenzéki szavazók várakozásai sokkal pozitívabbak a klímacelekvés gazdasági hatásait illetően rövid (68 vs. 80%) és hosszú távon (79 vs. 90%) egyaránt. (4.6. ábra) Szignifikáns különbségek mutatkoznak azonban az ellenzék egyes pártjainak támogatói között. Míg az egyik szélsőértéket a Jobbik szavazói képviselik, akik még a Fidesz-szavazóknál is hajszállal kevésbé optimisták a hosszú távú gazdasági előnyöket illetően, a másik végponton a Momentum szavazói állnak, akik 100 százalékban kedvező gazdasági hatásokat várnak. A kettő között, de a kormánypárti szavazóknál magasabb értékeket mutatva helyezkednek el a DK (91%) és az MSZP-P (86%) támogatói, valamint a bizonytalanok (84%). A konkrétumokra rákérdezve is hasonló mintázatok tárulnak fel. Azzal, hogy a klímacelekvés keretében végrehajtott

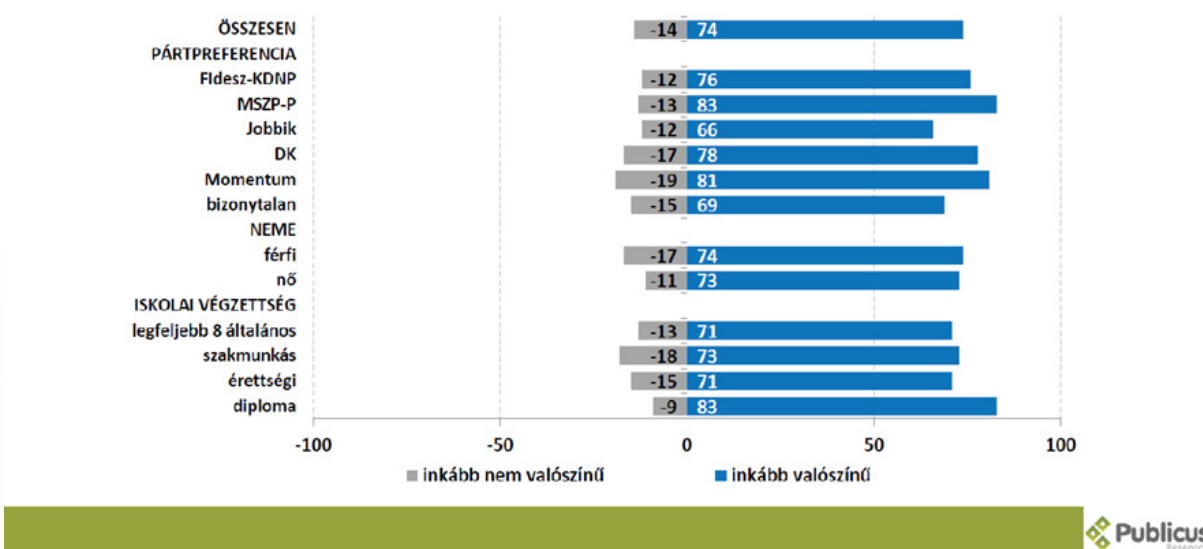
Ön szerint egy ilyen zöld fordulat esetén mennyire valószínűek a következők?
csökken a rezszi a lakások energiahatékonyságának fejlesztése miatt (Összes megkérdezett, %)

4.7.ábra: Az épületenergetikai beruházások rezsicsökkentő hatásával kapcsolatos várakozások

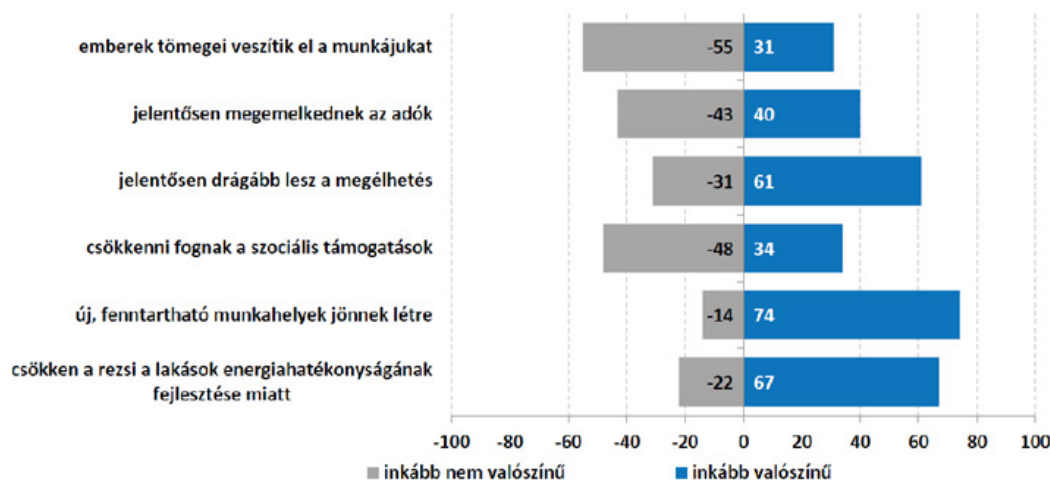
épületenergetikai programok eredményeképpen csökkenni fog a háztartások rezsije, az összes megkérdezett 67 százaléka értett egyet (4.9. ábra), ezen belül az ellenzéki szavazók inkább (72%), mint a kormánypártiak (68%) (7. ábra) A zöld átállás által teremtett új, zöld munkahelyek létrejöttében összességében közel háromnegyedes többségben (74%) bíznak a válaszadók (4.9. ábra), de a pártpreferenciák szerint itt is jelentős szórás tapasztalható. A legkevésbé megint csak a Jobbik szavazói optimisták ebben a tekintetben (66%), őket követik a bizonytalanok (69%), a kormánypárti szimpatizánsok (76%) majd sorrendben a DK (78%), a Momentum (81%) és az ezt a következményt a leginkább valószínűnek látó MSZP-P támogatói (83%). (4.8. ábra)

Ön szerint egy ilyen zöld fordulat esetén mennyire valószínűek a következők?
új, fenntartható munkahelyek jönnek létre (Összes megkérdezett, %)

4.8.ábra: A zöld fordulat által teremtett munkahelyekkel kapcsolatos várakozások

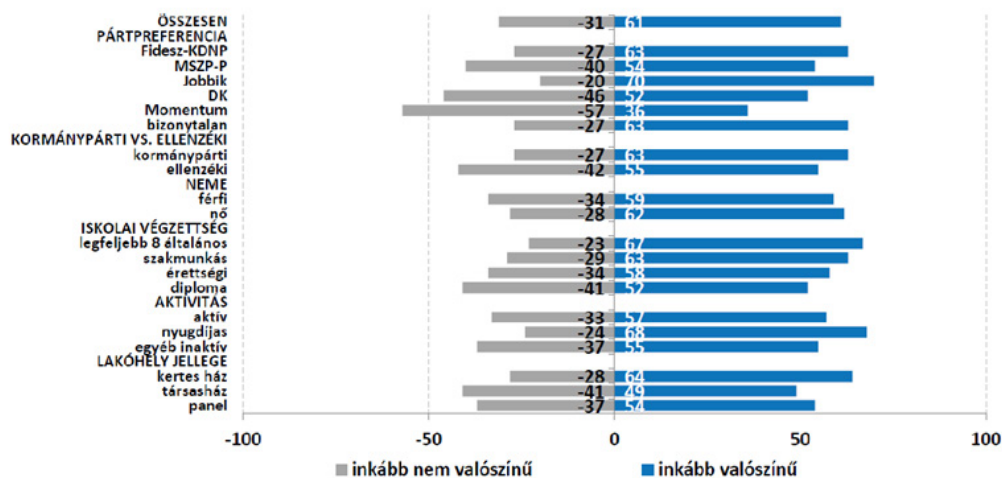
Ön szerint egy ilyen zöld fordulat esetén mennyire valószínűek a következők? (Összes megkérdezett, %)

4.9.ábra: A zöld fordulat lehetséges társadalmi-gazdasági hatásainak megítélése

Még érdekesebbek a klímaátmenet negatív hatásaival kapcsolatos eredmények. Összességében elmondható, hogy a pozitív hatásokkal kapcsolatos várakozások szignifikánsan erősebbek, mint a negatív hatásoktól való félelem (a pozitív hatások: 67-74% szerint inkább valószínűek, míg a negatívak csupán 31-61% szerint). A negatív hatásokra vonatkozó aggodalmak közül kiemelkedően a megélhetés drágulása a legerőteljesebb (a válaszadók 61%-a szerint inkább valószínű), ezt követi az adók emelkedésével (40%), a szociális támogatások csökkenésével (34%) és a munkahelyek elvesztésével (31%) kapcsolatos félelmek (4.9. ábra). A negatív hatásokat a kormánypárti szavazók érdemben (4-8%-kal nagyobb arányban) tartják inkább valószínűnek, mint az ellenzékiek, a szociális támogatások csökkenésére vonatkozó várakozásokat leszámítva, amire még visszatérünk.

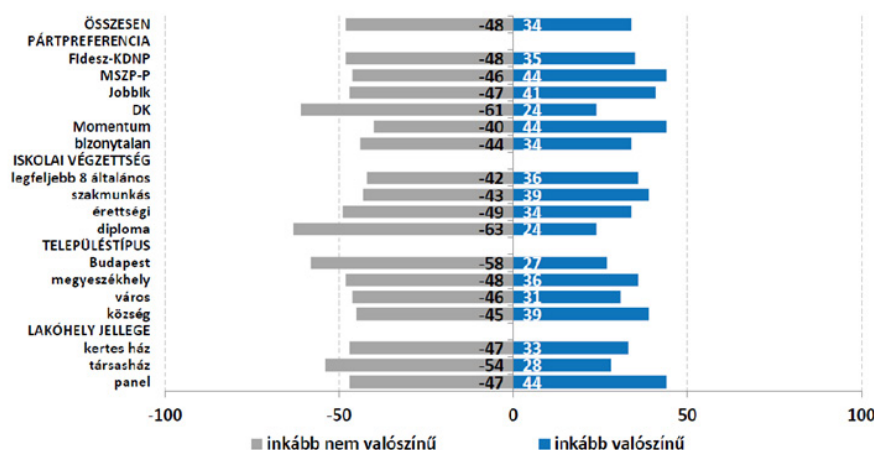
Ön szerint egy ilyen zöld fordulat esetén mennyire valószínűek a következők? jelentősen drágább lesz a megélhetés (Összes megkérdezett, %)

4.10.ábra: A klímacselekvés negatív hatásaival kapcsolatos félelmek

**Ön szerint egy ilyen zöld fordulat esetén mennyire valószínűek a következők?
csökkenni fognak a szociális támogatások (Összes megkérdezett, %)**

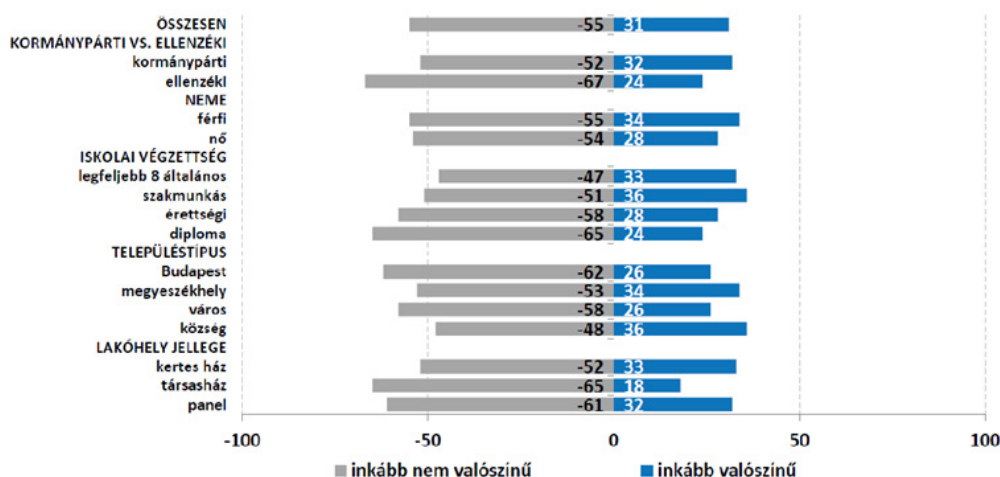

Publicus Research

4.11. ábra: A szociális támogatások csökkenésével kapcsolatos aggodalmak a pártpreferencia, iskolázottság, településtípus és lakóhely jellege szerint

A legerősebb aggodalom, a megélhetés drágulása azonban megint csak nagyon nagy szórással van jelen az ellenzéki szavazótáborban. Miközben a Jobbik szavazói körében az ezt valószínűnek tartók aránya (70%) jelentősen meghaladja a Fideszes tábor értékeit (63%), a bizonytalanok körében pedig azzal azonos mértékű (63%), addig a többi ellenzéki párt táborában, bár jelen van ez a félelem, de a többiekénél sokkal alacsonyabb mértékben (MSZP-P 54%, DK 52%, Momentum 36%). (4.10. ábra)

**Ön szerint egy ilyen zöld fordulat esetén mennyire valószínűek a következők?
emberek tömegei veszítik el a munkájukat (Összes megkérdezett, %)**

Publicus Research

4.12. ábra: Az állások elvesztésétől való félelem a politikai preferencia és néhány más demográfiai mutató mentén

A szociális támogatások csökkenését illető várakozások ennél is vegyesebb képet mutatnak. Nem csupán a jobbikosok (41%), az MSZP-P és a Momentum (44-44%) támogatói is az átlagnál

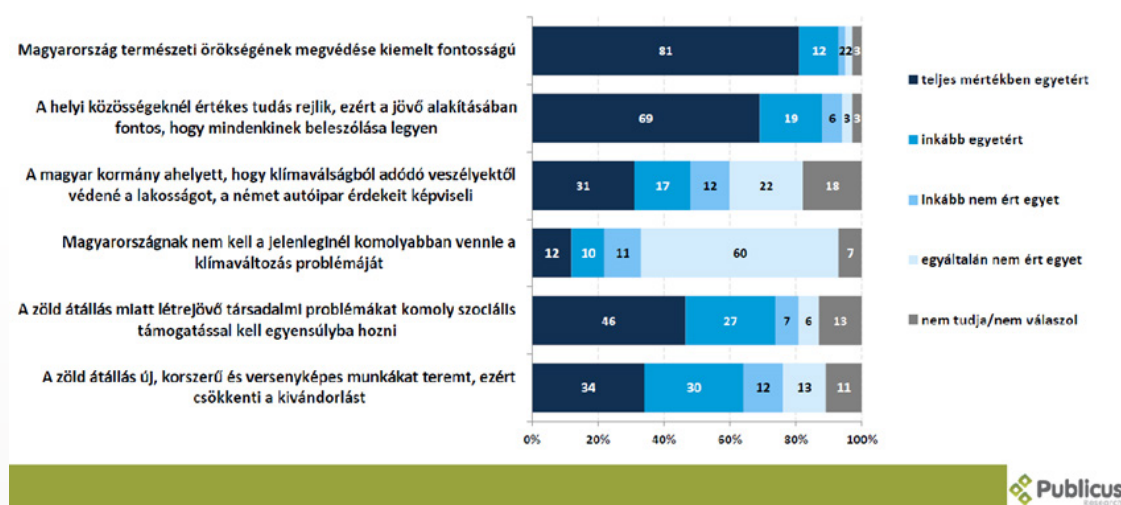
nagyobb arányban tartanak valószínűnek egy ilyen fejleményt, és csak őket követik a Fidesz hívei (35%) valamint a bizonytalanok (34%), miközben a Demokratikus Koalíció támogatói tartanak ettől (24%). (4.11. ábra) Ebben a témában egy ellenzéki politikának elsősorban a saját bázisát kell megnyugtania célzott intézkedésekkel.

Fontos észrevenni azt is, hogy az alacsonyabb iskolázottságúak aggodalmai minden esetben szignifikánsan nagyobbak (4.10., 4.11., 4.12. ábra), miközben a pozitív hatásokkal kapcsolatos várakozásaik gyengébbek (4.7., 4.8. ábra). A félelmek minden esetben a társasházban lakók (többnyire városi, inkább középosztályi társadalmi csoportok) körében a legalacsonyabbak, a kertes házban élő (döntően vidéki) illetve panelben lakó lakosság körében egyformán magasabbak. A Policy Solutions és a Friedrich Ebert Stiftung korábbi kutatása ezzel összhangban azt is megmutatta, hogy a Budapesten illetve városokban élők nagyobb hajlandóságot is mutatnak magasabb árat fizetni a klímacelekvés érdekében, például a fosszilis energiaforrásokért.

Klímapolitikai üzenetek társadalmi recepciója

A kutatás ezen szegmensében arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen üzeneteknek, hívószavaknak, szlogeneknek milyen a társadalmi fogadtatása. Pozitív és negatív tartalmú üzeneteket egyaránt elhelyeztünk a kérdéssorban. Az eredmények azt mutatták, hogy a pozitív üzenetek támogatottsága kiemelkedően magas. A „Magyarország természeti örökségének megvédése kiemelt fontosságú” jól rezonáló hívó üzenet, elsőprő (93%-os) támogatottsága van, lényegi különbség nélkül az ellenzéki és a kormányoldali tábor között. (4.13. ábra) Ugyancsak jelentős az egyetértés a helyi közösségeknél rejlő tudás, és a döntéshozatalba, klímacelekvésbe való bevonásuk fontosságával (88%), ami egy ezzel kapcsolatos elvárást, igényt is megfogalmaz. A zöld munkahelyteremtés is – a felmérés korábban ismertetett eredményeivel összhangban – erős egyetértéssel (64% igen, 25% nem) találkozó üzenet. Korábbi, a megélhetés költségeivel és a szociális támogatások csökkenésével kapcsolatos félelmekre vonatkozó eredményeinkkel egybevág az is, hogy a klímaátmenet költségeit a döntő többség (73% vs. 13%) szerint jelentős szociális transzferekkel kell ellensúlyozni.

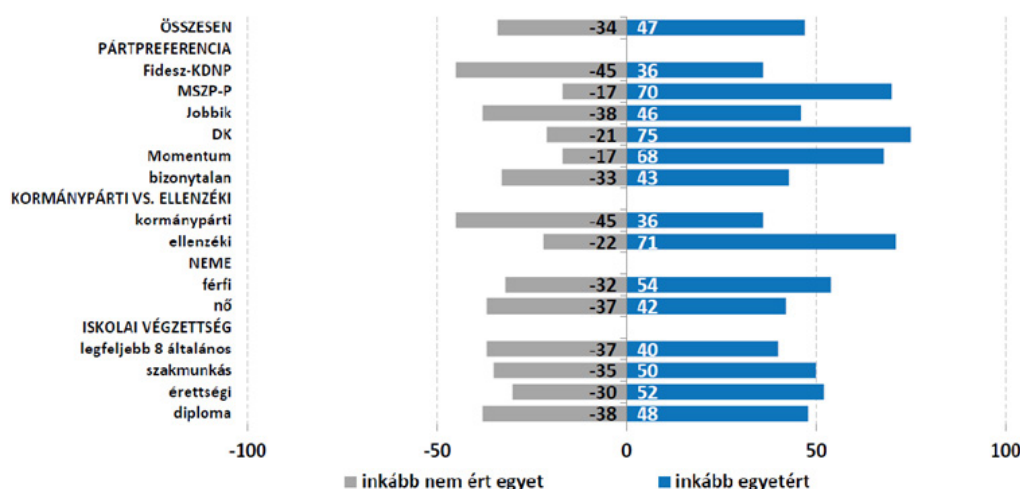
Mennyire ért egyet a következő állításokkal? (Összes megkérdezett, %)

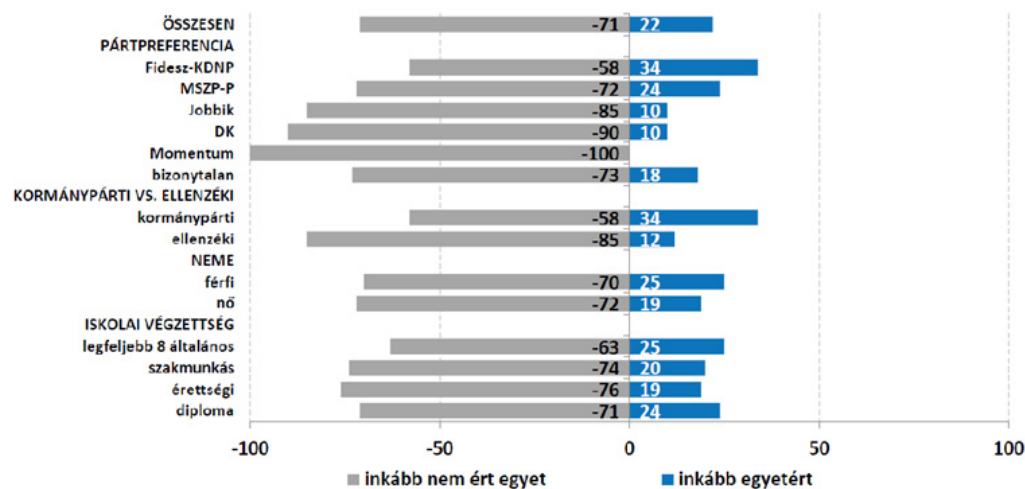
4.13. ábra: Az egyes, klímacelekvéssel és zöld átállással kapcsolatos üzenetek társadalmi megítélése

Ebben a kérdésblokkban a kormányzat klímapolitikai teljesítményének megítélésére is rákérdeztünk. Egyfelől vizsgáltuk, hogy milyen arányú az egyetértés azzal, hogy Magyarországnak a jelenleginél komolyabban kell vennie a klímaváltozás elleni fellépést. Másfelől egy olyan állítással való egyetértés formájában, mely szerint a kormányzat a klímacselekvés helyett a német autógyárak érdekeit képviseli. Az eredmények alapján a kormány megítélése döntően negatív. A válaszadók 71 százaléka nem értett egyet azzal, hogy Magyarországnak nem kell komolyabban vennie a jelenleginél a klímaváltozás problémáját. Ez arra utal, hogy a kormányzati kommunikációban hangoztatottak (hazánk már most is eleget tesz a klímaváltozás ellen, már most is „klímabajnokok” vagyunk, másoknak kell cselekednie, stb.) nem találkoznak a lakosság döntő többségének véleményével, és

Mennyire ért egyet a következő állításokkal? A magyar kormány ahelyett, hogy klímaválságból adódó veszélyektől védené a lakosságot, a német autóipar érdekeit képviseli (Összes megkérdezett, %)

Mennyire ért egyet a következő állításokkal? Magyarországnak nem kell a jelenleginél komolyabban vennie a klímaváltozás problémáját (Összes megkérdezett, %)

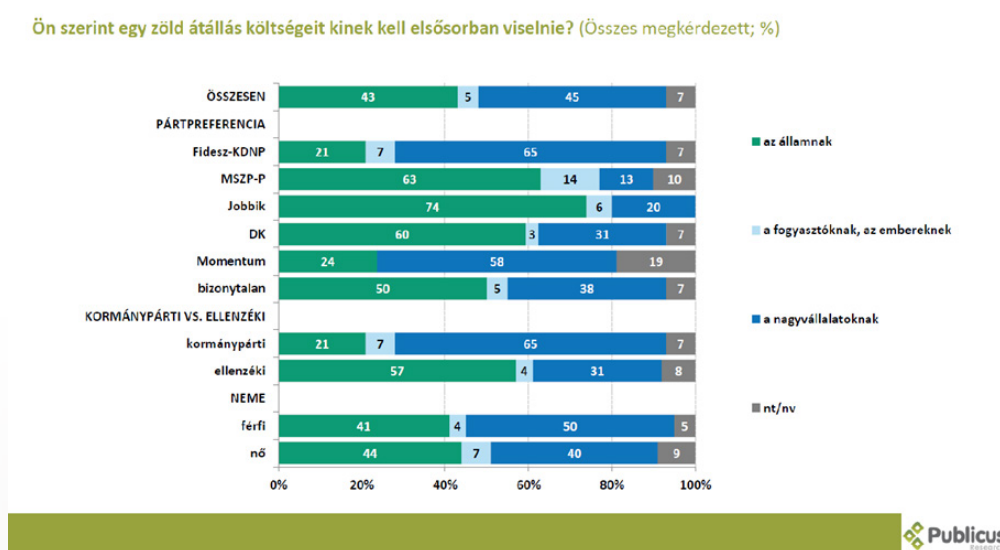

4.14.ábra: A magyar kormány klímapolitikai teljesítményének megítélése

még a kormánypárti szavazók 58 százaléka ezen a véleményen van. (4.14. ábra) A kormányzat klímapolitikai teljesítményének megítélése, szembeállítva azzal az állítással, hogy inkább a német autógyártók érdekeit képviselik, ambivalens, de túlnyomóan negatív eredményeket mutatott (48% ért egyet a fenti állítással, míg 34% nem). Ugyanakkor ez a kérdés is megosztja a kormányoldal támogatóit, 36% még a Fidesz hívei körében is egyetért vele (45% nem). A bizonytalanoknál szintén ambivalens a helyzet, de a relatív többség (43% vs. 33%) egyetért a fenti állítással.

A zöld átállás költségeinek megosztása

Miután a kormányzati klímapolitikai kommunikáció egyik fontos eleme, hogy Brüsszel az emberekkel fizettetné meg az éghajlatváltozás elleni küzdelem költségeit és fenyegeti a rezsicsökkenés eredményeit, a kormányzat szerint viszont a nagyvállalatoknak kell fizetni, ezért, ennek az állításnak a valósághoz való viszonyától függetlenül, kutatásunkban kíváncsiak voltunk, hogy a társadalom hogyan vélekedik erről a kérdésről, illetve hogy a kormányzati üzeneteket mennyire tették magukévá a választók. A kérdőívben arra kérdeztünk rá, hogy egy zöld átállás költségeit az államnak, a fogyasztóknak vagy a nagyvállalatoknak kell-e elsősorban viselni? Az eredmények döntően megfeleltek a várakozásoknak, azonban voltak meglepő elemek is. Összességében – nem meglepő módon – az látható, hogy a költségek fogyasztókra hárítása határozott elutasításra talált a válaszadók körében, a teljes minta csupán 5 százaléka értett ezzel egyet. Az állam illetve a nagyvállalatok elsőrendű felelősségét választók nagyjából fele-fele arányban (43% vs. 45%) osztottak meg a mintában. A politikai irányultság alapján végzett elemzés az mutatja, hogy a kormányzati üzenetek a költségek nagyvállalatokra terheléséről elsősorban a kormánypárti táborban hullott termékeny talajra, itt a válaszadók 65 százaléka értett ezzel együtt, miközben csupán 21 százalék szerint kell az államnak viselnie elsődlegesen a költségeket. Az ellenzéki oldalon ennek a mintázatnak majdhogynem a tükörképe látható: csupán 31 százalék szerint kívánatos a nagyvállaltok elsődleges költségviselése, és 57 százalék szerint ez elsősorban az állam feladata. (4.15. ábra)

4.15.ábra: A zöld átállás költségeinek viselésével kapcsolatos vélemények

A vélemények megoszlása ugyanakkor ellenzéki nyilvánosságon belüli nagyon sajátos mintázatot mutat. Miközben a kommunikációjában visszatérően a multinacionális nagyvállalatokat kritizáló, és adóztatásuk mellett síkra szálló Jobbik támogatóinak csupán 20 százaléka terhelné rájuk a zöld átmenet költségeit, 74 százaléuk szerint pedig az államnak kell pénzügyileg helytállnia, addig a centrista-liberális Momentum szavazóinak csupán 24 százaléka tenné elsősorban az államot felelőssé, és 54 százaléuk a nagyvállalatokra terhelné a költségeket. A jelenség magyarázata nem teljesen világos, de elképzelhető, hogy az etatista megoldásokkal szembeni eltérő attitűdök állnak mögötte.

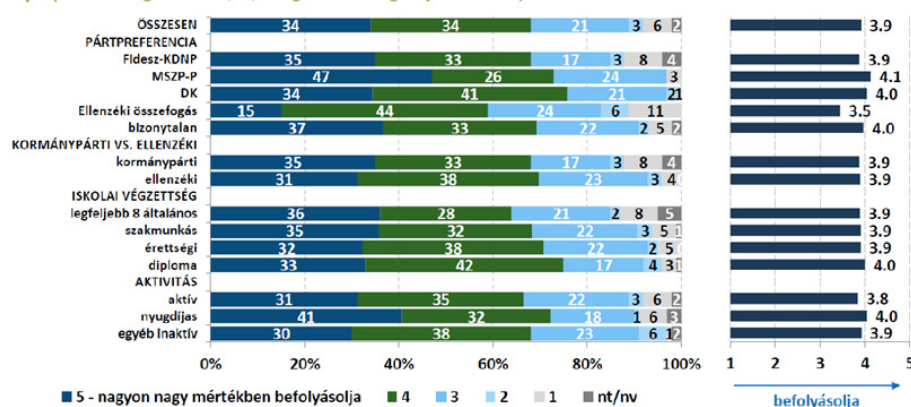
Speciális célcsoportok vizsgálata

A választási kampány nézőpontjából megkülönböztetett figyelmet érdemel két olyan célcsoport, amelyek megszólítása és mobilizációja kulcsfontosságú lehet az ellenzék választási sikeréhez 2022-ben. A Fidesz elleni sikeres fellépés feltételei közül csupán az egyik a megosztott ellenzéki erők egyesítése (ami mára jórészt bekövetkezett), mivel az ellenzéki pártok összes szavazója együttvéve sem elegendő kellő biztonsággal a választási győzelemhez. Ennek eléréséhez az ellenzéknek többszázezer olyan új szavazót kell tudnia mobilizálnia, akik nem tartoznak pártjai törzstáborához. Ennek elsődleges tartaléka a politikailag bizonytalanok milliós nagyságrendű, és a politikailag passzív fiatalok több százezresre tehető tábora. Ennek a két csoportnak a megszólítása célzott stratégiát igényel, és az előválasztás tapasztalatai alapján a rendszeren kívülinek látott Márki-Zay Péter megválasztása nem csupán ezen csoportok aktivizálódásának következménye lehet, de fontos lépést jelenthet a 2022-es választásra való mobilizálásuk irányába is. Mindazonáltal a szakpolitikai, így a klímapolitikai javaslatok és kampányüzenetek megfogalmazása esetében is érdemes külön figyelmet fordítani rájuk.

A bizonytalanok tábora

Az „igazságos zöld fordulat” program akkor igazán hatékony, ha nem csupán a meglevő választói bázissal rezonál, de alkalmas lehet a bizonytalan, vagy politikailag inaktív csoport mobilizálására, illetve kisebb mértékben akár a kevésbé szorosan kötődő Fidesz-szavazók megszólítására is. A

Önnek személyesen mennyire befolyásolja a döntéseit a klímaváltozás elleni küzdelem (például figyel a vízhasználatra, a természetbarát termékek vásárlására, stb.)? (Összes megkérdezett, %, átlagok 1-től 5-ig terjedő skálán)

4.16.ábra: A klímaváltozás figyelembe vétele a személyes döntéseknél

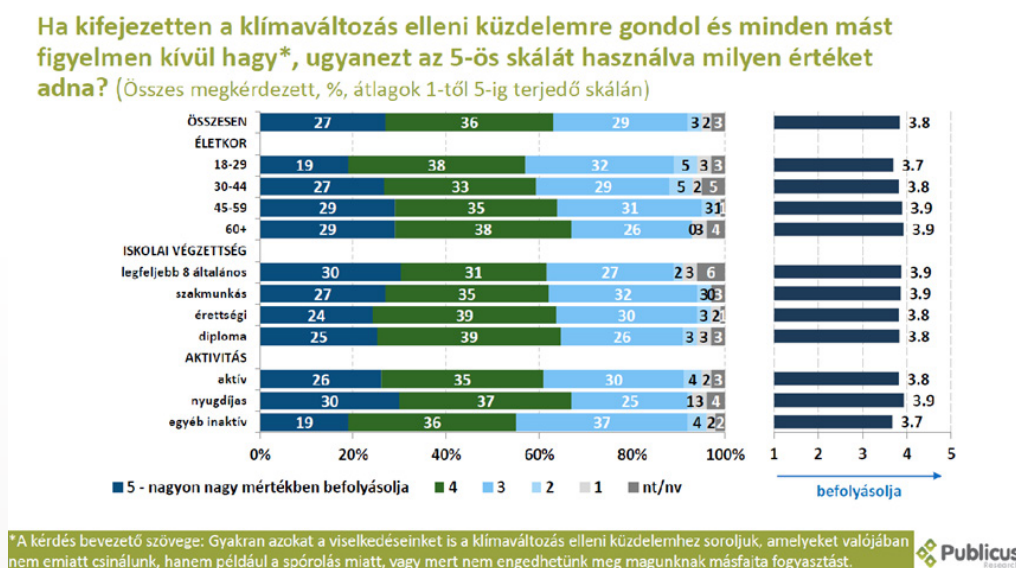

bizonytalanokról elmondható, hogy az átlagnak megfelelően látják fontos problémának a klímaváltozás kérdését, és annak megfelelően elkötelezettek a cselekvés iránt is a saját életükben. (4.16. ábra) A félelmek tekintetében a bizonytalan csoport a kormánypárti szavazókhöz nagyon hasonló értékeket mutatott (és mindkét csoport szignifikánsan magasabb szintű aggodalmakat fogalmazott meg, mint az ellenzéki szavazók összessége). A potenciális pozitív hatások esetében még a Fidesz-szavazóknál is kevésbé optimisták, messze a legalacsonyabbak a várakozásaik pl. a fenntartható zöld munkahelyek létrejöttét illetően.

A pozitív üzenetek esetében (Magyarország természeti örökségének megőrzése, helyi közösségek tudása és részvétele) a teljes minta átlagánál valamivel nagyobb támogatottság mérhető, enyhén közelebb pozicionálva ebben a kérdésben a bizonytalan tábor az ellenzékhez, mint a kormányoldalhoz. A magyar kormány megítélése tekintetében a bizonytalanok köztes zónát képviselnek, 33% nem ért egyet, 43% egyetért azzal, hogy a kormány a klímaváltozás elleni küzdelem helyett a német autógyárak érdekeit képviseli, ami kritikusabb a Fidesz-szavazókhöz képest (45% vs. 36%), de sokkal kevésbé kormányellenes, mint az ellenzék átlaga (9% vs. 83%), és kormánypárti szavazókhöz áll közelebb. Azzal viszont, hogy Magyarországnak a jelenleginél komolyabban kell vennie a klímaváltozás kérdését, még az MSZP-P támogatóinál is nagyobb arányban értenek egyet (72 vs. 73%), és ezzel valamivel közelebb állnak az ellenzékhez, mint a kormányzati táborhoz. (4.14. ábra) Abban a kérdésben, hogy kinek kell megfizetni a zöld átállás költségeit, a bizonytalanok szintén a kormánypárti és az ellenzéki szimpatizánsok között foglalnak helyet, nagyjából fele-fele arányban az állam és a nagyvállalatok feladatként megfogalmazva a költségek fedezését (4.15. ábra)

A fiatalok

A fiatalok a másik csoport, ahol az ellenzéknek tartalékai lehetnek, illetve akiket elkerülhetetlenül a jelenleginél nagyobb arányban kell megszólítania a választási győzelemhez. A jó hír az, hogy a Fidesz az elmúlt évtizedben jórészt elvesztette (illetve meg sem szerezte) a fiatal korcsoportok támogatását, ugyanakkor ez inkább csupán politikai passzivitásban mutatkozik meg, és nem jelennek meg az ellenzéki támogatói bázisában. Más kutatások azt mutatják, hogy a fiatalok számára a klímaváltozás

4.17.ábra: Csak a klímaváltozás (és nem más járulékos szempontok) mennyire befolyásolja a válaszadók döntéseit

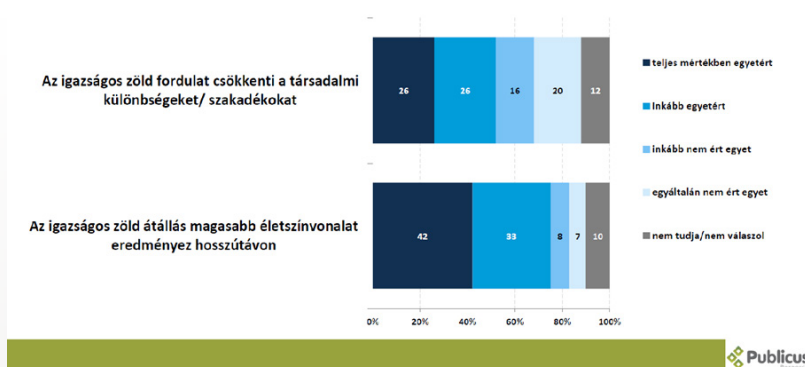

kérdése szignifikánsan fontosabb, jobban meghatározza politikai választásaikat, nyitottabbak az ezzel kapcsolatos intézkedésekre és elkötelezettebbek cselekvés iránt. Az általunk készített kutatásban ezzel szemben a feltett kérdések nagyon kis hányadában volt statisztikailag szignifikáns összefüggés az életkor és a kapott válaszok között. A fiatalabb korcsoport (18-29 éves) a kérdések többségében nem fogalmazott meg a minta átlagától kimutathatóan eltérő álláspontot. Azokban a kérdésekben, ahol mégis azonosítható volt életkor szerinti szignifikáns eltérés, a fiatal korcsoport nem bizonyult trendszerűen progresszívebbnek vagy elkötelezettebbnek az éghajlatváltozás elleni fellépés iránt. Arra a kérdésre, hogy kifejezetten a klímaváltozás elleni fellépés (és nem más járulékos szempontok) mennyire befolyásolják a döntéseiket, a 18-29 éves korosztály az összes többinél alacsonyabb értékeket adott, összesen 3,7-es átlaggal az ötfokozatú skálán. (4.17. ábra) Valamennyi korcsoport közül a fiatalok várnak a legkevesbé pozitív hatásokat a klímaváltozás elleni intenzívebb fellépéstől is. (6. ábra) Eredményeink nem támasztják alá azt az a priori feltételezést, hogy a klímaváltozás témájával a fiatalok speciálisan megszólíthatók lennének, hozzáállásuk döntően egybeesik más korcsoportok átlagával. A zöld ügyekkel való kampányolás nagyjából a minta egészének megfelelő mértékben alkalmas a fiatalok mozgósítására. Más vizsgálatok ugyanakkor egyértelműen a fiatalok jobb megszólíthatóságát támasztják alá klímapolitikai üzenetekkel. Összességében nincs ellenérv a fiatalokat célzó klímapolitikához kapcsolódó kampányüzenetekkel és intézkedésekkel szemben. A kutatások egy része alapján a fiatalok az ilyen kampányok kifejezett célcsoportját alkothatják, más eredmények, így a sajátjaink is, a fiatalabb korcsoportok megkülönböztetett érdeklődését nem támasztják alá, de a nyitottság és elkötelezettség általános szintje jellemző rájuk, így indokolható rájuk szabott programok elindítása.

Az „igazságos zöld fordulat” szlogen tesztelése

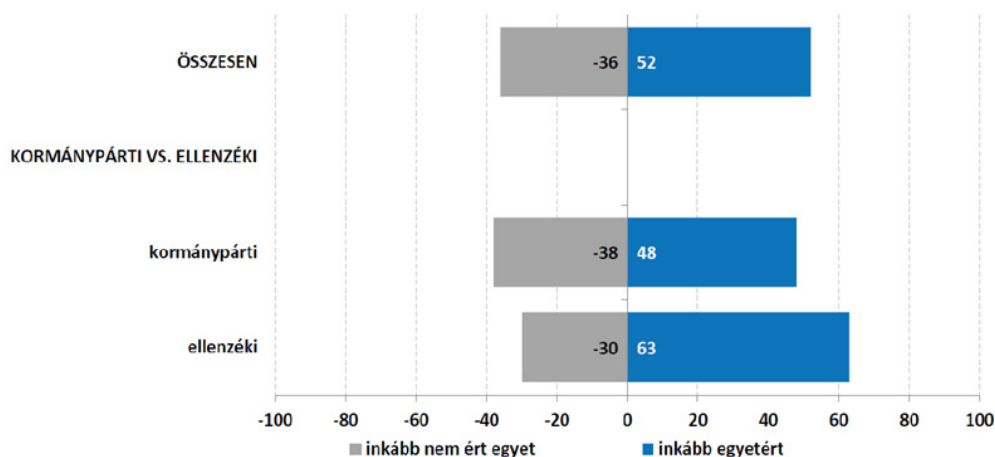
Kutatásunk során kísérletet tettünk egy társadalmilag méltányos és szolidáris klímapolitikai cselekvési keretrendszer és program kommunikációs egyszerűen és könnyen megfogalmazható és közérthető megnevezésére is. Választásunk az „igazságos zöld fordulat” megnevezésre esett, és az ezzel kapcsolatos benyomásokat, érzéseket, attitűdöket igyekeztünk meg feltárni. Eredményeink alapján az „igazságos zöld fordulat” kifejezés a tesztelése során működőképesnek, magas támogatottságúnak bizonyult. Az „igazságos zöld fordulat” kifejezés a teljes mintán belül kedvező fogadtatású, jól rezonál, és alapvetően pozitív érzetek kötődnek hozzá: az abszolút többség (52%) szerint csökkenti a társadalmi különbségeket, és elsőprő többség (75%) szerint növeli az életszínvonalat, ami alkalmassá teheti, hogy a klímaátmenettel kapcsolatos, főképpen a megélhetési költségek növekedésére vonatkozó félelmek eloszlatása során hatékonyan alkalmazható legyen. (4.18. ábra)

Mennyire ért egyet a következő állításokkal az igazságos zöld fordulattal kapcsolatban?
(Összes megkérdezett, %)

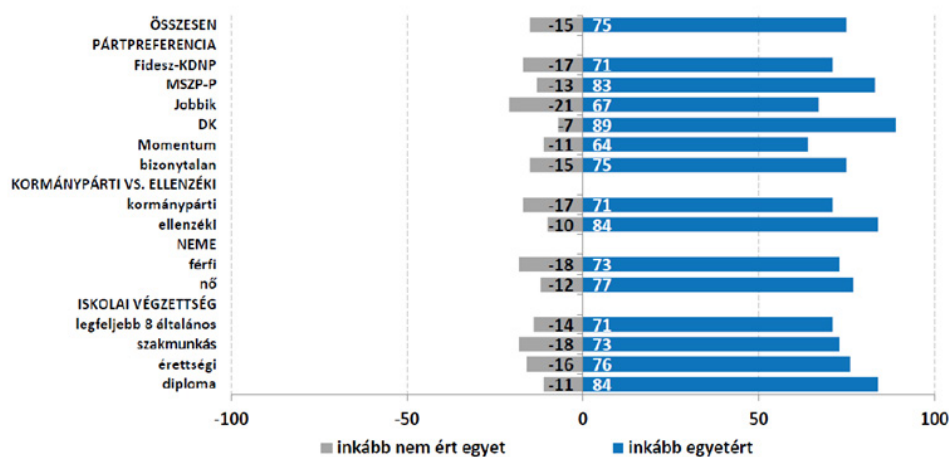

4.18.ábra: Az igazságos zöld fordulattal kapcsolatos várakozások

Mennyire ért egyet a következő állításokkal az igazságos zöld fordulattal kapcsolatban? Az igazságos zöld fordulat csökkenti a társadalmi különbségeket/ szakadékokat (Összes megkérdezett, %)

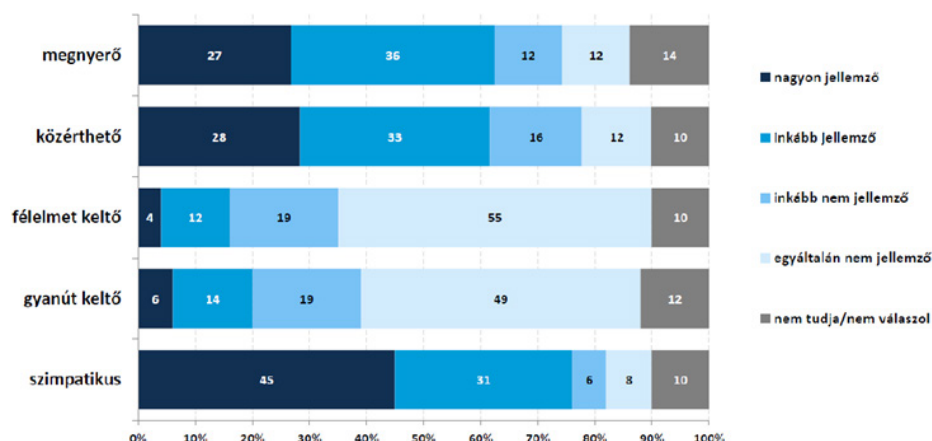
Mennyire ért egyet a következő állításokkal az igazságos zöld fordulattal kapcsolatban? Az igazságos zöld átállás magasabb életszínvonalat eredményez hosszútávon (Összes megkérdezett, %)

4.19.ábra: Az „igazságos zöld fordulattal” kapcsolatos várakozások a politikai preferenciák mentén

Fontos, hogy bár az ellenzéki közönség valamivel pozitívabban ítéli meg, a kormányoldalon és a bizonytalanok között is erős támogatottsága, döntően pozitív fogadtatása van, így a bizonytalan csoport illetve a Fideszhez gyengébben kötődő választók megszólítására is alkalmas lehet. Összességében nagyon magas az „igazságos zöld fordulathoz” kapcsolódó pozitív érzések aránya, „megnyerő”, „közérthető”, „szimpatikus” a teljes minta 61-75%-a szerint, ezzel szemben nagyon alacsony az elutasítottsága, csak 16-19% szerint kelt félelmet vagy gyanút. (4.20. ábra) Ez a pozitív attitűd a fő demográfiai mutatók mentén nagyjából egységes, sem életkori, iskolázottsági, lakóhelyi vagy egyéb sajátosságok alapján nem tapasztalható jelentős különbség. A kifejezés közérthetőségét s magasnak ítélik meg, legnagyobb arányban pedig éppen a 18-29 éves korosztályban. (4.21. ábra)

Mennyire jellemző az igazságos zöld fordulat kifejezésre Ön szerint az, hogy...? (Összes megkérdezett, %)

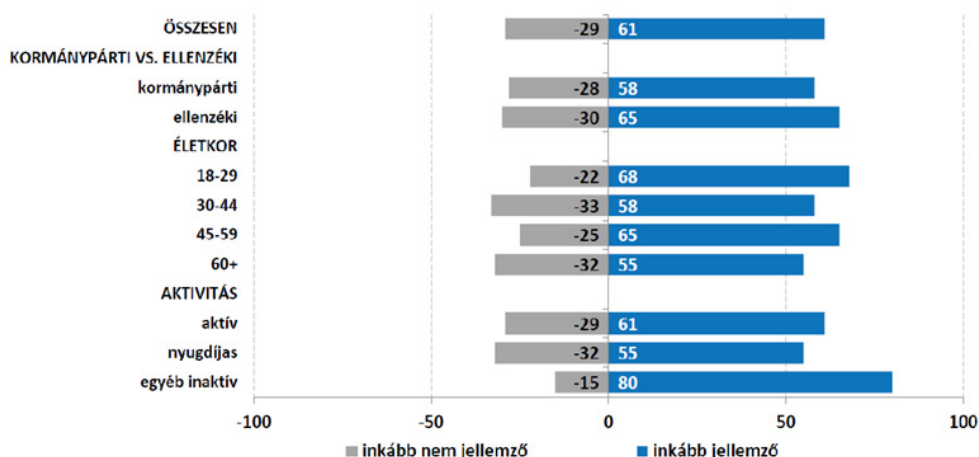

Publicus Research

4.20.ábra: Az „igazságos zöld fordulat” kifejezés jellemző tulajdonságai

A politikai preferenciák mentén a kormánypárt és az ellenzék szavazói között szignifikáns különbség van a tekintetben, hogy mennyire kelt pozitív érzeteket a kifejezés, de még kormánypárti szavazók (56%) és a bizonytalanok (62%) is inkább pozitívan viszonyulnak hozzá, ha nem is annyira, mint az ellenzékiek (74%). (4.22. ábra) Kiugróan magas a pozitív attitűdök aránya az MSZP-P táborában (80%),

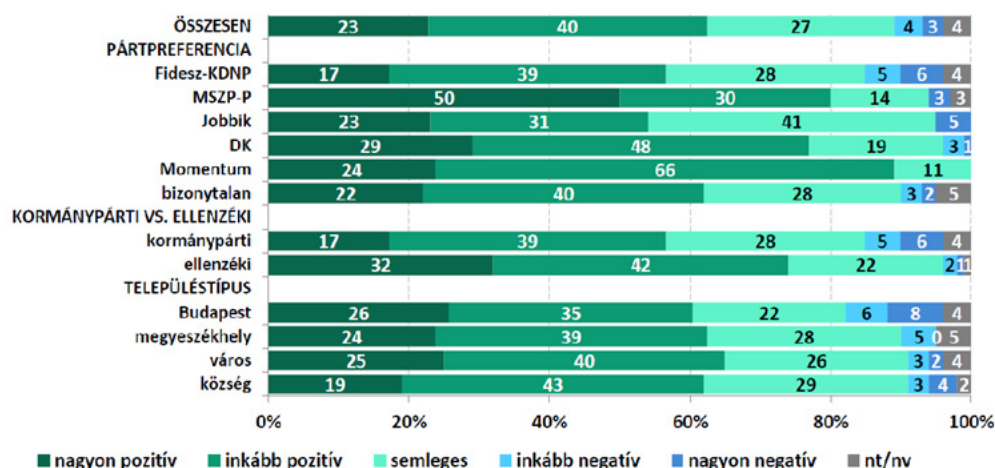
Mennyire jellemző az igazságos zöld fordulat kifejezésre Ön szerint az, hogy közérthető? (Összes megkérdezett, %)

Publicus Research

4.21.ábra: Az „igazságos zöld fordulat” kifejezés közérthetőségének megítélése a politikai preferenciákkal, az életkorral és a gazdasági aktivitással összefüggésben

Az igazságos zöld fordulat kifejezés Önben milyen érzéseket kelt? (Összes megkérdezett,)

4.22.ábra: Az „igazságos zöld fordulattal” kapcsolatos érzések pártpreferenciák és a lakóhely mentén

ugyanakkor a Jobbik szavazói (54% pozitív) ebben a tekintetben is erősen kilógnak az ellenzéki átlagból, egy hajszállal még a Fidesz-KDNP híveinél (56%) is kevésbé viszonyulnak pozitívan a kifejezéshez.

Összességében vizsgálatunk alapján a kifejezés döntően pozitív fogadtatású, nagyon kevés negatív érzés kötődik hozzá, és a választók széles spektruma számára, ideértve a bizonytalanokat, sőt a kormánypárti szavazók egy részét is, elfogadható, szerethető, megnyerő, így használata, szlogenként való alkalmazása támogatható.

5. Javasolt célzott (szak)politikai intézkedések

Az elérhető nemzetközi felmérések és a saját közvéleménykutatási adatok alapján elmondható, hogy a magyar társadalom döntő többsége, alapvetően valamennyi iskolázottsági, lakóhelyi, gazdasági aktivitási és korcsoportban kiemelkedően fontos kérdésnek tartja a klímaváltozást, a saját életében is hajlandó cselekedni ellene. Többnyire kritikusak az aktuális magyar klímapolitikával szemben, döntően elégtelennek tartva azt, jelentős részük szerint – és még a kormánypárti hívek egy igen erős kisebbsége is ide tartozik – a kormányzat a klímaváltozás elleni fellépés helyett inkább a német autógyárak érdekeit képviseli. A klímaváltozás elleni küzdelem társadalmi hatásait döntően pozitívnak látják, zöld munkahelyek megteremtését, magasabb életszínvonalat és kisebb mértékben még a társadalmi különbségek csökkentését is várva. Mindezek alapján a klímacselekvés alkalmas lehet olyan kampánytémának, amellyel az ellenzék egy pozitív üzenettel tudja egyben kritizálni a kormányzatot. Az elmúlt időszakban a kormány ráadásul hátat fordított a 2020 végén, 2021 elején tétován elkezdett zöld kommunikációs kampányának, és egyértelműen a közös EU-s klímacélok (Fit for 55 csomag) ellenfeleként mutatta magát, a javaslat megvívásával fenyegetőzve. Ez még könnyebbé teszi a klímatudatos ellenzék – klímagyilkos kormány keretezés megépítését és képviseletét.

Világos azonban az is, hogy a klímaátmenettel kapcsolatban erős félelmek és aggodalmak is jelen vannak a társadalomban (amelyekre a kormányoldal erősen rá is játszik), az ellenzék klímapolitikájának és kommunikációjának ezeket a szorongásokat kezelnie kell. Ennek eszköze egy olyan igazságos klímaprogram lehet, amely úgy segíti hozzá az országot a közös EU-s kibocsátáscsökkentési célok eléréséhez és az ország klímaalkalmazkodásához, hogy közben a társadalom gazdasági szorongásaira is választ ad, a várt negatív hatásokat hatékonyan kompenzálni és ellensúlyozni képes.

Vizsgálatunk alapján egy ilyen egységes keretbe foglalt, szociálisan méltányos klímacselekvési program számára az „Igazságos zöld fordulat” elnevezés eredményesen alkalmazható lehet, tekintettel a kifejezéssel kapcsolatos nagyon pozitív benyomásokra és érzésekre a vizsgálatunk válaszadói között.

Az Igazságos Zöld Fordulat program elemei

Az alábbi szakpolitikai intézkedéscsomaggal kapcsolatban szükségesnek látunk leszögezni néhány alaptézist. **Először is**, az anyag nem egy átfogó környezetvédelmi vagy dekarbonizációs program, ambícióját és kereteit szűkre szabtuk. Célja olyan szakpolitikai javaslatok megfogalmazása, amelyek a klímaátállás (az anyagnál sokkal átfogóbb) feladatai során kifejezetten a társadalmi igazságosság és méltányosság szempontjait képesek érvényesíteni. Érintőlegesen, főképp munkahelyteremtési vagy erőforrás hozzáférési (pl. árazási) szempontból foglalkozik ezért csak olyan, a klímacselekvés nézőpontjából alapvető fontosságú kérdésekkel, mint a biodiverzitás védelme, a mezőgazdaság átalakítása vagy a vízgazdálkodás reformja. Ez természetesen nem jelenti ezen területek fontosságának alábecsülését az éghajlatváltozás elleni fellépés során. **Másodszorban** gyakorlatias, viszonylag rövid távon bevezethető intézkedéseket igyekeztünk megfogalmazni, ezért, bár pl. az adórendszer zöld átalakítása révén valódi, rendszerszintű változásokat előidéző javaslatokat is tartalmaz az anyag, nem tekinthető a társadalom és a gazdaság rendszerszintű átalakítására vonatkozó átfogó menetrendnek. **Harmadrészt** az anyag nem fogalmaz meg egyértelmű állásfoglalást a magyar kibocsátáscsökkentési célszámokról, az ország klímaam-

bícióiról sem. Ugyanakkor megítélésünk szerint a közös EU-s 2030-as célérték (55 százalékos kibocsátás visszafogás), a hatályos magyar Nemzeti Tiszta Fejlődési Stratégiában is szereplő 2050-es dekarbonizációhoz vezető lineáris pálya esetén kalkulálható 2030-as 57-58 százalékos kibocsátáscsökkentés, illetve az ellenzéki pártok közös programja által kitűzött 60 százalékos cél elég határozottan egy 55-60 százalék közötti 2030-as mitigációs célkitűzést határoznak meg. Ez a céltartomány igen ambiciózus, mély politikai elköteleződést és határozott, erőteljes kibocsátáscsökkentési lépéseket igényel a 2030-ig hivatalba lépő kormányoktól. Javasolt intézkedéseinket úgy terveztük meg, hogy azok hozzásegítsenek ennek a célnak az eléréshez, miközben a klímaátállás társadalmi igazságosságát is biztosítani tudják.

Kutatásunk során nem vállalkoztunk tehát arra, hogy egy teljes klímapolitikai programot és keretrendszert felvázoljunk, ez a rendelkezésre álló időt és kapacitásokat is meghaladó feladat lett volna. Azt tűztük ki célul, hogy olyan zászlóshajó programokat fogalmazzunk meg, amelyek részét képezhetik egy átfogóbb kormányzati klímaprogramnak, de alkalmasak arra, hogy a klímaátmenet szociális dimenzióját, társadalmi igazságosságát rendszerszinten is erősítsék, illetve kommunikációs alkalmasak lehetnek a társadalmi félelmek és szorongások oldására. Az Igazságos Zöld Fordulat szociális klímaprogramjában szektoronként vizsgáltuk meg – a nemzetközi tapasztalatok figyelembevételével – a lehetséges javaslatokat, tettünk ajánlásokat néhány, az adott terület dekarbonizációjának társadalmi terheit csökkentő intézkedésre. A program bázisát az – elkülönülten kezelendő - uniós finanszírozási programok mellett az **Igazságos Zöld Fordulat Alap** adja, mely a különböző, klímapolitikával kapcsolatos bevételeket és költségvetési forrásokat, az EU Szociális Klímaalap által biztosított támogatást és egyéb kapcsolódó bevételeket kezeli és osztja el az egyes programok között.

Energetika

„Zöld otthon mindenkinek” program

A „Zöld otthon mindenkinek” program feladata a rossz állapotú hazai lakásállomány energetikai korszerűsítése, intenzív háztartási kibocsátáscsökkentés elérése, megkülönböztetetten a hátrányos helyzetű háztartásokra koncentrálni. Az épületfelújítási programot a hatósági energiaárak („rezsicsökkentés”) rendszer szociális ránszorultsági alapon való átalakítása kíséri, amely a támogatásokat a valóban ránszoruló háztartásokra koncentrálni, miközben ösztönzi az energiahatékonysági programokba való bekapcsolódást is. Fontos, hogy a támogatási programok ne kampányszerűen, alacsony keretösszegekkel, rövid ideig (esetenként csak néhány óráig), a jól értsültek számára legyenek elérhetőek, hanem nagy volumenű, hosszú távon elérhető, kiszámítható és tervezhető, a kevésbé energiatudatos, alacsonyabb iskolázottságú, vagy kevésbé informált állampolgárok/háztartások proaktív bevonását is lehetővé tevő módon valósuljanak meg. Ennek elsődleges garanciája a megfelelő méretű keretösszeg biztosítása, és a finanszírozási program jelentős változásoktól mentes, tartós működtetése.

Elemei

1. „Otthon melege” program.

ESCO és on-bill típusú átfogó épületenergetikai program, amely döntően uniós forrásokra támaszkodva, de az energiaszolgáltatókat és hitelező bankokat is bevonva mélyfelújítást eredményező

épületszigetelési, fűtésekszerűsítési, nyílászárócsere és megújuló beruházásokat támogat. A program előnyben részesíti a komplex felújításokat, amelyek az épületek szigetelése mellett a nyílászárók cseréjét illetve a fűtési rendszerek korszerűsítését is magába foglalja, megújuló energiaforrások alkalmazásával. A támogatási rendszer kezdő önrész nélkül lehetővé teszi a programba való bekapcsolódást. Ha a háztartás egy főre eső jövedelme az országos átlag alatti, a támogatási szint a 80%-ot is elérheti, a fennmaradó 20%-ot pedig az energiaszolgáltató a rezsimegtakarításnak a fogyasztó és a szolgáltató (illetve a hitelező pénzintézet) közti megosztásával 5 éves időtávon belül számolja el. Átlag feletti jövedelem esetén a támogatási szint 50%, ugyancsak ESCO-rendszerben a rezsimegtakarításból finanszírozva a háztartásra eső önrész visszafizetését. A pénzügyi konstrukció a szolgáltató, hitelező bankok és a háztartások együttműködésén alapul. A felújítási programok valamennyi hazai épülettípusra rendelkezésre állnak, így családi házakra, társasházakra és panelépületekre egyaránt.

A programon belül ugyanakkor külön keretösszeg - és sajátosságaiknak megfelelő feltételrendszer - áll rendelkezésre a **Panelprogram** keretén belül a mintegy 788.000 lakásnak otthont adó panelépületek lakóközösségeinek (a magyar lakosság közel 20 százalékának) komplex felújítási beruházásaira, rájuk szabott pénzügyi javaslatokkal. A lakosság 54 százaléka számára otthont adó egyedi lakóépületek felújítását a célzott **Családi házas** program szolgálja, a felmérések szerint egyébként is itt érhető el országosan a legnagyobb energiamegtakarítás. A program keretén belül külön figyelmet kell fordítani a háztartások megfelelő informálására, a programban való részvételük aktív segítésére, különös tekintettel a legszegényebb háztartásokra és a legrosszabb állapotú épületekre. A programban az önkormányzatokkal és a szociális ellátórendszerrel illetve intézményekkel együttműködve kell elérni a legkiszolgáltatottabb háztartásokat, külön mentorrálásra, segítségnyújtásra van szükség az épületek felméréséhez, a felújítások megtervezéséhez, az igénylések/pályázatok benyújtásához valamint a felújítások megvalósításához továbbá a felújított épületek működtetéséhez szükséges tanácsadást is biztosítani kell. Ezt szolgálja az önkormányzatokkal együttműködve megvalósítandó **Energetikai tanácsadó** hálózat kialakítása a program pénzügyi keretének terhére. Ez elengedhetetlenül fontos része a programnak, jelenleg is futó pilot projektek tapasztalatai alapján megfelelő tájékoztatás, segítségnyújtás, adminisztratív segítségnyújtás nélkül nem lehetséges a háztartások lehető legszélesebb körének bevonása az épületenergetikai felújítási programokba. Az energetikai tanácsadó hálózat irodái (one-stop-shop) kulcselemei a javaslatnak, és nem hagyhatók el belőle. Emellett a támogatások hatékony felhasználása és az épületenergetikai felújítások felpörgetése céljából megfontolandó az ilyen beruházásokra kedvezményes, **5 százalékos áfa-kulcs** alkalmazása. Külön alprogram célozza a szilárd tüzelőanyagot használó háztartások felújítását, amelyek esetében - szerződött állandó szolgáltató híján - az ESCO és on-bill megoldások sem alkalmazhatók. Esetükben az önkormányzatokkal együttműködésben alakítható ki olyan felújítási program, amely lehetővé teszi az épületfelújításokat. A komplex felújítások esetén szorgalmazzuk a **fűtőberendezések**, kazánok esetén a gyártók bevonását a programokba, pl. a nagy értékű berendezések **lízingelésének** lehetővé tételével. **2. „Zöld energia mindenkinek” program.**

A program az épületfelújításokat támogató „Otthon melege” program mellett (amely szintén támogatja a megújuló megoldások alkalmazását az épületfelújítások során) célzottan **megújuló energiatermelésre** alapozó beruházásokat támogat. Célja, hogy az alacsonyabb jövedelmű háztartások számára is elérhetővé tegye a megújuló megoldásokat akár fűtési, akár melegvízellátási (hőtermelés), világítási illetve háztartási villamosenergia célra. A program támogatást nyújt megújuló energiatermelést célzó beruházásokhoz, vissza nem térítendő támogatások és kedvezményes hitelek kombinációjával. A **vissza nem térítendő támogatás** az „Otthon melege” programhoz hasonlóan átlag alatti egy főre eső jövedelem esetén 80%, a felett 50% lehet, melyet mindkét esetben kedvezményes hitellel lehet kiegészíteni maximum a beruházás értékének 95%-

a erejéig. Külön támogatási keret áll rendelkezésre az **energiaközösségek** által végrehajtott, nagyobb léptékű (a háztartási méretet meghaladó) megújuló beruházások céljára.

3. „Zöld háztartás” program.

Az elavult, energiapazarló háztartási elektromos berendezések cseréje ugyancsak indokolt. A „Zöld háztartás” program célja ehhez nyújtani támogatást. Korábbi tapasztalatok alapján azonban fontos, hogy a program ne finanszírozzon olyan cserét, amelyek során relatíve jó állapotú készülékek helyettesítése történik, és az elért energiamegtakarítás esetenként még arra sem elég, hogy kompenzálja az új készülékek előállításához köthető karbonkibocsátást. A programnak elsősorban a **legelavultabb** (EU-s E vagy annál rosszabb energiaosztályú) készülékek leselejtezését kell szolgálnia (amelyek jobbra amúgy is a szegényebb háztartások birtokában vannak). A fűtés-korszerűsítéshez hasonlóan, a háztartási berendezések cseréjénél is be kell vonni a **gyártókat** és forgalmazókat, és a nagy értékű berendezések lízingjét lehetővé kell tenni.

4. „Közösségi energia” program.

A program az épületfelújítások és a megújuló energiaforrások alkalmazására az uniós energiaszabályozásban is kiemelt figyelmet kapó **energiaközösségek** létrehozatalát célozza. Az információszolgáltatás és szakmai támogatás mellett az energiaközösségek létrehozatalának jogi feladataihoz is támogatást nyújt, részben a korábban említett **Energetikai Tanácsadó Hálózaton** keresztül, részben pályázható, kis összegű, célzott támogatásokkal az energiaközösségek létrehozatalához szükséges feladatok finanszírozására. Az energiaközösségek lakossági csoportokon túl más, jogi személyiséggel rendelkező szereplők bevonására is lehetőséget teremtenek (önkormányzatok, civil szervezetek, KKV-k), azonban a pályázati feltételeknek ki kell szűrniük a nagyvállalati befolyásszerzés lehetőségeit. Az energiaközösségek létrehozatalát hátrányos helyzetű térségekben különösen szorgalmazni kell, akár a támogatási program egy részének számukra való allokálásával, vagy magasabb pályázható keretösszeg meghatározásával ezeken a területeken.

5. „Zöld szakemberképzés” program.

Az épületfelújítási és háztartási megújuló programok nagyságrendi kiszélesítésének útjában álló egyik legnagyobb akadály a **megfelelő szakembergárda** és **építőipari kapacitás** hiánya. A helyzetet a munkaerő intenzív elvándorlása tovább súlyosbítja. A nagyléptékű programok végrehajtásához ezért elengedhetetlen részben - egyébként is szükséges munkabérfelzárkóztatással - a külföldre távozott építőipari munkaerő hazacsábítása, illetve olyan képzési programok elindítása, amelyek a megfelelő szakértelmű és felkészültségű munkaerőt tudják biztosítani a programokhoz. Támogatást biztosítunk a **szakközépiskolai, szakképzési és egyetemi oktatásban** a megfelelő tudást biztosító képzési programoknak.

6. „Zöld szociális bérlakások” program.

A hazai lakhatási válság megoldásának egyik kulcstényezője a szociális bérlakásrendszer megerősítése. Ez összekapcsolható a meglevő (önkormányzati) bérlakásállomány energetikai felújítása révén a klímacselekvés célkitűzéseivel, ezért célzott programot indítunk a **szociális bérlakások energetikai mélyfelújításának** támogatására. Támogatást nyújtunk az új bérlakások kialakításához is, amennyiben azok megfelelnek NZEB (közel zéró kibocsátású épületek) követelményeinek. Ez a program alacsony rezsijű, fenntartható lakhatást kínál a szociálisan rászorulóknak számára.

Forrásoldal

A program finanszírozási forrásai az Európai Unió 2021-2027 közötti költségvetési ciklusának EFA és ESZA kereteiből (Környezet és Energiahatékonyság Operatív Program +), a Helyreállítási Alap vissza nem térítendő, és a még lehívható, mintegy 3300 milliárd forintnyi kedvezményes kölcsönéből (2025-ig), 2025-től az EU-ETS bevételekből feltöltendő EU-s Szociális Klímalap támogatásaiból, az Európai Beruházási Bank hiteleiből és magyar költségvetési, mindenekelőtt az **Igazságos Zöld Fordulat Alapban** kezelt forrásokból tevődik össze. 2030-ig összesen folyó áron mintegy évi 300 milliárd forint épületfelújítási támogatási keretösszeggel (az közös ellenzéki programban foglaltaknak megfelelően, 2030-ig 2700 milliárd forint támogatás folyó áron) évi 150-170.000 lakás (2030-ig 1.350.000 – 1.530.000 lakás) mélyfelújítását célozza. A - jövedelemtől függően - 50-80 százalékos támogatási intenzitás mellett, átlagosan 65 százalékos támogatással kalkulálva a 300 milliárdos éves támogatási összeg összesen mintegy 461 milliárd forint tőke megmozgatását eredményezi. Ez lakásonként mintegy 3 millió forint átlagos felújítási költséget jelent. A komplex mélyfelújítások révén lakásonként 50-70 százalékos energiamegtakarítás is elérhető, így a program minimális célja a felújítási célok elérésével évi legalább 1,5 millió tonna CO₂-kibocsátás megelőzése. A források maximalizálása érdekében be kell vonni a **lakástakarékpénztárakat** is az energetikai felújítások finanszírozásába, elősegítve a lakás célú megtakarítások épületszigetelési és dekarbonizációs beruházásokra fordítását. Ezen kívül az új EKR (**Energiahatékonysági Kötelezettségi Rendszer**) felújítási hatásaival is számolhatunk, illetve az EKR energiahatékonysági járuléka is az épületfelújítási programba forgathatók.

Zöld energiaforradalom

Az “energiahatékonyság először” (“energy efficiency first”) elv alkalmazása mellett a megújuló energiaforrások alkalmazását is támogatjuk. A program célja a magyar energiaszektor modernizációja és dekarbonizációja. Ennek eszközei a hazai energiamix átalakítása, a megújuló energiaforrások ütemezett fejlesztése, a hálózati energiahatékonyság növelése, a **zöld energiaforradalom** infrastrukturális feltételeinek megteremtése. A programnak itt csupán a szociális szempontból fontos vetületeit bontjuk ki, egyéb intézkedéseket, pénzügyi kereteket (pl. szélérőművek engedélyezése, a METÁR működtetése, uniós források felhasználása erőművi szintű megújuló projektekre) nem ismertetjük, annak ellenére, hogy a megújuló szektor erősödése jelentős **munkahelyteremtő** hatással jár, így alkalmas arra, hogy az elvesző munkahelyek miatt aggódó állampolgárok számára felvillantsuk a zöld energiaforradalomban rejlő munkahelyteremtési lehetőségeket.

1. Megújuló vidék program

A program célja hátrányos helyzetű térségekben a **megújuló energiatermelés** révén a **munkahelyek** megteremtése, helyi gazdasági aktivitás ösztönzése, ezáltal a leszakadó térségek versenyképességének és lakosságmegtartó képességének javítása. A program keretében előnyt élveznek a közösségi alapú megoldások, energiaközösségek, az önkormányzatok és civil szervezetek bevonásával megvalósuló konzorciális beruházások. A finanszírozható projektek magukba foglalják a **háztartási léptéket meghaladó** méretű napenergiára, szélenergiára, kisléptékű, fenntartható helyi vízenergiára, a bizonyíthatóan fenntartható helyi biomassza hasznosításra, illetve geotermális energiára alapozó, gazdaságilag is életképes projektek.

2. Igazságos átállás alap

A program az EU Igazságos átállás alap (Just Transition Fund, JTF) célkitűzéseinek megfelelően a fosszilis energiától erősen függő térségek fenntartható gazdasági átalakítását célozza. A JTF keretében Magyarország számára **237 millió euró** került elkülönítésre, melynek célterületei a kormány döntése alapján lényegében a legkésőbb 2026-ig a termelésből kivezetendő, lignittüzelésű **Mátrai Erőmű**, illetve **Komló** térsége. A program keretében – a források szétaprózódásának elkerülése érdekében nem tervezzük a célterületek korlátlan kiszélesítését, azonban **Ózd** (és esetlegesen Tatabánya-Oroszlány) térségének beemelése a jogosult igazságos átállás régiók közé indokolt lehet. A JTF források felhasználásával a jelentős ÜHG-kibocsátással rendelkező ipari egységek technológiai reorganizációját, illetve új, fenntartható gazdasági beruházások elindítását és munkahelyek teremtését támogatjuk. Ezen belül:

- A Mátrai Erőmű átalakítását, a telephelyen és a hozzá kapcsolódó külszíni fejtés területén megújuló energiás beruházások, így **naperőművek, szélenergiaparkok, esetlegesen geotermális energiatermelő egységek** kialakítását támogatjuk. A külfejtés rekultivációjának keretében megfontolható energianövények termelése és biomassa erőmű létesítése is, amennyiben hatástanulmányok annak pozitív klímahatását alátámasztják, és természetvédelmi, biodiverzitásvédelmi szempontból sem jelentkezik negatív hatások (pl. invazív fajok alkalmazása esetén). **Nem támogatjuk a Mátrai Erőmű gáztüzelésre való átállítását**, ez csupán egy újabb fosszilis technológiába való bezáródást (lock in) eredményezne jelentős források elköltésével.
- Ugyancsak megújuló energiatermelést célzó beruházásokat ösztönzünk a komlói (és esetlegesen a tatabányai-oroszlányi térségben), továbbá olyan fenntartható gazdasági tevékenységek meghonosítását, a fenntartható mező- és erdőgazdaságtól, vízgazdálkodástól zöld technológiai beruházásokig, amelyek helyben munkahelylehetőségeket teremtenek a helyi munkaerőkínálat figyelembevételével.
- Az ózdi térségben a fentiekén túl a működő nehézipari tevékenységek technológiai átalakítása is támogatható, alacsony kibocsátású, fenntartható technológiákra való átállás illetve dekarbonizációs lépések keretében.

Zöld rezsicsökkentés

1. Energia alapsomag és kedvezményes tarifák.

A jelenlegi energiaárazási rendszer (hatósági ár, „rezsicsökkentés”) mind klíma, mind szociális szempontból káros, alacsony hatékonyságú, **pazarlásra ösztönző, ezért fenntarthatatlan**. A „rezsicsökkentés” terheinek részleges áthárítása a piaci alapú energiafogyasztókra ráadásul gazdasági, versenyképességi aggályokat is felvet. Nem beszélve arról, hogy a legrászorultabbak egy jó részét, akik például tűzifával fűtenek, a „rezsicsökkentés” pont nem éri el. A rendszer teljes újragondolására van szükség oly módon, hogy az állam által az energia ártámogatásra elköltött közpénz források, illetve a gazdasági szereplőkre (energiatermelőkre, energiakereskedőkre, piaci alapú energiafogyasztókra) ráterhelt költségekből származó összegek a valóban rászorulókat ériék el. Ennek érdekében az általánosan alacsonyan tartott lakossági energiaárak helyett egy **szociális alapon szelektív ártámogatási rendszert kell bevezetni**. Ennek kiindulópontja az ún. **Energia alapsomag**, elemei az alapfogyasztás jelentős, az azon felüli fogyasztás sávosan csökkenő dotálása. A háztartásban egy főre eső átlagjövedelem országos átlagának 150%-a

alatt a háztartás a háztartásban élők után fejenként 27,7 kWh villamosenergia illetve 13,2 m³ gáz energia alapsomag államilag meghatározott kedvezményes áron (A tarifa) való megvásárlására jogosultak havonta. Az egy főre eső jövedelem országos átlaga alatti háztartások ezen túl további fejenként 14 kWh illetve 6,7 m³ gáz az alapfogyasztás hatósági ára és a piaci ár különbégének 35%-ával növelt hatósági áron jogosultak vásárolni (B tarifa). A következő 14 kWh elektromos áram (összesen 51,7 kWh/fő/hó kedvezményes áram) és 6,7 m³ gáz (összesen 26,6 m³ kedvezményes gáz fejenként és havonta) után a hatósági ár és a különbözet 70%-ával növelt tarifát (C tarifa) fizetnek, efölött pedig a piaci árat. A rendszer célja, hogy miközben minden, erre jogosan igényt tartó háztartás számára biztosítsa a kedvezményes áron való hozzáférést egy energia alapsomaghhoz, eközben ösztönözzön az energiamegtakarításra, a takarékosagra és az „Otthon melege” programban elérhető energiahatékonysági beruházásokra. Mindemellett a támogatásokat a valóban rászoruló háztartásokra koncentrálja, és kiemelten érdekelté teszi a magasabb jövedelmű háztartásokat is az energiahatékonysági lépések megtételében és az energiatakarékosságban.

A rendszer a háztartások részéről **nem igényel túlzottan bonyolult ügyintézés**, valójában csupán a szociális rászorultság igazolása (jövedelemigazolás benyújtása), illetve a háztartás tagjainak számáról való nyilatkozás terheli az igénylőket, a többit a szolgáltatók informatikai rendszerei a fogyasztás függvényében képesek kalkulálni. Mindazonáltal felmerülhet az egyszerű, fogyasztás arányos sávós árazás kombinálása a szociális alapú (rászorultsági elvű) lakhatási támogatásokkal. Megítélésünk szerint ebben a rendszerben a szociális rászorultság igazolására éppúgy szükség van, mint az általunk javasolt rendszerben, csak a támogatások két külön, egyrészt az energetikai (fogyasztás alapú) másfelől a szociális (rászorultsági elvű) támogatási rendszerben jelennek meg. Mind a fogyasztók adminisztratív terheinek csökkentése illetve a támogatások során a zöld és szociális támogatások kombinálásának célja jobban elérhető szerintünk az általunk javasolt rendszerben. A külön fogyasztási alapú energiatámogatás és rászorultsági alapú lakhatási támogatások alkalmazása esetén azonban mindenképp javasoljuk - francia mintára - az energia ártámogatás ún. „rezsikuponok” formájában való biztosítását, amit a háztartások vagy a folyó rezsiköltségeik fedezésére fordíthatnak, vagy összegyűjtve őket épületenergetikai felújításokra fordíthatják.

Külön figyelmet kell fordítani a nem gázt vagy elektromosságot, hanem szilárd tüzelőanyagokat használó háztartások szociális védelmére. Őket a szociális tűzifaprogram kiterjesztésével, a rendelkezésre álló, és az önkormányzatok által igényelhető keret (2021-ben 5 milliárd forint) megemelésével érjük el. Ezzel párhuzamosan ugyanakkor fontos, hogy a szilárd tüzelőanyag támogatás egyfelől megfelelő minőségű fűtőanyagot jelentsen, a lignit vagy szén juttatások felszámolásával, a tűzifa esetében pedig kellően száraz, minőségi fűtőanyagot. Aktívan ösztönözni kell a szilárd fűtőanyagot használó háztartások épületenergetikai beruházásait, illetve megfelelő körülmények között a fűtőkorszerűsítést. Mindezek eredménye nem csupán szén-dioxid kibocsátás csökkentése lesz, de más szennyező anyagok emissziójának visszaesése is, így a sokfelé - főképp télen - drámaian rossz levegőminőség javulása.

2. Klímavisszatérítés.

Az adóreform fejezetben bemutatandó karbonadóból származó, és az Igazságos Zöld Fordulat Alapba befizetett bevételeket állampolgári jogon osztjuk szét a karbonadó által okozott árnövekedések kompenzálására. Mivel a karbonadó fogyasztásarányosan jelenik meg a költségekben, a visszatérítés viszont állampolgári jogon jár, így a kevesebbet fogyasztó háztartások és állampolgárok

a befizetett adónál többet kaphatnak vissza, a túlfogyasztók viszont finanszírozzák a rendszert. A karbonadó hatására a magas karbonintenzitású termékek ára nőhet, és ez a fogyasztókat az alacsonyabb karbonintenzitású, zöldebb termékek felé tereli.

„Zöld Mobilitás Mindenkinék” program

A mobilitás mára az esélyegyenlőség egyik legfontosabb tényezőjévé vált, miközben a közlekedés hozzájárulása a magyar (és globális) CO₂ kibocsátásokhoz igen jelentős (20% feletti). A mobilitási lehetőségek méltányos biztosítása azzal párhuzamosan, hogy ennek karbonintenzitását jelentősen csökkentsük, óriási feladat. Az elmúlt évek kormányzati intézkedéseinek többsége (elektromos autókra vonatkozó kedvezmények, elektromos kerékpár program, stb.) egyik vagy másik szempontból kívánnivalót hagy maga után. A közlekedés kibocsátáscsökkentésének célja alapvetően háromféle módon érhető el. A leginkább rendszerszintű megoldás a mobilitási, közlekedési, szállítási igények csökkentése, a lokális gazdaság erősítése, a helyi igények helyi forrásokból való minél teljesebb kielégítése, vagy a város- és területfejlesztés megfelelő eszközei. A második megközelítés a közlekedési módok közötti arányok eltolása az egyéni gépjárműközlekedés felől annak alternatívái, a gyalogos, kerékpáros és más szelíd közlekedésformák, illetve a városi és távolsági közösségi közlekedés felé. A harmadik a közlekedési eszközök alternatív hajtásmódjainak elterjesztése (elektromos, hidrogén, biogáz, stb.). A „Zöld Mobilitás Mindenkinék” program alapvetően az utóbbi két eszközt foglalja magába, prioritásként elsősorban az alacsonyabb státuszú háztartások fenntartható mobilitásának támogatását tekintve.

Klímajegy

A program zászlóshajó programja az osztrák mintára kialakítandó klímajegy. A klímajegy éves, személyre szóló, elektronikus közlekedési igazolvány, mellyel egységesen igénybe vehetők Magyarország közösségi közlekedési járatai, a vasútvonalaktól (MÁV) a helyközi autóbuszjáratokon keresztül a helyi közösségi közlekedési eszközökig (villamos, busz, troli, stb.). A klímajegy jelentősen leegyszerűsíti, és pénzügyileg versenyképesebbé teszi a közösségi közlekedés kombinált használatát. A szisztematikus jegyellenőrzést végző járatokon (vonat, helyközi busz) a jegyellenőrök vagy az autóbuszsofőrök által kezelt elektronikus vagy QR-kódos jegyolvasó, a helyi közösségi közlekedésben a járműveken található elektronikus jegyolvasó segítségével nyomon követhető az egyes közlekedési vállalatok által nyújtott közlekedési szolgáltatás menynyisége, így a klímajegy használatával kapcsolatos elszámolásokra a szolgáltatókkal lehetőség van. A klímajegy bevezetése néhány előfeltétel teljesítéséhez kötött. Így országosan összehangolt közösségi közlekedési menetrendekre van szükség, egységes, elektronikus tarifarendszerre, a szolgáltatók egymás és a kormányzat felé kialakítandó egységes elszámolórendszerére. Ezen feltételek teljesítését követően kerülhet sor a klímajegy bevezetésére. Az éves klímajegy megvásárlásához akár az adóreformnál bemutatandó klímavisszatérítés terhére támogatás nyújtható, használatának ösztönzésére beépül a cafetéria-rendszer választható szolgáltatásai közé, illetve a szolgálati gépkocsik kedvező adóztatásának felszámolásával párhuzamosan a céges munkavállalói támogatások és bónusz-csomagok keretébe is beépülhet. A klímajegy árszintjének megállapítása – a költségvetési hatások elemzésével – olyan módon történhet, hogy az megtakarítást eredményezzen a háztartások számára, és hozzásegítse az alacsonyabb jövedelmű háztartásokat a szélesebb körű mobilitáshoz való hozzáféréshez.

Szelíd közlekedés program

A program, elsősorban a közlekedési operatív programon keresztül, EU-s támogatásokat biztosít a kerékpáros és közösségi közlekedés feltételeinek javítására. Különösen az alábbi intézkedések finanszírozás kerül a program fókuszába:

1. Vasúti infrastruktúra alprogram.

Elsődleges feladat a meglévő pályák rekonstrukciója, megfelelő vasútbiztonsági és informatikai rendszerek (ERTMS/ETCS) kiépítése; a szárnyvonalak teljes vasúti rendszerének (pálya, vasútbiztonsági jelzőrendszerek, kiszolgáló infrastruktúra) megújítása; vonalrekonstrukciókkal a "lassújelerdő" felszámolása, a szelíd intermodalitás megerősítése (pl. fedett kerékpártárolók a vasútállomásokon), a vasúti hálózat villamosításának felgyorsítása. A MÁV számára a program keretében támogatást biztosítunk a vasútközlekedés áramszükségletének megújuló forrásból származó fedezésére (saját megújuló termelés, a szolgáltatóktól zöld áram vásárlása, stb.)

2. Kerékpáros közlekedés alprogram.

Településen belüli és települések közötti kerékpárút hálózat fejlesztése, a kerékpáros infrastruktúra javítása (fedett kerékpártárolók, helyi és helyközi közösségi közlekedésen a kerékpárszállítás lehetőségeinek javítása, stb.)

3. Kistelepülési mobilitás alprogram.

Az alprogram célja a kistelepülések közösségi közlekedésének javítására rugalmas megoldások támogatása, és ezzel az ott élő, gyakran hátrányos helyzetű, alacsony jövedelmű társadalmi csoportok mobilitásának javítása (munkába, iskolába járás). A vasúti szárnyvonalaktól a buszközlekedés javításán át közösségi megoldásokig (midi- és mikrobusz szolgáltatás az önkormányzatokkal vagy közlekedési vállalatokkal együttműködve; stb.) a helyi adottságoknak és igényeknek megfelelő rugalmas megoldások támogatása lehetséges.

4. Zöld városi közlekedés alprogram.

A városi közösségi közlekedés fenntartható átalakítását célzó alprogram, amely a „Zöld járműprogramban” szereplő járműbeszerzésen kívüli fenntartható közlekedési fejlesztéseket támogatja. Ide tartoznak pl. villamos- vagy trolibuszvonalak kialakítása, akár új közlekedési igények ellátására, akár meglévő buszvonalak kiváltására.

Zöld járműprogram

A program a helyi igényeknek és adottságoknak leginkább megfelelő alternatív meghajtású közlekedési járművek beszerzését célozza.

1. Zöld közösségi közlekedés.

Alternatív meghajtású közösségi közlekedési járművek beszerzése. Ide tartoznak az elektromos, hidrogén vagy biogáz meghajtású buszok mellett a trolibuszok és új villamosok is.

2. Személygépkocsi állomány zöldítése.

A program a magas jövedelműek elektromos autóvásárlásának támogatása helyett elsősorban az infrastruktúra (töltőhálózat) fejlesztésére, illetve a gépjármű, mint munkáltatói juttatás rendszerének az átalakítására összpontosít. Keretében önkormányzatok, közlekedési vállalatok, de egyéb hálózatos kiskereskedelmi vállalatok (benzinkutak, áruházak, bevásárlóközpontok, stb.) pályázhatnak töltőpontok kialakítására. A cél az, hogy ne direkt pénzzuttatás, hanem a javuló infrastruktúra mozdítsa előre az alternatív meghajtású magántulajdonú gépjárművek elterjedését. Ezzel párhuzamosan a céges autókra vonatkozó kedvező adózási lehetőségeket szűkíteni kell, és egy alacsonyabb szintjét kizárólag alternatív hajtású járművek biztosítása esetén fenntartani. A programba bevonható járművek listáját folyamatosan frissíteni kell (nagy teljesítményű motorral és kis kiegészítő elektromos hajtással rendelkező járművek nem szerepelhetnek a programban, és a hibrid járműveket is fokozatosan, ütemezve ki kell szorítani belőle). A céges járműflották számára CO₂-kibocsátási célértékeket kell megállapítani, amelyeket évente felül kell vizsgálni. Támogatjuk a közautózást és a telekocsizást, az autómegosztó szolgáltatások elterjedését („car sharing”), illetve népszerűsítjük az átállást a magántulajdonú autózásról arra, hogy az emberek szolgáltatási kínálatból választva közlekednek, a „közlekedés mint szolgáltatás” elv alapján („mobility as a service”).

Zöld és igazságos pénzügyi rendszer

Az igazságos klímaátmenet nem lehetséges az adópolitika és a finanszírozáshoz szükséges pénzügyi rendszer újragondolása nélkül. Az általunk végzett közvéleménykutatás, csakúgy mint más vizsgálatok eredményei azt mutatták, hogy az állampolgárok többsége is érzékeny a zöld fordulat pénzügyi terheinek elosztására, és részben az állam, részben a nagyvállalatok tehervállalását látják elsődlegesen szükségesnek. Kulcskérdés tehát, hogy hogyan tudjuk a zöld átmenet finanszírozását társadalmilag a lehető legigazságosabbá tenni. Ennek eszközei egy méltányos adópolitika és finanszírozási rendszer.

Karbonadó

Az EU-ETS rendszerén túl tagállami adóeszközökkel is ösztönözhető a karbonintenzív, a klímaváltozáshoz nagy mértékben hozzájáruló termékek helyettesítése. Ennek három fontos kritériuma van. 1. Az adó mértéke elég nagy kell, hogy legyen ahhoz, hogy hatást gyakoroljon a fogyasztásra. 2. Az adó mértéke nem lehet annyira magas, hogy jelentős negatív gazdasági versenyképességi következményei legyenek, legalábbis az átstrukturálódás időszakában, amíg a gazdaság szerkezet nem alkalmazkodik és mozdul el alacsonyabb karbonkibocsátás irányába. 3. Az adó árfelhajtó hatását a rászoruló csoportokban kompenzálni kell az igazságos klímaátmenet biztosítása érdekében, hogy ne hozza lehetetlen helyzetbe a legkiszolgáltatottabbakat.

Ausztriában a zöld-fekete koalíció egy 30 eurós tonnánkénti karbonadó bevezetéséről döntött.

^[2] Ennek társadalmi kompenzálására részben más területeken adócsökkentést irányoztak elő, részben az adóból származó bevételeket maradéktalanul visszaosztják az állampolgároknak, abból a célból, hogy a karbonadó ne csökkentse a jövedelmeket, azonban ösztönözze, hogy más, helyettesítő, alacsonyabb szénttartalmú termékeket fogyasszanak. Az osztrák rendszerben a bevezetésként 30 euróban meghatározott, 2025-ig 55 euróra növelendő karbonadó árhatásá-

nak kompenzálására állampolgáronként 100-200 euró visszatérítést fizetnek ki. A rendszer az ország teljes CO₂-kibocsátásnak mintegy 40-45%-ra becsüli az adóztatható kibocsátásokat, ami nagyjából az EU-ETS rendszer kvótakereskedelmébe vont mennyiségnek felel meg.

Magyarország esetében – az alacsonyabb jövedelmi szinteket is figyelembe véve – egy 20-25 eurós tonnánkénti (7,2-9 forint/kg CO₂) karbonadóval számolva a teljes, mintegy 50 millió tonnás (KSH) kibocsátás 40-45%-ra vetítve az adót, az hozzávetőlegesen 667-938 millió euró, azaz nagyjából 240-337 milliárd forint adóbevételt generálna. Ennek visszaosztása állampolgáronként és évente 24 000-33 700 forint klímavisszatérítést eredményezne. Árhatásként a benzinárra például durván 15-20 forint adótartam vetíthető literenként, amennyiben az adótartalmat maradéktalanul a fogyasztókra hárítják a termelők és a kereskedők. A cementárakra ez nagyjából 6,5-8,1 forint kg-onkénti, azaz egy 1000-1500 forintba kerülő 25 kg-os zsák esetén 162-202 forint adótartalmat jelentene. Mindezt, a nem kívánt társadalmi és gazdasági hatások mérséklésére részben az általános ÁFA-kulcs csökkentésével lehet kompenzálni (pl. 27%-ról 21%-ra), ami egyébként szintén a jövedelmük nagyobb részét fogyasztásra költő alacsonyabb jövedelműek számára kedvező adópolitikai változás. Így az alacsonyabb karbontartalmú/klímahatású termékek adószintje jelentősen csökken, a

Környezeti adók és díjak

A jelenleg alkalmazott környezeti adók és díjak (termékdíjak, stb.) mértéke is felülvizsgálható, ami viszont ennél fontosabb, az az adóbevételek felhasználása. Jelenleg a környezetvédelem a költségvetés fejősteheneként szolgál, a beszedett környezeti adók és díjak (2019-ben 1070 milliárd forint, KSH) messze meghaladják a teljes nemzetgazdaság környezetvédelmi ráfordításait (735 milliárd forint, 2018, KSH), és majdnem hétszeresen a költségvetés zöld kiadásait (155 milliárd forint, 2018, KSH). Egy zöld adórendszerben egyértelmű célhoz kötöttséget kell bevezetni: a zöld adóbevételek kizárólag a zöld átállás finanszírozására szolgálhatnak. Valamennyi zöld adóbevételt az Igazságos Zöld Fordulat Alapba kell irányítani, és az abból finanszírozott tevékenységekre fordítani. A karbonadó és a környezeti adók beszedése és visszajuttatása részben az állampolgároknak, részben a klíma- és környezetvédelmi cselekvésre a közvéleménykutatásunk eredményeivel is összhangban van, hisz jórészt a szennyező vállalatokra terheli a zöld fordulat költségeit, részben az állam finanszírozza azokat (alapvetően a környezetszennyezésre kivetett adókból származó bevételekből).

Igazságos Zöld Fordulat Alap

Az Igazságos Zöld Fordulat Alap a társadalmilag méltányos klíma- és környezetvédelmi cselekvés finanszírozását szolgáló pénzügyi eszköz. Ide folynak be azok a bevételek, amelyek nem szükségképpen elkülönülten kezelendők. Az uniós ERFA, ESZA vagy Helyreállítási Alap támogatások például külön intézményrendszerrel rendelkeznek, de a költségvetés saját bevételei, egyes uniós források, amilyen például a Szociális Klímaalapból származó támogatás, ide irányíthatók, biztosítva, hogy az ide érkező bevételek valóban az igazságos zöld fordulatot szolgálják.

Az Alap bevételei:

1. Az EU-s Szociális Klímaalap (2025-től): Magyarországnak összesen folyóáron 3 milliárd 130 millió eurót (kb. 1130 milliárd Ft) allokál az EU 2025-2032 között, ebből 1 milliárd 30 millió

euró (370 milliárd Ft) 2025-2027 között (évi 123 milliárd Ft), 2 milliárd 100 millió (756 milliárd Ft) 2028-2032 között (évi 151 milliárd Ft) esedékes.^[3]

2. Környezeti adók és díjak: 2019-ben ezekből 1070 milliárd Ft bevétele származott a költségvetésnek, a környezetvédelmi adók és díjak emelése nélkül is a jövőben ekkora összeg irányítható az Alapba.

3. Karbonadó: A tervezett karbonadóból évi 240-337 milliárd Ft bevétel tervezhető.

A fenti bevételek összesen mintegy évi 1433-1558 milliárd Ft-ot jelentenek az Igazságos Zöld Fordulat Alapban, melyből a klímavisszatérítés, a szociális energiatámogatások illetve más klíma és környezetvédelmi erőfeszítések finanszírozhatók. Emellett számolhatunk az uniós támogatások Integrált Közlekedési Operatív Program + (IKOP+, évi 500-600 milliárd Ft) illetve Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program + (KEHOP+, évi 400-450 milliárd Ft) keretében tervezett összegével 2027-ig. Ezen felül 2025-ig a Helyreállítási Alap forrásai is rendelkezésre állnak, ezekben a Vízgazdálkodás (D), a Fenntartható Zöld Közlekedés (E), az Energetika (F) és az Átállás a körforgásos gazdaságra (G) komponenseiben 2025-ig összesen 960 milliárd Ft (a már lekötött pénzek figyelmen kívül hagyásával nagyságrendileg évi 100 milliárd Ft) van betervezve. Az EU-s Igazságos Átállás Alap (JTF) összesen 237 millió eurót (85,3 milliárd Ft), azaz 2030-ig évente nagyjából 10 milliárd forintot különít el Magyarország számára. Lehetőség van továbbá a Helyreállítási Alap le nem hívott kedvezményes hitelkeretében Magyarország számára biztosított 3300 milliárd forint egy részének a lehívására is (ezt azonban 2025-ig el kell költeni). Összességében évi 2443-2718 milliárd Ft forrás (plusz a HEA esetleges hitelfelhasználása) finanszírozza az Igazságos Zöld Fordulatot, ez a nagyságrend pedig megfelelő felhasználás esetén már alapvető, gazdasági és társadalmi strukturális változások végrehajtását is lehetővé teszi.

Zöld munkahelyteremtés

A zöld fordulattal kapcsolatos egyik félelem az átállással párhuzamosan, például a fosszilis energia szektorban, autógyártásban és máshol elvesző munkahelyekkel kapcsolatos. Az Igazságos Zöld Fordulat egyik fontos eleme egyrészt ezen félelmek eloszlátása, másrészt az átállás során az új szektorokban a munkahelyek megteremtésének priorizálása. Ezt részben az eddigiekben ismertetett beavatkozások egyébként is produkálják, fontos azonban, hogy célzott, és különösen a hátrányos helyzetű régiókat elérő munkahelyteremtési programok is legyenek. Ezek részben az Igazságos Zöld Fordulat Alapból, részben az uniós finanszírozású operatív programokból, így a közel 600 milliárdos keretösszegű gazdaságfejlesztési (GINOP+), a 165 milliárdos területi (TOP+), illetve az emberi erőforrás operatív programokból finanszírozhatók, továbbá a magyar költségvetés gazdaságfejlesztési támogatásai, amelyek az elmúlt években jórészt nagyvállalatokat céloztak, ilyen típusú munkahelyteremtési támogatásokra fordíthatók. 2019-ben összesen 100 milliárd forint ilyen munkahelyteremtési támogatást ítélte oda a kormány, munkahelyenként átlagosan 16 millió forint támogatást nyújtva, elsősorban olyan nagyvállalatoknak, mint a MOL, Audi, Bosch, Continental, stb.^[4]

A munkahelyteremtést olyan klímabiztos ágazatokban kell elősegíteni, ahol nem fognak néhány éven belül elveszni az európai és globális klímaátmenet következményeképpen. Az általános innovatív és modernizációs ágazatokon, pl. digitalizáció, egészségipar, biotechnológia, stb. túl különösen erős szociális és klímahatása lehet az alábbi programoknak:

Megújuló energia és energiahatékonyság

Segíteni kell a helyi közösségeket a helyi szintű megújuló energiára való átállás megvalósításában. A helyi, fenntartható biomassza-felhasználásnak például - korlátozott - munkahelyteremtő hatása lehet, de regionális léptékben az épületenergetikai felújítások és a nap- vagy szélenergiás beruházások is biztosítanak munkahelyeket. Mindenképpen ösztönözni kell a munkahelyteremtés mellett a helyi energiaautonómia minél magasabb szintjének megteremtését, közösségi megoldásokkal (energiaközösségek, önkormányzati, civil szervezeti együttműködések, szociális gazdaság kiépítése, szociális szövetkezetek stb. révén). A megújuló energiás projekteket a KEHOP+ keretében, és az Igazságos Zöld Fordulat Alap finanszírozásával is támogatni lehet, de munkahelyteremtési támogatások is hozzájárulhatnak minél több, helyi léptékű megújuló beruházás megvalósulásához.

Vízgazdálkodás

A vízgazdálkodás teljes szemléleti újragondolása elengedhetetlen a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás jegyében. A vízviszatarató vízgazdálkodásra való átállás folyamata is bizonyos mértékű helyi munkaerőigénnyel jár, elsősorban az alacsonyabb képzettségű munkaerő számára jelent lehetőséget, a víz tájban tartásával átalakuló fenntartható, az ipari mezőgazdaságnál munkaintenzívebb mezőgazdasági gyakorlat pedig további munkahelyteremtési potenciált jelent. A munkahelyteremtési támogatások összekapcsolhatók KEHOP+, mezőgazdasági vagy Igazságos Zöld Fordulat Alap finanszírozással is.

Erdőgazdálkodás, természetvédelem

A fenntartható erdőgazdálkodási gyakorlatok, természetvédelmi célú kezelések, fenntartható gyepgazdálkodás, legeltetés, illetve természetvédelmi rehabilitációs programok szintén sokszor a leghátrányosabb helyzetű régiókban koncentrálnak, és élőmunkaigényük lehet. A területfejlesztési programok illetve a TOP+ uniós támogatások célzása is segítheti ezeknek a gyakorlatoknak az elterjedését, és az általuk teremtett munkahelyek számának növelését.

Mezőgazdaság

Az ökológiai mezőgazdaság munkaerőigénye lényegesen meghaladja a nagyipari, gépesített mezőgazdaságét. Az ökológiai gazdálkodás terjedése ezért a vidék népességmegtartó képességét is növeli, és munkahelyteremtési potenciállal rendelkezik. Az ökológiai gazdálkodás minél szélesebb körű alkalmazása egyebek mellett a Közös Agrárpolitika agrárkörnyezetvédelmi forrásaiból is finanszírozható, de bevonható a munkahelyteremtési támogatások körébe is. Az itthon megtermelt bioélelmiszerek többsége sajnos továbbra is exportra megy (ami egyébként ellentétes a helyi termelés – helyi fogyasztás fenntarthatósági elvével), ezért részben a szállítási karbonlábnyom csökkentését is szolgálja a bioélelmiszerek iránti hazai kereslet erősítése, melynek eszköze kedvezményes (5%-os) áfakulcs bevezetése a bioélelmiszerek esetében annak érdekében, hogy az alacsonyabb jövedelmű háztartások számára se legyenek elérhetetlenek ezek a termékek. A kedvezményes áfakulcs árcsökkentő hatása ennek ellenére elsősorban a biotermékek elsődleges fogyasztóinak számító magasabb jövedelmű háztartásoknál csapódik le, ennek ellenére a hosszú távú hatások figyelembevételével szociálisan is indokolható a tervezett intézkedés.

Adópolitika

A zöld munkahelyteremtést szolgálhatja az ilyen típusú beruházások esetén kezdeti adókedvezmények alkalmazása, például kedvezményes iparűzési adó, amely intézkedések előnyeit jelenleg elsősorban multinacionális nagyvállalatok élvezik.

Zöld Demokrácia

Az Igazságos Zöld Fordulat nem csupán pénzügyi, jövedelmi szempontból kell, hogy kompenzálja az eltérő esélyekből és adottságokból fakadó társadalmi különbségeket. Nagyon fontos, hogy a döntéshozatalhoz való hozzáférésben, érdekérvényesítésben tapasztalható deficitiek csökkentése is kísérje. A program kiemelkedően fontos eleme ezért a részvételi demokrácia, a társadalmi részvétel, az aktív állampolgárság, a civil szervezetek és állampolgárok bevonásának, az érdekérvényesítésben gyenge, vagy abból teljes egészében kimaradó társadalmi csoportok hangjának felerősítése.

1. A civil szervezetek megerősítése.

Az elmúlt évtizedben a civil szervezetek tevékenységét részben represszív jogszabályokkal, részben a pénzügyi források szűkítésével, illetve politikailag befolyásolt elosztásával is jelentős mértékben megnehezítették. A vonatkozó jogszabályokat meg kell semmisíteni, a civil szektor finanszírozásából az államnak a jelenleginél nagyobb mértékben, és főképp politikai befolyásoltágtól mentesen részt kell vállalnia. A Nemzeti Együttműködési Alap teljes rendszerét, ellenőrzési mechanizmusait, döntéshozatali struktúráit újra kell gondolni, hogy a források elosztása minél inkább maguknak a civil szervezeteknek a felügyelete alá kerüljön a kormányzat helyett.

2. Részvételi folyamatok erősítése.

A jogszabályok módosításával meg kell erősíteni a társadalmi részvételre vonatkozó közigazgatási kötelezettségeket, és pénzügyi támogatási keretet kell létrehozni a részvételi folyamatok lebonyolítására helyi, regionális vagy országos szinten.

3. Átláthatóság és adatnyilvánosság.

Tovább kell erősíteni a közérdekű adatokhoz való hozzáférés jogszabályi kereteit, be kell szüntetni az adatnyilvánosság és a részvétel lehetőségeinek szűkítését célzó olyan gyakorlatokat, mint a kiemelt beruházásokra vonatkozó szabályozás rutinszerű alkalmazása (a szabályozás módosításával alkalmazásának lehetőségeit a lehető legszűkebbre kell szabni), vagy például az egészségügyi válsághelyzetre való hivatkozással az adatszolgáltatás megtagadása vagy késleltetése.

4. Országos részvételi folyamatok.

A sokszor csupán papíron kipipált részvételi folyamatok, vagy torz, manipulatív nemzeti konzultációk helyébe valódi, érdemi társadalmi egyeztetési folyamatokat kell állítani az uniós támogatásokra, a klímaügy cselekvésre vonatkozóan. Francia mintára (Convention Citoyenne pour

le Climat) nemzeti klímaügyi állampolgári tanács felállítására van szükség, mely a klímaügyi stratégiaalkotásba becsatornázza az állampolgári véleményeket, elvárásokat is.

5. Fenntarthatósági minisztérium.

A fenntarthatóság szempontjainak hatékony érvényesítésének egyik legfontosabb eszköze az erős, független és komplex, a vonatkozó területeket lefedő fenntarthatósági minisztérium felállítása, mely a környezet és klímaügy mellett az energetikáért, vízgazdálkodásért, közlekedésért is felelős.

6. Erős zöld hatóságok.

Az erős zöld minisztérium a közvetlen területi felügyeletet erős, önálló környezet- és természetvédelmi hatósági rendszeren, erős nemzeti parkokon, környezetvédelmi és vízügyi igazgatóságokon keresztül tudja megvalósítani, melyek számára világos stratégiai irányokat, szakmai elvárásokat és megfelelő pénzügyi lehetőségeket kell biztosítani.

7. Jövő Nemzedékek Ombudsmanja.

Az új Alaptörvényhez kapcsolódóan az ombudsmani rendszer átalakításával a Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosa elvesztette önállóságát, pénzügyi és humán erőforrás lehetőségeinek jelentős részét. Vissza kell állítani a zöld ombudsman függetlenségét, erős hatáskörökkel és megfelelő erőforrásokkal (pénzügyi és humán) kell ellátni.

8. Klímabiztonsági program.

Az éghajlatváltozás hatásai korántsem egyformán sújtják a különböző társadalmi csoportokat. Részben lakóhely, részben alkalmazkodóképesség függvényében ugyanazok a környezeti változások, hőmérsékletemelkedés, csapadékeloszlás-változás, hőhullámok, viharok, árvizek, aszályok radikálisan másként hatnak az eltérő társadalmi csoportokra. Olyan Klímabiztonsági programra van szükség, amely felméri a klímaváltozásnak különösen kitett területeket (pl. Homokhátság) és társadalmi csoportokat (pl. klímagettók, vezetékes vízellátásból kimaradó településrészek, hőhullámoknak különösen kitett idősök), és az korábbi Országos Környezeti Kármentesítési Programhoz hasonlóan célzott beavatkozásokkal csökkenti az érintett állampolgárok klímaváltozással összefüggő biztonsági kockázatait. A program segítséget nyújt a szélsőséges időjárási események által az épületekben okozott károk helyreállításához is.

---

^[2] Austrian government announces new eco-social tax reform – EURACTIV.com

^[3] social-climate-fund_with-annex_en.pdf (europa.eu)

^[4] Gazdaság: A kormány közel hétezer munkahelyet vett 2019-ben, darabját 16 millió forintért | hvg.hu

6. Irodalom

1. Az IPCC 2018-as jelentése: Global Warming of 1.5 °C — (ipcc.ch)
2. Henry, Matthew S et al. "Just transitions: Histories and futures in a post-COVID world." *Energy research & social science* vol. 68 (2020): 101668. doi:10.1016/j.erss.2020.101668
2. "Just Transition - A Report for the OECD." Just Transition Centre, 2017, www.oecd.org/environment/cc/g20-climate/collapsecontents/Just-Transition-Centre-report-just-transition.pdf
3. Stevis, Dimitris, et al. "Towards a Just Transition for All: Lessons from the Pandemic." *International Journal of Labour Research*, 2021, www.researchgate.net/profile/Dimitris-Stavis/publication/352902946_Towards_a_just_transition_for_all_Lessons_from_the_pandemic/links/60dee99392851ca9449f1c50/Towards-a-just-transition-for-all-Lessons-from-the-pandemic.pdf.
4. "Climate Change and Labour: The Need for a 'Just Transition.'" International Labour Organization, 2010, www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_dialogue/@actrav/documents/publication/wcms_153352.pdf.
5. "Paris Agreement." United Nations, 2015, unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf
6. "Energy Union - European Commission." Energy - European Commission, 20 May 2021, ec.europa.eu/energy/topics/energy-strategy/energy-union_en
7. "Conference: Coal Regions in Transition Platform - Energy European Commission." Energy - European Commission, 8 Jan. 2018, ec.europa.eu/energy/events/conference-coal-regions-transition-platform_en.
8. "Climate Action for Jobs." International Labour Organization, 2021, www.climateaction4jobs.org.
9. "Guidelines for a Just Transition towards Environmentally Sustainable Economies and Societies for All." International Labour Organization, 2015, www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/documents/publication/wcms_432859.pdf.
10. "Climate Change Performance Index 2021." CCPI, 2021, ccpi.org.
11. "The European Union ILO Cooperation." International Labour Organization; European Union, 2017, www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-brussels/documents/publication/wcms_607668.pdf.
12. "Unions Support Solidarity and Just Transition Silesia Declaration." International Trade Union Confederation, 3 Dec. 2018, www.ituc-csi.org/unions-support-solidarity-and-just.
13. "The European Green Deal." European Commission, 2019, eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1576150542719&uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN.

14. "Just Transition in the Context of EU Environmental Policy and the European Green Deal." Öko-Institut for the European Commission - DG Environment, 2020, ec.europa.eu/environment/enveco/growth_jobs_social/pdf/studies/just_transition_issue_paper_final_clean.pdf.
15. Happaerts, Dr, Sander. "The European Green Deal and the Just Transition Mechanism." European Commission, 2021, www.espon.eu/sites/default/files/attachments/2.%20Presentation%20Sander%20Happaerts.pdf
16. Velicu, Irina, and Stefania Barca. "The Just Transition and Its Work of Inequality." Sustainability: Science, Practice and Policy, vol. 16, no. 1, 2020, pp. 263–73. Crossref, doi:10.1080/15487733.2020.1814585.
17. McGlade, Christophe, and Paul Ekins. "The Geographical Distribution of Fossil Fuels Unused When Limiting Global Warming to 2 °C." Nature, 2015, www.nature.com/articles/nature14016.
18. "How the Fossil Fuel Lobby Is Hijacking the European Green Deal." OpenDemocracy, 2020, www.opendemocracy.net/en/oureconomy/how-fossil-fuel-lobby-hijacking-european-green-deal.

Ábrák

- 3.1.ábra: Eurobarométer, 513. sz. tematikus felmérés az éghajlatváltozásról, 2021. március - április
- 3.2.ábra: A Zöldek/ESzSz frakció kutatása (Greens/EFA EU Polling Report), 2021. február - március
- 3.3.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: A zöld baloldali politika lehetőségei Magyarországon, 2020
- 3.4.ábra: Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács / Társi: legfontosabbnak vélt környezeti problémák, aránya Magyarországon, 2019
- 3.5.ábra: Eurobarométer, 513. sz. tematikus felmérés az éghajlatváltozásról, 2021. március - április
- 3.6.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: A zöld baloldali politika lehetőségei Magyarországon, 2020
- 3.7. ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: A zöld baloldali politika lehetőségei Magyarországon, 2020
- 3.8.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: A zöld baloldali politika lehetőségei Magyarországon, 2020
- 3.9.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: A zöld baloldali politika lehetőségei Magyarországon, 2020
- 3.10.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: A zöld baloldali politika lehetőségei Magyarországon, 2020

- 3.11.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: A zöld baloldali politika lehetőségei Magyarországon, 2020
- 3.12.ábra: Eurobarométer, 513. sz. tematikus felmérés az éghajlatváltozásról, 2021. március - április
- 3.13.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: A zöld baloldali politika lehetőségei Magyarországon, 2020
- 3.14.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: A zöld baloldali politika lehetőségei Magyarországon, 2020
- 3.15.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: A zöld baloldali politika lehetőségei Magyarországon, 2020
- 3.16.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: A zöld baloldali politika lehetőségei Magyarországon, 2020
- 3.17.ábra: Klímabarát Települések Szövetsége/Magyar Természetvédők Szövetsége: Felmérés a magyar emberek éghajlatvédelemhez kapcsolódó attitűdjéről, 2016. október-november
- 3.18.ábra: Klímabarát Települések Szövetsége/Magyar Természetvédők Szövetsége: Felmérés a magyar emberek éghajlatvédelemhez kapcsolódó attitűdjéről, 2016. október-november
- 3.19.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: Szorongások és félelmek Magyarországon, 2021
- 3.20.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: Szorongások és félelmek Magyarországon, 2021
- 3.21.ábra: Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács / Társi: legfontosabbnak vélt környezeti problémák, aránya Magyarországon, 2019
- 3.22.ábra: Felmérés a magyar emberek éghajlatvédelemhez kapcsolódó attitűdjéről, 2016. október-november
- 3.23.ábra: Eurobarométer, 513. sz. tematikus felmérés az éghajlatváltozásról, 2021. március - április 14.
- 3.24.ábra: Eurobarométer, 513. sz. tematikus felmérés az éghajlatváltozásról, 2021. március - április
- 3.25.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: A zöld baloldali politika lehetőségei Magyarországon, 2020
- 3.26.ábra: Eurobarométer, 513. sz. tematikus felmérés az éghajlatváltozásról, 2021. március - április
- 3.27.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: Szorongások és félelmek Magyarországon, 2021

- 3.28.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: Szorongások és félelmek Magyarországon, 2021
- 3.29.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: A zöld baloldali politika lehetőségei Magyarországon, 2020
- 3.30.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: A zöld baloldali politika lehetőségei Magyarországon, 2020
- 3.31.ábra: A Zöldek/ESzSz frakció kutatása (Greens/EFA EU Polling Report), 2021. február - március
- 3.32.ábra: A Zöldek/ESzSz frakció kutatása (Greens/EFA EU Polling Report), 2021. február - március
- 3.33.ábra: Bogáromi Eszter, Hortay Olivér és Pillók Péter: A klímaváltozás szerepe a magyar lakosság jövőtől való félelmében, 2017 - 2020
- 3.34.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: A zöld baloldali politika lehetőségei Magyarországon, 2020
- 3.35.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: A zöld baloldali politika lehetőségei Magyarországon, 2020
- 3.36.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: A zöld baloldali politika lehetőségei Magyarországon, 2020
- 3.37.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: Szorongások és félelmek Magyarországon, 2021
- 3.38.ábra: A Zöldek/ESzSz frakció kutatása (Greens/EFA EU Polling Report), 2021. február - március
- 3.39.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: A zöld baloldali politika lehetőségei Magyarországon, 2020
- 3.40.ábra: Policy Solutions / Friedrich-Ebert-Stiftung: A zöld baloldali politika lehetőségei Magyarországon, 2020
- 3.41.ábra: Klímabarát Települések Szövetsége/Magyar Természetvédők Szövetsége: Felmérés a magyar emberek éghajlatvédelemhez kapcsolódó attitűdjéről, 2016. október-november
- 3.42.ábra: Klímabarát Települések Szövetsége/Magyar Természetvédők Szövetsége: Felmérés a magyar emberek éghajlatvédelemhez kapcsolódó attitűdjéről, 2016. október-november
- 3.43.ábra: Klímabarát Települések Szövetsége/Magyar Természetvédők Szövetsége: Felmérés a magyar emberek éghajlatvédelemhez kapcsolódó attitűdjéről, 2016. október-november

I. melléklet

1. Mennyire fontos téma az Ön számára a környezetvédelem, a klímaváltozás megfékezése?

1 – nagyon fontos

2 – inkább fontos

3 – inkább nem fontos

4 – egyáltalán nem fontos

8 - Nem tudja | 9 - Nem válaszol

2. Önnek személyesen mennyire befolyásolja a döntéseit a klímaváltozás elleni küzdelem (például figyel a vízhasználatra, a természetbarát termékek vásárlására, stb.)? 1-est adjon, ha egyáltalán nem befolyásolja ez a döntéseit és 5-öst, ha nagyon nagy mértékben befolyásolja!

1   2   3   4   5

8 - Nem tudja | 9 - Nem válaszol

AZOKTÓL, AKIK 1-ESNÉL MAGASABB ÉRTÉKET ADTAK:

3. Gyakran azokat a viselkedéseinket is a klímaváltozás elleni küzdelemhez soroljuk, amelyeket valójában nem emiatt csinálunk, hanem például a spórolás miatt, vagy mert nem engedhetünk meg magunknak másfajta fogyasztást. Ha kifejezetten a klímaváltozás elleni küzdelemre gondol és minden mást figyelmen kívül hagy, ugyanezt az 5-ös skálát használva milyen értéket adna? 1 – egyáltalán nem befolyásolja a klímaváltozás a döntéseit; 5: nagyon nagy mértékben befolyásolja.

1   2   3   4   5

8 - Nem tudja | 9 - Nem válaszol

MINDENKITŐL

4. Mennyire ért egyet azzal az állítással, hogy ma a világban a politika legfontosabb problémája a klímaváltozás?

1- teljes mértékben egyetért

2- inkább egyetért

3- inkább nem ért egyet

4- egyáltalán nem ért egyet

8 - Nem tudja | 9 - Nem válaszol

5. Ön szerint rövid távon kedvező vagy kedvezőtlen hatása lenne a magyar gazdaságra annak, ha Magyarország a jelenleginél fontosabbként kezelné a klímaváltozás problémáját és ennek megfelelő intézkedéseket vezetne be?

- 1 nagyon kedvező
  - 2 inkább kedvező
  - 3 inkább kedvezőtlen
  - 4 nagyon kedvezőtlen
- 8 - Nem tudja | 9 - Nem válaszol

6. Ön szerint hosszú távon kedvező vagy kedvezőtlen hatása lenne a magyar gazdaságra annak, ha Magyarország a jelenleginél fontosabbként kezelné a klímaváltozás problémáját és ennek megfelelő intézkedéseket vezetne be?

- 1 nagyon kedvező
  - 2 inkább kedvező
  - 3 inkább kedvezőtlen
  - 4 nagyon kedvezőtlen
- 8 - Nem tudja | 9 - Nem válaszol

7. Zöld átállásnak, zöld fordulatnak nevezzük azt, ha egy ország irányítása a klímaváltozás elleni küzdelmet középpontba helyező döntéseket hoz. Ön szerint egy ilyen zöld fordulat esetén mennyire valószínűek a következők?

1 – nagyon valószínű 2 – inkább valószínű 3 – inkább nem valószínű 4 – egyáltalán nem valószínű nt/nv

emberek tömegei veszítik el a munkájukat
jelentősen megemelkednek az adók
jelentősen drágább lesz a megélhetés
csökkenni fognak a szociális támogatások
új, fenntartható munkahelyek jönnek létre
csökken a rezsi a lakások energiahatékonyságának fejlesztése miatt

8. Mennyire ért egyet a következő állításokkal?

- 1 – teljes mértékben egyetért
  - 2 – inkább egyetért
  - 3 – inkább nem ért egyet
  - 4 – egyáltalán nem ért egyet
- nt/nv

Magyarország természeti örökségének megvédése kiemelt fontosságú

A helyi közösségeknél értékes tudás rejlik, ezért a jövő alakításában fontos, hogy mindenkinek beleszólása legyen

A magyar kormány ahelyett, hogy klímaválságból adódó veszélyektől védené a lakosságot, a német autóipar érdekeit képviseli

Magyarországnak nem kell a jelenleginél komolyabban vennie a klímaváltozás problémáját

A zöld átállás miatt létrejövő társadalmi problémákat komoly szociális támogatással kell egyensúlyba hozni

A zöld átállás új, korszerű és versenyképes munkákat teremt, ezért csökkenti a kivándorlást

9. Ön szerint egy zöld átállás költségeit kinek kell elsősorban viselnie?

- 1 – az államnak
- 2 – a fogyasztóknak, az embereknek
- 3 – a nagyvállalatoknak
- 8 - Nem tudja | 9 - Nem válaszol

Igazságos zöld fordulatnak nevezzük azt, ha a zöld átállás úgy megy végbe, hogy célzottan segítik a rászoruló társadalmi csoportokat az átállás jelentette előnyök kihasználásában, és az átállás anyagi terheit támogatásokkal ellensúlyozzák számukra.

10. Mennyire ért egyet a következő állításokkal az igazságos zöld fordulattal kapcsolatban?

- 1 – teljes mértékben egyetért
- 2 – inkább egyetért
- 3 – inkább nem ért egyet
- 4 – egyáltalán nem ért egyet
- nt/nv

Az igazságos zöld fordulat csökkenti a társadalmi különbségeket/ szakadékokat

Az igazságos zöld átállás magasabb életszínvonalat eredményez hosszútávon

11. Mennyire jellemző az igazságos zöld fordulat kifejezésre Ön szerint az, hogy...?

- 1 – nagyon jellemző
- 2 – inkább jellemző
- 3 – inkább nem jellemző
- 4 – egyáltalán nem jellemző
- nt/nv

megnyerő

közérthető

félelmet keltő

gyanút keltő

szimpatikus

12. Az igazságos zöld fordulat kifejezés az Önben milyen érzéseket kelt?

1 – nagyon pozitív

2 – inkább pozitív

3 – semleges

4 – inkább negatív

5 – nagyon negatív

8 - Nem tudja

9 - Nem válaszol

IGAZSÁGOS ZÖLD ÁTÁLLÁS

Egy méltányos klímaátmenet szükségessége
és lehetőségei Magyarországon

SZOCIÁLIS
DEMOKRÁCIÁÉRT
INTÉZET

FOUNDATION FOR EUROPEAN
PROGRESSIVE STUDIES
FONDATION EUROPÉENNE
D'ÉTUDES PROGRESSISTES

